

**Dispvtationvm De Censvris In Commvni,
Excommvnicatione, Svspensione, & Interdicto, itemque
de Irregularitate, Tomvs Qvintvs**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, Anno Domini M. DC. XVII.

Sectio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94035](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-94035)

plene restituant, & à Romano Pontifice absoluantur, & ex hoc ultimo verbo constat hanc censuram reseruatam esse.

Prater has censuras inuenientur aliae in aliquibus Conciliis præfertim ex nouioribus, vt in Lateranensi sub Leone X. & in dicto Bullario Summorum Pontificum, sed adeo sunt occultæ & ignorantes, vt extra vsum esse videantur, ideoque vel numquam fuerint receptæ: vel iam sint abrogatae & propteræ nec auctores frequenter illas pertractant, neque mihi vtile vsum est circa eas immorari. Præfertim quia omnes quæ sunt alicuius momenti ad eas, quas pertractauimus, reduci possunt. Præterea in priuilegiis religionum inuenientur nonnullæ excommunications Summis Pontificibus reseruatis, quales sunt illæ, quas de Religionibus Prædicatorum & Minorum tractant scribentes, præfertim Antoninus 3. p. tit. 24. c. 70. & Caiet. verb. Excommunicationis, c. 81. & Sylvestri, Excommunicationis, 7. num. 84. & Nauart. cap. 27. num. 11. quibus annotatione dignum nunc nihil addendum occurrat.

DISPUTATIO XXIII.

De excommunicationibus non reseruatis Summo Pontifici.

Excommunicationes has non nulli diuidunt in reseruatas Episcopis, & eas quæ nulli reseruantur, vt videatur licet in Sylvestro, Angelo, Nauarro, & aliis. Caietanus vero omnes excommunications non reseruatas Papæ & p̄scolares vocat. Mihi prior diuīsio non est vīla necessaria, quia, vt statim in s̄ct. 1. ostendam, nullæ sunt excommunications ipso iure latæ, quæ nunc obligant, & sunt Episcopo reseruatae, præter eas, quæ à nobis obiter tactæ sunt dum excommunications Papæ reseruatas explicantur: illa vero appellatio Caietani non ex reseruatione sumpta est, sed ex eo, quod ad absoluendum ab his excommunicationibus potestas quasi ordinaria est in Episcopo, in aliis vero per quandam communicationem seu participationem. Omnes ergo censuras non reseruatas Papæ simpliciter non reseruatas appellamus, de quibus eodem ordine, quo de reseruatis dicemus.

SECTIO I.

Virum Alique excommunicationes sunt ipso iure latæ, & reseruatae Episcopo.

Angel. Sylvestri, Nauarro. **A**ngelus verb. Excommunicationis. 6. & latius Sylvestri ver. 8. & Nauarro nū. 112. & 113. aliquas excommunications in hoc ordine pohunt, quæ ego censeo vel non esse proprie & specialiter reseruatas Episcopis, ideoque iam esse explicatas, vel non esse proprie ipso iure latas, vel, si quæ sunt, nunc propter posteriores leges vel priuilegia vim non habere. Ut autem hoc ostendam, per singulas ab ipsiis numeratas discurrarum, quoniam ad nonnulla iura intelligenda, & ad doctrinæ perfectionem inutile non erit.

Nullas off. ux comm. Episcopis reseruatas.

Principio numeratur excommunicatione lata ab Episcopo per statutum eius, in quo eam sibi reser. Prima autem iuxta ca. Nuper. de Sent. excommunic. Immeri. que ab eo tamen hæc in præsenti assertur, vbi non agimus de excommunicationibus latis per particularia iuris, id enim infinitum esset, ac pene impossibile, quoniam in diuersis diocesibus diuersa sunt, & varie leges ferentes censuras, sicut etiam sunt multiplices in variis religionibus, quas nemo in hoc ordine possit. Vnde considerandum est, aliud esse reseruatum esse declaratum in iure communis, aliud excommunicationem esse latam eodem iure: hoc poteris verum non est de talibus censuris: & hoc est quod nunc agimus: illud autem prius non solum de excommunicationibus latis ab Episcopo per statutum, sed generaliter de lati à quibuscumque qui possunt canones vel statuta concedere, dici potest, vt patet ex eodem cap. Nuper. Generalis enim regula est, Quicunque potestatem habet ferendi censuras, posse etiam illius abolutionem sibi reseruare, respectu inferiorum: potestare enim superiori limitare non potest. Hoc autem sensu etiam excommunicatione lata ab homine potest dici reseruata iure communis ipsiferent, non quia talis excommunicatione iure latâ sit, sed quia secundum ius commune, nullas potestab illa absoluere, nisi qui illam tulit, vel eius superior.

Secundo ponitur excommunicatione, quam incurrit, qui in crimen communicat cum excommunicato ab Episcopo, ille enim excommunicationem incurrit ipso iure latam, & reseruatam Episcopum in. c. Nuper. Veruntamen hoc excommunicatione reseruatio non est propria Episcoporum, sed generaliter sit, ad eum qui excommunicationem primat tulit, sive prius, aut statutum, sive per sententiam: vnde sepiissime pertinent ad alios iudices seu Prælatos minores Episcopis: imo cum proportione, etiam ad Papam: & ideo agendo de excommunicationibus Papæ reseruatis hanc censuram declaramus superiori disp. s̄ct. 2. & ibi dicta applicanda sunt cum proportione ad omnes iudices, & prælatos inferiorum.

Tertio ponitur in hoc ordine excommunicatione, alias reseruata Papæ, pro his casibus, in quibus ad illam non est accessus, neque ad legatum eius. Quæ doctrina vera est, & tradita disp. præced. s̄ct. 1. Dicimus vero hanc reseruationem non esse per se factam Episcopo, sed Summo Pontifici: ab illo autem derivatur ad Episcopum ob iustum impedimentum. Quod si necessitas maior sit, alias etiam communicatur absolutio iuxta ordinem ibi præscriptum, & id eo casu hic alia expositione non indiget.

Quartus casus est similius præcedenti de censura canonis. Si quis suadente, quando percussio clericic. Quarta. us est, vel, si sit inter religiosos quando talis est, ut dioecesani auctoritatem requiratur, iuxta cap. Cum il. lorum, & cap. Peruenit, de Sent. excommunic. Veruntamen hic etiam casus explicatus est cum illo canonice, quia ab illius reseruatione dimanat: & potius dispensatio hæc esset concessio specialiter facta Episcopo, quam reseruatio, nam hæc facta est Pontifici: p̄le vero postea illam facultatem concessit Episcopis. Sicut etiam concessit illam Abbatibus circa suos Monachos, extra quosdam casus grauiores, & non propterea dicitur hæc reseruatio proprie facta Abbatibus.

Quinto numeratur excommunicatione lata in cap. Eos qui, de Sentent. excommun. in 6. vbi illi, qui in casu necessitatis absoluuntur ab inferiori, si potest, cum possint, non representant se superiori, ad quem per se spectabat ab solutio, excommunicare excommunicatione eidem superiori reseruata. Veruntamen de hac censura idem dicendum est, quod de secunda, quia illa reseruata non sit Episcopo, nec est propria eius, sed sit cuiuscumque iudicii ad quem pertinebat.

pertinebat prioris censuræ absolutio: quia non tam est noua referatio, quam annexa vel succedens precedenti. Propter quod dicit soleret huiusmodi homo reincidente in priorem censuram. Atque ita fit, ut hæc referatio communis sit Summo Pontifici, & primario ad illud pertineat; ideoque illam expofitam reliquimus superiori disputat. 3. Et ibi dicta applicanda sunt cum proportione ad ceteros iudicis.

sticus Prælatus, non imponit illi præceptum mere positiuum, sed admonet ipsum de sua obligatione, ut illam seruet, ut clare in textu illo supponitur, dum dicitur, eos debere hoc facere, & cum conuenientib[us] Episcopis fuerint, & eorum querimonias audiuerint debere se corrigere.

Ex quo sequitur, si huiusmodi administrator secularis non ex negligentiā vel pertinacia, sed ex aliquo probabili & pratico iudicio omiserit id facere, quod admonetur, quia existimat se non teneri, neque illud pertinere ad suum munus, tunc non incurritur hanc censuram: dummodo tale iudicium praticabre probabile sit, seu ex inuincibili ignorantia profectum, quia tale iudicium excusat a culpa: ergo & a censura. Item admonitio non addit obligatiōnem, sed oportet ut illam supponat: at vero in talis casu non supponit illam: sed talis admonitio solunt est ex presumptione quādam, & ideo non parere illi tunc, non est contumacia vera, quæ ad incurrendam excommunicationem sufficiat. Solum est cāuendum ne aliquis sine sufficientiā fundamento pertinax sit in iudicio, contingere enim potest ut inadvertentia, vel ignorantia, quæ ante admonitionem erat inculpabilis, post illam incipiat esse culpabilis, quia potest obligare hominem, vel ad iurandum iudicium, si tantā sit auctoritas admonientis, vel saltem ad faciendam maiorem examinationem. Oportet ergo ad huiusmodi excusationem, ut penitentia omnibus etiam post admonitionem probabile maneat iudicium at tali obligatione liberans. At vero, si obligatio sit clara vel certa, & tria præmissa admonitio adhuc negligatur, tunc consummatur causa censuræ: dicetur autem negligi quoties voluntarie omittitur, vel committitur aliquid, quod ad peccatum mortale sufficit.

SECTIO II.

*Quæ excommunicationes non reservata in Decreto
contineantur.*

1
Ex decreto vnam vel alteram excom-
municationem afferit Navarrus num.
114. & cap. Ad ministratores, 23, qu. 5. vbi
Ioannes VIII. precipit, Principibus,
seu potestatibus secularibus, quos ad-
ministratores secularium dignitatum appellar, & consti-
tutos esse dicit ad Ecclesiarum tuitionem, viduarum, ac
pupillorum protectionem, & pacim quærificatores. Pre-
cipit ergo illis, ut quoties ad Episcopis, & Ecclesiastici
in viru (utique iurisdictionem habentibus) conuenti
fuerint, corum querimonias attenues adiuvant, & prout
neccesitas experient, absque negligenti aexaminent, & di-
ligenti studio corrigant. Quod si De timore per oculum
non habentes, negligere post secundam & tertiam monitionem
intenuerint surirent, omni se uerent communione usque
ad condignam satisfactionem privatos. Ex quibus vilen-
mis verbis colligi videatur excommunicationem ipso iure ibi ferri, ut Glossa aduertit. Circa causam
autem vel actionem, propter quam incurrit, ad-
dit Glossa ibi, illam censuram incurrere Principem
seculari, qui non facit iustitiam clericis: de quo
tamen in illo extu mērio nulla fit, nec proprie-
tatis ad Principem seculari facere clericos iustiti-
am, cum in eum iurisdictionem non habeat, sed non
facere illi iniuriam; quod communie illi est cum a-
liis etiam iurisdictionem temporalem non haben-
tibus. Racio ergo illius censuræ est, si potestas secu-
laris omittat, ac negligat suum officium exequi in
hisactionibus, que sunt defendere Ecclesiam, sub
qua tam persona, quam loca, & bona Ecclesiastica
comprehenduntur, viduas, & pupilos protegere, &
vitia publica, que perturbant Rem publicam, pra-
fertum per latrociniā & similes iniurias, extirpare.
Vt autem hæc negligentiæ sit sufficiens causa huius
censuræ, requiritur Ecclesiastici Prælati admonitio
triplex cum contumacia, ut patet ex ipso contextu.
Vnde sit, necessarium esse, quod ante huiusmodi
admonitiones supponatur obligatio grauis in ipso
seculari Principe, seu Gubernatore ad illud mu-
tus, de quo admonetur, excedendum, quia Ecclesia-

Adhuc vero superest dubium circa alteram partem, an consummata hoc modo causa huius censuræ, statim incurritur, vel hecce sit ferræ à prælato, qui ter admonuit. Hoc enim posterius contra Glosam fibi affirmat Turrecremata, citans quosdam a filios, &c. *Ad Cælestinum*, 24 q. i. quod nihil ad rem presentem facere video: exponit autem illa verba, *Communione priuatis*, id est priuatis, hæc tamen non est expostio, sed mutatio verborum, quæ, si licita est, nunquam potest excommunicatio latæ sententiae ex verbis aliquius iuris colligi, quia vis collectionis in uno fere similis verbo conficitur: ergo nunquam licet illud mutare in aliud, quod similem vim non habeat. Quocirca ex vi illius decreti non dubito *Vera fons*, quin censura illa sit latæ sententiae dubito tamen an in eo sensu sit in præxi recepta. Et verisimilius credo non seruari, neque huiusmodi administratores secularis iustitiae haberi pro excommunicatis in similibus casibus, donec à Prælato Ecclesiastico excommunicentur. Atque ita considerato præsenti vnu Ecclesiæ, & probabili opinione Doctorum, non videtur hæc censura memoranda inter eas, quæ ipso iure latæ sunt.

Ex quo facile respondebitur ad aliam interrogatio-
nem, an hæc censura locum habeat etiam in his
actionibus, ad quas hæc persona tenetur solum ex
charitate. Quamvis enim necesse sit obligationem
supponi, hæc tamen aliquando potest esse rigorosa;
& ex iustitia, de qua res est clara. Aliquando vero po-
test esse ex sola charitate, quia licet officium per se
non obliget, quasi ratione stipendi, vel pacti ad hoc
vel illud agendum; persona tamen habens tale officium,
ut talem dignitatem, ratione illius circumstan-
tia obligari potest ad agendum aliquid ex charita-
te, vt verbi gratia, ob vitandum aliquod scadulum;
vel ad succurrendum pupillo, & viduæ; etiam in his
qua*z* iustitia non postulat. Dico ergo, si confidere-
mus hanc censuram vt præcisæ ex vi illius iuris la-
tam, solum habere locum in actionibus iustitiae que
proprie dictiuntur esse ex officio; nam de his loqui-

390 Disp. XXIII. De excomm. non reseruatis in Iure.

ur textus; & restringenda est in materia poenali. At vero, si loquamur de hac censura ut ab Ecclesiastico prælato ferenda, sic in utroque genere actionum ferri potest: nam Ecclesia per potestatem spirituali potest cogere seculares Principes ad servanda qualibet præcepta, ut in superioribus ostensum est, imo etiam in præsenti materia poterit prælatus Ecclesiasticus nouum præceptum imponere sub tali censura, si ad Ecclesia defensionem, vel alii similiem finem necessariam sit.

Secunda ex-
comm. exca.
Nullius, 19. di-
st.

Secunda censura sumitur ex cap. *Nullius*, 19, dist. vbi Gregorius IV. excommunicationem ipso facto ferre videtur contra omnes Ecclesias Romanas inobedientes, qui apostolice decretu contrarie audent. At caput illud, si in eo fertur excommunicatione ipso iure, necessarii intelligendi est de his, qui per heresim, vel schisma a doctrina, vel obedientia Ecclesias Romanas recedunt, nam alioqui constat, non omnes, qui non obediunt præceptis Summi Pontificis, statim esse excommunicatos. Atque in hoc sensu censura haec satis explicata est supra in *Bulla Cœnæ*. Posset autem ille textus exponi, ut in eo nulla censura ipso facto feratur, sed præcipiatur excommunicationi, qui præceptis Ecclesias rebelles fuerint: ita enim recte intelligi possunt illa verba, *Nec locum deinceps inter sacerdotes habeant sed extores a sancto ministerio siant*. Quæ etiam de suspicione, vel depositione intelligi possunt, non quia per illa verba siant, sed quia fieri mandentur: clarius vero de excommunicatione subditur infra, *Quia maioris excommunicationis detectione est abiciendum*; non est ergo abiectus donec excommunicetur. Vnde cum in fine subditur, *Sitque alienus a diuinis & Pontificalibus officiis, qui noluit præcepta Apostolicis obtemporare, intelligendum est*, postquam excommunicatus fuerit suspensus, vel depositus. Igitur in rigore loquendo, nulla inuenitur in Decreto excommunicatione ipso iure lata, & distincta ab his, quæ in *Bulla Cœnæ* continentur, quæque in ysu & praxi serueruntur.

SECTIO III.

Quæ excommunications non reseruatae in antiquis libris Decretalium continantur.

De excom. in
Decretal.
non reser-
tis, quæ per
nomina inu-
ra aut refer-
untur.
Nauar.
C. l. de Schif-
mas.

Nter has excommunications non nullæ sunt, quæ, licet in libris Decretalium non reseruentur, iam reseruatae sunt in *Bulla Cœnæ* vel per alia iura: & ita has iterum explicare, non erit necesse, sed indicare tantum, & remittere ad superioris dicta. Huiusmodi existimat Nauar. c. 27. n. 117, esse illam, quæ fertur in cap. primo de Schismatis; non designat autem in qua clausula *Bulla Cœnæ* continantur: significat autem esse in prima, quatenus ea scismatici excommunicantur; quia, cum nulla alia habet similitudinem. At vero in illo cap. 1, non videtur ferri censura contra schismaticos, sed contra eos, qui quodam suspensos ab ordine ad ordinis ministerium admittunt: quod vitium longe diuersum est. Hoc autem ita esse constat, facile textum intuēti. Nam in primis dicitur ibi ordinaciones ab Hærcarchis, vel ab ordinatis ab eis factas, esse irritas, & similiter collationes beneficiorum aut dignitatum Ecclesiasticarum, nullas esse: ac denique alienationes rerum Ecclesiasticarum ab eisdē, vel a laicis factas nullius esse validitatis. Et deinde subditur, *Si quis autem contrarie presumperit, excommunicatione se nouerit subiacere*. Neque ibi alia excommunicatio fertur: nam poena, quæ statim subiungitur contra eos, qui iuramentum præstiterint de tenendo schismate, non est excommunicatione sed suspensio. Vnde potius ex illo textu colligunt Panormitanus, & alij interpres scismaticum non esse excommunicatum

A ipso iure, per argumentum ab speciali, vel potius negotiatio, quia propter alios speciales actus excommunicantur: vel quia ibi non inferatur talis censura, vt declaratum est.

Melius afferri potest in exemplum capit. *Licet de*
Electione, vbi fertur excommunicatione in eum, qui *Ca. Licit,*
cum monsit rite electus a duabus partibus Cardina-
lium, segerit ut summus Pontifex, & in eos qui eum
recipiunt: quod crimen est propriissime & rigorosissimum: licet fortasse virtutum illud alii etiam modis committi possit. Illa autem excommunicatione in illo textu non reseruatur; sed per Bullam Co-
nae: & ideo ibi dicta, in ea habent locum. Aliud ex-
*emplum afferri potest ex cap. *Non minus*, de Immuni-*
tate, Eccles. Vbi excommunicantur potestates seculi-
lares imponentes tributa Ecclesiasticis personis,
*Quod confirmatur, & extenditur in cap. *Aduersus**
*codem ita, de quibus in *Bulla Cœnæ* clausula 18. A-*
*liud sumitur ex cap. *Nouera*, de Sentent. excommuni-*
*catione libertatem, de quo in *Bulla Cœnæ* clau-*
*la. 15. Præterea est aliud in cap. *Excommunicatione*, *com. de*
Raptoriis, vbi excommunicantur rapiientes
*bona naufragantum, de quo in 4. clausula *Bulla**
Cœnæ. Item aliud in c. *Ad scelariorum*, cum c. *Duras*, *Adi-*
centes, de Crimine falsi. vbi excommunicantur
*falsantes literas Apostolicas, de quibus in *Bulla Cœnæ* clausula 6. Hæc igitur censurae omittendæ in pre-*
*sentis sunt.**

Curus sunt alias excommunications, quarum cognitio parum utilis est, vel quia spectant ad particularia loca, vel quia raro in ysum veniunt. Atque etiam haec non sunt ex professo tractandas, sed indicandas. Huiusmodi est, quæ fertur in cap. 1. de Loca, quo pertinet ad Academiam Bononiensem. Excommunicantur enim ibi Doctores, Magistri, & scholares illius Academias, qui ante tempus conditio eiusdem de locandis dominibus pertractant absque consensu eorum, qui illas inhabitant, & conductas habent. Solum ergo hic adiutumus statu illud non esse extendendum ad alias Academias propter similitudinem rationis. Item hoc spectat cap. *Quoniam. de offic. ordin.* vbi excommunicatur Episcopos, qui in ciuitate, in qua est populus diuer-

rum linguarum, se ingerit ad docendum, vel regen-
dunt partem populi alterius linguae ad se non per-
tinentem, sine vicario ad id deputato a proprio pre-
lato.

Quam censuram parum virilem existimat

Caietan. ca. 78. de excommunicatione. Navarr. autem

putat esse necessariam in confiniis aliquorum re-

gnorum, ut Gallia, & Navarra, seu Castellæ. Quid-

quid vero de hoc sit, nobis dicere sufficit, vbi locum

habuerit, seruandam esse constitutionem illam, vt

posita est.

De excomm. in Decretalib. non reseruatis, quarum cognitio usui esse potest.

His ergo adnotatis, duæ tantum, vel tres super-

primas excommunications ex prioribus libris

Decretalium explicandas. Prima est in capite primo

De schismatis. Vbi directe excommunicantur illi

qui ratae habent quasdam actiones schismaticorum

contra illius textus dispositionem: & talis censura

ex vi eiusdem textus non est reseruata, neque etiam

ex vi Bullæ Cœnæ, si non transeat in schisma, yea-

caut. Caiet. Armilla.

ient Caietanus cap. 8. & Armilla excommuni-

catio. 92. Sed tunc iam non erit illa excommuni-

catio, sed alia, quia ibi non fertur excommunicatio pro-

ppter schisma, ut supra notauimus. Tres autem sunt

actiones quæ ibi irritantur, scilicet ordinationes fa-

ctæ ab schismatis, vel ab ordinatis ab eis: quod in-

tellige quantum ad executionem ordinis: nam quâ-

tum ad substantiam sacramenti non pollunt irrita-

ri, vt sepe dictum est. Secunda actio est collatio be-

nificijs.

beneficii, vel dignitatis Ecclesiasticae. Et in hac solum ponuntur schismatici, non vero ordinati ab eis. Vnde ex vi illius clausula non videtur irritari collatio ab eis facta, si aliunde habeant potestatem iurisdictionis, vel similem ad conferenda talia beneficia: nam licet isti sint suspensi ab ordine, non propterea sunt suspensi a beneficio, & iurisdictione; & ideo, collatio ab eis facta erit valida; quia collatio hec non est a potestate ordinis, sed iurisdictionis, aut dominij: & ab hac non sunt suspensi sacerdoti. Quod etiam est adnotandum in tercia actione, quae est alienatio rerum Ecclesiasticarum: facta enim a schismatico, irrita est, & nulla de facta vero ab ordinato a schismatico nihil ibi dicitur, sed solum fit extensio ad alienationem factam a laico, queriam nulla est. Quia vero intentio huius legis est de schismatibus, & non est verisimilis miscere sermonem de laicis absolute, & quomodo cumque hoc operantibus, ideo satis verisimilis est opinio Holtiensis, qui hoc intellexit de laicis alienantibus res Ecclesiasticas fulti auctoritate schismaticorum. Quam expositionem approbat Additio ad Abbatem ibi; & Caietanus supra eam rationabilem existimat: quibus ego libenter consentio.

Exigitur tres actiones sunt quasi materia remota huius censurae. Proxima vero causa & materia est contraria, ut ibi dicitur, illi dispositioni. Quid duobus modis fieri potest, facto, & verbo. Nam, si quis doceret tales ordinationes, collationes, & alienationes ratas esse, illam excommunicationem incurret: nam re vera contrarie illi textui. Opertore tamen ut id fieri quasi practico modo, & cum aliqua auctoritate ad impediendum executionem eorum, quae ibi disponuntur circa illas actiones. Nam si quis mere speculatiu doceret talem doctrinam, posset quidem incidere in haeresim, si ex aliquo principio erroneo contra potestatem Ecclesiasticam id diceret: & ea ratione posset incidere in aliam excommunicationem: tamen ex talis assertioris non videatur in hac incurrire, quia non proprie contrari, sed tantum contradicit. Quanquam Armilla supra expavit contra, dicendo, vel tenendo oppositum. Quae interpretatione in primis non est adequata, ut statim patet. Deinde non est formalis, nam tenere oppositum, non est contrarie, nisi redundet aliquo modo in opus, seu conatum, illius legis dispositioni contrarium. Vnde Caietanus potius per voluntatem exposuit dicens, Qui volueris quod ordinationes sint ratae, &c. scilicet ad id conandum, seu aliquo modo procurando seu cooperando: quod fieri potest verbo, modo explicato. Prater hoc vero necesse est, ut ex presumptione id fieri, nam hoc verbum ibi ponitur. Vnde, si quis id alterat ex errore, ob ignorantiam illius decreti, vel quia ex nonnullis coniecturis putat taliter easum ibi non comprehendendi, non incurrit. An vero idem sit, de illa suspensione ab ordine, id est an contrahatur ab ignorantie, & sine culpa sic ordinato, dicemus infra in propria materia, & de alijs duabus in suis locis. Solum hic est adnotanda duplex exceptio. Prima est circa collationem, nisi crimen collatoris sit omnino occultum, nam tunc aetate eius valent, quae ad publicam iurisdictionem attinet, ut in superioribus annotatum est. Secunda limitatio est de alienatione, scilicet nisi sit in evidenter Ecclesiæ utilitatem, ut ibi Glossa aduertit, & Sylvestris Excommunicationis, 9.n.29. casu s.

Occurrit tamen interrogatio, an schismaticus haec faciens seu conferens, & ab illo recipiens, sint excommunicati. Videntur enim contrarie: ergo incident. Atque ita sentit Panormitanus ibi, quem Sylvestris sequitur. Vnde ait Panormitanus consentientem ordinationi facta a schismatico esse excommunicatum: item tenentem beneficium Ecclesiasticum & qui emit, vel acquirit rem Ecclesiasticam ab eodem. Et præterea subdit schismaticum in his tribus

casibus incurrire excommunicationem. Aliis tamē videtur, eum, qui suscipit ordines a schismatico, ex hoc præcisè non incurrire haec excommunicationem, quia nondum agit contra dispositionem huius textus. Atvero, si vterius progrediatur, & in susceptis ordinibus libere ministrare velit, tunc incurrire excommunicationem, quia iam usque ordinationem ab schismatico ratam esse. Vnde pari ratione schismaticus ordinans alium non erit excommunicatus; sicutem velit suam ordinationem ratam esse, & ad hoc aliquid vterius agat, iam incidet in hanc censuram. Atque hanc sententiam indicat Holtiensis, & Additio ad Abbatem supra, qui ita expavit Contrarie presumptionis, scilicet exercendo ordinis suscepimus a schismatico, vel retinendo beneficia collata per eum, vel retinendo bona per ipsum alienata.

Sed obiectio potest contra priorem partem (posterior enim certa videatur) quia haec lex irritans tales ordinationes, a fortiori prohibet illas: ergo qui eas facit, vel recipere presumit, iam it contra hanc legem: ergo incurrit censuram eius. Et confirmatur, nam qui dat ordines, quantum est in le, etiam vult dare executionem eorum: ergo hoc ipso contrariat huic legi. Atque hoc videtur fuisse fundamentum Abbatis: quod certe contemendum non est, scilicet enim illam sententiam satis probabilem. Respondere tamen possunt, prohibitionem illam supponi, vel implicite contineri in hac lege: proprium tamen, & quasi specificum effectum eius esse irritare has actiones, & ita solum in hoc cadere proprie illam censuram. Quare qui non agit contra irritationem, proprie non it contra hanc legem: dans autem, vel suscipiens ordines ex hoc preciso non agit contra irritationem, quia haec irritatio, ut diximus, respicit usum & exercitium ordinis: ordinatio autem valida est quod substantiam: & ideo qui præcise ordines suscipit proper substantiam eorum, etiam si latentes, ut sic dicam, illos suscipiat, nondum videtur agere contra hanc legem. Quae consideratio non caret verisimilitudine. Prior vero sententia securior est. Quae adhuc magis necessaria videatur in alijs duabus actionibus, nam qui irritat collationem, vel alienationem, facit formaliter eas prohibet: ergo qui haec operatur dando, vel recipiendo, directe it contra hanc legem: ergo incidit in censuram eius. Item, quia nihil est quod expectetur ad talem censuram incurrandam: nam, si quis retineat beneficium sic suscepit, vel bona Ecclesiæ sic acquisita, aut redditus harum rerum, sine dubio incurrit hanc censuram, quia iam agit contra irritationem illarum actionum: sed hoc ipsum agit a principio quando acquirit taliter: ergo a principio incurrit eandem censuram. Deinde moraliter non est separabilis in his actionibus retentio ab acceptance, quia non potest beneficium, vel res Ecclesiastica recipi, quin etiam aliquantulum retineatur.

Vltimo circa illum textum aduertendum est, ibi specialiter agi de quibusdam schismatibus Octauiano, & Guidone, qui haeresarchæ fuisse dicuntur, ad eosque semper fieri relationem illis particulis per dictos per eosdem, & ideo videri potest, omnia illa esse referenda ad illas personas tantum. Sed non ita est, nam ibi statuitur ius perpetuum: vnde non considerantur illi utales personæ sunt, sed ut tale vitium committunt. Præterea videri potest, illam legem solum procedere in schismatibus haereticis, quia illi huiusmodi erant. Tamen communiter intelligitur illa lex de omnibus schismatibus, quia quod illi haeretici fuerint, materiae (ut ita dicam) est: hic enim formaliter considerantur ut schismatici, id est, quatenus actiones schismatis, & divisiones a capite, exercebant.

Secunda excommunicatio contra religiosos, qui ad audiendas leges, vel medicinam extra claustra exeunt, exponitur.

Cap. super specula &c. Non magno opere, Ne clericis, vel monachis.

Secunda excommunicatio habetur in cap. Super specula, & in cap. Non magno opere. Ne clerici, vel monachi, vbi excommunicantur religiosi, qui de claustris exeunt ad audiendas leges, vel physicam. Quae excommunicatio prius data est ab Alexander III. & postea confirmata & aucta ab Honorio III. Et expressa Honorius refert: ipse autem illam extendit ad quosdam seculares presbyteros, de qua extensio infra dicemus. In litera autem Alexandri magno opere obscurga sunt illa verba, *Vel nulli post factum Votum religionis, & post factam in aliquo loco professionem. Nam si particula hæc diuisiue sumatur, sequitur eum, qui habet votum simplex religionis, agens contra hanc legem, incurere hanc censuram: si vero sumatur complexiue, sequitur, religiosum professionum, nisi prius haberetur votum simplex religionis, hic non comprehendendi. Aliqui putant in priori membro comprehendieos, qui post votum simplex religionis, religionem ingressi sunt, etiam si non sunt profesi. Ita Panormi nro. 10. sed fortasse intelligit de professione expressa, nam ante omnem professionem nullus hic comprehendendi potest, quia non est vere religiosus, aut regularis, de quibus folis Alexander loquitur, ut ex eius verbis & relatione Honorij satis constat. Nec propter nouitios erat necessaria illa lex: tum quia ipsi non peccant, per se loquendo, relinquendo statum: tum quia non solent in his ministeriis occupari. Igitur per votum religionis ibi intelligitur, non promissio simplex ingrediendi religionem, sed votum ipsum, quo quis fit religiosus, quod statim per professionem declaratur, ita ut posterior particula tantum sit prioris explicatio, vel per votum intelligitur propositum religionis, quod in susceptione habitus ostenditur, & postea professione firmata, & ita etiam particula Er, complexiue sumitur. Vel certe si sumatur diuisiue, per priorem partem intelligitur professio tacita, quæ olim fieri intelligebatur, cum qui post votum religionis sumebat habitum animo mutantib; vitam, ut in superioribus declaratum est. Hic addit, per professionem intelligi omnem veram incorporationem, per quam quis verus religiosus fit, ita ut nunc etiam scholares approbat Societas sub hac lege comprehendantur: quia sunt veri religiosi, & lex illa de omnibus religiosis loquitur.*

Actions per hanc provis. Prima.

Circa causam vero huius censuræ aduertendum est, tres conditiones ex illo textu colligi necessarias ad illam incurram. Prima est, quod religiosi leges, vel physicam audiunt. Vbi per physicam omnes medicinam intelligunt: quod facit declarat illa verba Alexandri, *Ad physicales confidiones ponderandas. Per leges autem intelliguntur civilis iuris prudentia, siue tradatur per interpretationem iuris communis siue iuris proprii alij cuius Prouincia, vel regni. Secunda conditio est, ut ad hunc finem religiosi exeat de claustris suis, ita enim expressè dicitur. Vnde omnes inferunt, si intra sua claustra religiosi huiusmodi clerici vacent, & eas audiunt, non incurrente hanc censuram, quia non transgrediuntur hanc legem secundum omnia requisita ad censuram. Secundo temi infertur religiosum exeunt de claustro non ad audiendas has scientias, sed propter alios fines, etiam si male exeat, & gravius peccet, vel aposta etiam sit, non incurrente hanc censuram, quod quid sit de alijs propter eandem rationem proportionalem. Tertia conditio est, quod intra duos menses ad claustra non redeant: nam, si ante lapsum hoc tempus redierint, non incurrente hanc censuram, ut videtur dicuntur.*

Secunda.

Tertia. **P**rimum autem queri potest, quid sit exire de

A claustro, id est, an oporteat ut exeat ad habitandum extra claustrum, vel satis sit exire ad audiendas huiusmodi scientias in loco publico alicuius Academie, quamvis in suis claustris habitent prout communitate fieri solet. Et ratio dubitandi est, quia verba illa. *Nisi ad claustrum suum intra duorum mensium statum redierint, indicant oportere ut exeat ad habitandum extra claustrum: nam qui solum exeat ad audiendum, quotidie ad claustrum redeunt. Atque ita exponit Caietanus supra dicens, hoc est, habere extra claustrum, & auditionem interuenire, & per se uerare sic ut intra duos menses non reuersatur ad claustrum, & Nauarrus dicit, non incurre hanc censuram religiosum, qui in eadem ciuitate exit extra claustrum solum ad audiendas has scientias, habitat vero in monasterio suo. Et Panormitanus indicat idem. In contrarium vero est, quia iuxta hanc interpretationem fere nullus momenti erit illa constitutio, quia rarissime contingit ut religiosi exeat illo modo de claustris ad audiendas doctrinas etiam sacras, hunc illas peregrinas. Præterea prohibito in illa lege non sit præceptum propter vitandam habitationem extra claustrum, sed propter vitandas mundanas actiones, ut patet ex illis, *Ne occasione scientia, spirituales viri mandari rursum actionibus inuoluntur. Præterea in alio textu Honorius extendit censuram ad quosdam clericos seculares, per se, ut sic dictam, prohibens auditionem: ergo multo magis videtur voluisse eandem prohibere religiosis viris, etiam si ad contumorandum extra claustra non exeat.**

Dices: Eadem ratione probaretur, studium talium scientiarum debuisse prohiberi intra claustra, etiam religiosi extra illa non exeat, non solum ad habitandum, verum etiam ad audiendum. Respondeatur non esse similem rationem, tum quia lex potuit prohibere studium seu auditionem publicam, non vero qua siunt intra priuatos parietes: tum etiam quia rarissime fit, ut ha scientia intra monasteria legantur, vel audiatur: leges autem prohibent quæ frequenter accident. Tum denique quia lex illa expressè postulari aliquem exitum claustro: & ideo saltem necessarius erit ille, qui est ad audiendum, præsertim in schola & loco publico. Et videtur posse de hoc non male exponi alia verba, *Nisi intra duos menses, & id est, nisi infra dictum tempus in claustra se contineant, non amplius exitur ad illum finem. Et fortasse haec non sunt multum aliena ab intentione legislatoris. Tamen, quia in legibus præterim penitibus, recedendum non est a proprietate literæ, & ea restringenda potius est, quam amplianda, & maxime secundum interpretationem communius receptam, ideo prior sententia retinetur.*

E Et ad coniecturam in contrarium dicendum erit, *Pontificem noluisse omnem modum vocandi his disciplinis prohibere religiosis sub dicta censura, sed solum modum illum, qui posset esse occasio maioris distractionis: nam ad hunc sensum possunt etiam verba citata facile accommodari. Vnde in cap. 2. Ne Clerici, vel monachi in 6. specialiter prohibent. Religiosi ne ad studia literarum accedant sine licentia sui Praelati, vel materia, inquit, vagantur religiosi substrahatur. De qua prohibitione plura sequuntur. Nunc solum aduerto, in nostro casu etiam licentiam prælati non sufficeret, ut religiosi exeat a monasterio predicto modo, scilicet ad habitandum, ut scientias legum, aut medicina audiat, quia hoc sine tali limitatione absolute prohibitum est in predictis iuribus, in quibus inferior dispensare non potest. Et præterea expedit Panormitanus verbis illud: *Nullo omnino permittantur exire: nam vox illa, omnino, dispensationem omnem prohibere videtur. Imo illa verba directe referuntur ad Superiores, eisque prohibent ne hoc permittant: quantum posta**

Postea excommunicatio non feratur in ipsis, sed in solos religiosos sic exeentes, &c. Sed in originali illius cap. Non magnopere, quod habetur in Concilio Lateranensi sub Alexandro 3. part. 27. cap. 2. additur in fine clausula. Episcopi vero, Abbates, Priors tanta eternitati consentientes, & non corrigentes, spolientur propriis honoribus, & ab Ecclesia liminibus arecanuntur. Quæ verba ferendam sententiam continent, non latam.

14 Secundo queri potest, si religiosus exeat de claustru animo audiendi has scientias, & postea non audiatur: & nihilominus ultra duos menses extra claustrum maneat, an incurrit hanc censuram. Nam ex dictis sequi videtur non incurrire, quia non omnes conditions posita tunc implentur, sed deficit prima. Et videtur posse sumi ex Caietano supra dicente, Si quod horum in actione defuerit, non sunt religiosi excommunicari, oportet siquidem exitum ad hoc ordinari, & auditionem interuenire, &c. Verius tamè videtur posse hanc censuram incurri, etiam si auditio in re ipsa non interueniat, dummodo exitus est claustru ad illam ordinetur. Quod sentit Panormitanus ibi nn. 8. & 9. Et ratio est, quia hic textus non excommunicare audientes, sed exeentes ad audiendum, & ante lapsos duos menses non redeentes: ergo, etiam si non subsequeatur auditio, ponitur tota causa censuræ. Eritque hoc certius, si non solum exitus, sed etiam perseverante duorum mensium semper ad illum finem audiendi illas scientias ordinetur: ut v. g. si consumat in itinerè duos menses, semper tamen pergit ad audiendum, vel quidpiam simile: tunc enim euidenter agit contra verba, & mentem huius legis: ideoque incurrit censuram.

15 At vero, si post exitum claustru mutauit animum audiendi illas facultates, permanet tamen ut alias audiat, vel ut libere vagetur, dubia res videatur, quæ uis Panormitanus simpliciter affirmet, & eius auditio clarius id assere videatur, tuitque sententia Innocentij dicit. c. Super specula. Et potest fundari in textu dicente, Sixierint, & non redierint, Nihilominus oppositum videtur satis probabile. Quod expressius declarauit Abbas dicit. cap. Super specula, n. 9. nam, sicut intentio illius legis non est punire quoslibet exeentes est claustru, sed tantum exeentes ad hunc finem; ita non est intentio eius perseverantes punire, nisi quatenus ad hunc finem perseverant: & huiusmodi perseverantia significare intendit Pontifex per illud verbum negatum, non redeundi. Sicut est conuerso, si quis exiisse est claustru alia intentione siue bona, siue mala, postea vero mutata intentione permanisset extra claustrum animo audiendi dileges, aut physicam, & post intentionem sic mutata ultra duos menses permaneret, incurrit hanc censuram: quia, licet prior exitus non fuerit ad hoc ordinatus, tamen existentia extra monasterium ad hoc ordinata est: & hoc est quod principali prohiberi intendit, licet illo verbo significetur. Intelligendum tamen hoc est, si principali ratio manendi extra claustrum sit propter audiendas huiusmodi facultates: nam, si habeat aliam principalem causam manendi, vel exiendi, licet postea in huiusmodi etiam studiis occupetur, non incurrit hanc censuram.

16 Tertio queri potest, an nunc sit necessarium hoc duorum mensium spatium, & quomodo sit computandum. Quidam enim dicunt nunc non esse necessarium, ut Glossa dicit. cap. Super specula, verbo Duorum mensium, quia illi duo menses fuerint necessarij à die publicationis prioris canonis, Non magnopere, postea vero in dict. cap. Super specula, dicitur, Ipsi facto incurrit religiosi hanc censuram, scilicet ex quo ad hunc finem est claustru egrediuntur. Alij vero est conuerso existimant non solum esse necessarios hos duos menses, sed etiam esse computandos

A die in quo incipiunt huiusmodi facultates audire, quia non putant incurri hanc censuram, nisi per auditionem, & consequenter ad illam principaliter referri hanc temporis limitationem. Ita Diuus Antoninus referens Ioannem Andream, & alios, 3. parte titulo 24. cap. 53. Sed media via est vera: certum est enim etiam nunc non incurri illam censuram vel que ad elapsum tempus duorum mensium. Nam in priori cap. Non magnopere, expresse designatur illud tempus non post publicationem illius editi, sed post exitum est claustru: in alio vero ca. Super specula Quomodo computantur diuino tempore. B hoc refertur, & non reuocatur. Vnde, quod ibi dicitur, hanc excommunicationem ipso facto incurrit, non intelligitur ipso facto post exitum: sed post elapsum tale tempus, vt ex contextu satis constat, locum enim id additum est ad explicandum verba prioris canonis, quæ obscuriora erant, & dubitari poterat, an continerent excommunicationem ipso facto incurrandam. Vnde secundo etiam est certum illos duos menses computandos esse à die talis exitus est claustru: hoc enim per se ferunt verba textus, Si exierint, & infra duorum mensium spatium non redierint. Adie ostensum esse incurri hanc censuram etiam antequam incipiat quis audire: non ergo potest tempus hoc computari à principio auditionis: ergo. Atque ita exponunt Angelus Excommunicatio 7. Angel. Sylvestri Excommunicatio 9. cap. 6. Panorm. d. c. Super specula, n. 8. vbi alios refert.

Quarto dubitari potest, an hæc censura extendatur ad religiosos exeentes à claustris ad docendas has facultates. Sunt enim in hoc obscura illa iura. Nam in c. Non magnopere, virtutu Pontifex verbo legere potius significat docere, quam audire. Doctores conuenient, exeentes ad audiendum contrahere hanc censuram, quia hoc expresse dicit Honorius, cuius constitutio posterior est, & declarativa alterius. De docentibus autem, quod etiam comprehendenda est. 1 opinio: Antonius supra, & inclinat Sylvestri Sylvestri supra num. 26, citans Hostiensem, & Archidiacolum. Et ratio est, quia verbum legendi in rigore & proprietate comprehendit docentes; & quævis Honorius illud declarauerit, vel extenderit potius ad audientes, non excludit alios. Contrarium tenent Innocentius, & Panormitanus ibi, quos sequitur Nauarr. num. 16. & fundamentum est, quia Honorius explicauit, quomodo verbum legendi intelligendum sit apud Alexandrum, scilicet ut non idem quod docere, sed quod studere huiusmodi doctrinam. Sed instar potest, quia etiam verbum legendi hoc modo expositum commune est docentibus & studentibus, sicut verbum studendi: ergo, licet comprehendat discentes, non excludit docentes. Et confirmatur, nam Panormitanus ait religiosum etiam si post exitum à claustru non frequenter scholas ad has scientias addicendas, sed sibi ipsi legat, studendo his rebus, incurrire censuram: ergo à fortiori ille qui exit, & perseverat extra claustrum docendo has scientias, incurrit, quia multò magis sibi ipsi legit, & studet eisdem rebus. Denique eadem vel maior ratio est de docentibus, quæ de discentibus, & iuriis dispositio.

17 Nihilominus recedendum non censeo ab hac posteriori sententia, quæ in materia, penali est favorabili, & magis consentanea verbis Honori, qui constitutionem Alexandri retulit, & referendo declarauit: non est autem verisimile retulisse illam incomplete, & in sensu, ut sic dicam, dimidiatum, sed in sensu integro, & completo: refert autem hanc censuram esse latam contra eos, qui ad audiendum exiunt: ergo intelligit contra eos tantum latam

Satisfie ton.
Si mationi
ex Panorm.

latam fuisse; & consequenter verbum legendi in A priori constitutione sumptu esse pro verbo studen-

di, non late sumptu, sed prout uniglo accipi solet pro verbo addiscendi per disciplinam ab alio: per quod soluitur obiectio facta. Ad argumentum autem ex Panormitano respondet, religiosum, qui priuatum studiis his rebus post exitum è claustro nō ex eo capite incurrit hanc censuram, quod per vacat huiusmodi doctrinam, sed quia exiuit è claustro animo audiendi illas, & in eo perfeuerat post tempus duorum mensum: hoc enim supponendum est, alias non incurritur censura, etiam si post exitum aliquis per se studiat his rebus, si re vera non exiuit ad audiendum. Nos autem supponimus eum, qui docet, non exisse ad audiendum, sed tantum ad docendum: & ideo, licet priuatum studiat, & multa de nouo discat, id nō satis est, ut hanc censuram incurrit. Nec argumentum ob similitudinem rationis in his penalibus locum habet, præsertim quia potest facile aliqua ratio disparitatis inueniri, quia exitus ad docendum has disciplinas rarissimus est, & vix moraliter contingit: & ideo nō oportuit de illo spezie legem condere.

¹⁹ Supererit exponenda extensio, quam addit Honorius, qui voluit hac censura etiam ligari omnes presbyteros, ex inferioribus vero clericis Archidiaconos, Decanos, Plebanos, Prepositos, Cantores, & alios personatus habentes. Cirea quam primo aduentum est

in presbyteris nullam ponit limitationem, ideoq; in differenter omnes comprehendit: è contrario vero,

inferiores nec ratione solius ordinis comprehendit, neq; ratione aliquius beneficij, præter ea quæ ibi numeratur. Solum circa Plebanos oportet aduenture,

C. Ne clericis Bonifacium VIII. in ca. i. Ne clerici, vel Monachi in vel monachis.

6. declarare, ealge non comprehendi habentes Ecclesiæ parochiales. Nisi tales Ecclesiæ sive Plebanæ sub se capillis habentes, in quibus instituantur clerici per perpetuam. Et Denique aduentum est, etiam clericos seculares non incurrit hanc censuram statim, sed post elapsum tempus duorum mensum, ut patet ex illis verbis, Nisi ab his infra scriptum prescriptum desisterint.

Cum autem in his secularibus locum non habeat exitus à claustro, & exitus à propria domo sit imperitans, necesse est, ut tempus duorum mensum computetur, ex quo incipiunt audire huiusmodi facultates: nam initium aliud habere non potest. Senus ergo erit, quod si per duos menses in audiendis huiusmodi facultatibus perfeuerent, talem censuram incurrit, sive in propria domo, sive in quolibet alio loco eas audiant. Quæ est communis sententia:

potestq; sumi ex Bonifacio 8. dict. cap. i. vbi referens hanc legem Honorij, quatenus ad hos clericos seculares pertinet, dicit eis interdixisse audire leges, vel phisicam.

²⁰ Ultimo circa vtramque partem aduerto censuram hanc nullo modo pertinere ad magistros, &

Magistri doctores, qui huiusmodi Religiosos, vel Clericos seculares docentes has scientias, vel ad eas audiendas eos admittunt, quidquid Antoninus, & Syluester

oppositum insinuant sine fundamento in predictis textibus, qui de solis audiendis loquuntur: dedocentes autem nec verbum habet. Solum propter communicationem in criminibus possent hi Doctores huius censuræ fieri participes, si postquam alii incidunt in excommunicationem & in sua pertinacia, & delicto perfeuerant, eos docent: nam tunc videantur in delicto communicare: quod erit verum, si eos specialiter docet, vel si commode possint eos expellere, & non admittere: nam si publice docent, non tenentur à suo munere defistere, propter

ea quod huiusmodi persona prohibita inter sint: qui tunc non censentur cooperari delicto eorum, sed tolerare.

Tertia excommunicatio contra Sacerdotes assumentes officium Prepositi secularis.

²¹ T Ertia excommunicatio habetur in cap. Clericis, Ne Clerici, vel Monachi: vbi Alexander III. sub Cap. Clericis intermissione anathematis iubet, ne quis Sacerdos officii habeat Vicecomitis, seu Prepositi seculari.

psier, & commonitus emendare noluerit, excommunicatione subiaceat. Vbi primum est notandum, censuræ ferri contra solos Sacerdotes. Nam licet in priori

parte sit sermo de Clericis in sacris, in hac restringitur ad Sacerdotes. Vnde licet Syluester, Excommuni-

nicatio, 9. n. 28. cum Holsiensis exponat Sacerdotem pro omni Clerico; & Nauarrus cum Panormitano Nauar-

solum recipiat Clericos in minoribus existentes: & ita sentire videatur omnes constitutos in sacris etiā in hac secunda parte comprehendendi: nihilominus ver-

ior est interpretatio posita, quam amplectitur Ca-

caetus, etiā cap. 76. Deinde est notanda causa, ob quam

pertinet illa censura, scilicet propter usum officiū gubernationis secularis habentis iurisdictionem tem-

poralem annexam, quando Sacerdos loco alterius, seu tanquam minister alicuius Principis illud exerceat: hoc enim significant illa verba, Officium Vicecomitiū, aut Prepositi seculariū. Vnde recte infert Caietus primo, Sacerdotem, qui in Curia Regum sunt

gubernatores temporales, aut Presidents Cancel-

lariarum, in hunc canonem incurrit, si faciant fine dispensatione Pontificis: quia illa munera sunt praepositura seculares. Secundo infert, administra-

re iurisdictionem temporalem nō ut aduenturiam, seu ministerialem Principis secularis, sed ut propriā, id est, ut conuenientem Praelato Ecclesiæ ratione dignitatis Ecclesiastice, cui est annexa, vel ratione dominij temporalis, quod talis persona alias ex se habeat, non esse contra hunc canonem: quod ex

verbis satis constat.

Sed est dubium, an hac censura ipso iure feratur, Et partem affirmantem sequitur Glossa ibi, quia il-

la verba, Excommunicatione subiaceat: videntur hanc ratione habere: probatque à simili ex cap. Non minime inveniuntur alia, quæ magis id declarant, scilicet, Ne cā-

munioni reddantur, donec satisfactionem fecerint compe-

tent. Nihilominus sententia Glossæ communiter recepta est, vt Panormitanus ibi notat, & sequitur: Panom.

& idem supponunt Angelus. Excommunicatio, 7. cap. 7. ca-

su 8. Caietus, Nauarrus, & alij. Qui tamen aduer-

tunt, necessariam esse monitionem præsum, & præsumptionem: nam vtrumque in texu exprimitur ibi, Si quis contra hoc venire præsumperit, & communi-

tu emendare noluerit. Quæ monitio cum ibi amplius non declaretur, canonica intelligenda erit. Fundamen-

tum autem communis sententia est, quia verbum, subiaceat, non requirit hominis ministerium, sed quasi imperatiue ad ipsum delinquentem refer-

etur, efficaciter illum subiiciens censuræ.

Nihilominus Syluester, Excommunicatio, 9. num. 28. contrarium supponit, dicens, quod licet constitutio illa videatur penalis, & consequenter restringenda: ta-

men habito respectu, quod excommunicatione non infligit ipso factu, secutus videatur dicendū. Et indicat eandem sententiam tenere Holsensem: & Panormitanus refert Antoninum. Et suaderi potest, quia verbū subiaceat, optimè admittit sensum de futuro, seu in futuro, &

quod illud ipsum per actionem Iudicis admonentis facientium sit: ergo cum ea sit penalit, restringenda est. Sed nihilominus prior sententia, sicut comuni-

niōr est, ita etiam preferenda videtur: quia iuxta opinionem frequentiorem usum iuris illa locutio significat sen-

tentiam latam, ut patet ex supra dictis in generali doctrina de censuris. Practice tamen loquendo, raro

incur-

incurritur hæc censura ex vi solius iuris: nam cum præcedere debat iudicis monitio canonica; semper fieri cum comminatione excommunicationis ipso facto incurriendæ, vel certe ita fieri deberet ad tollendum omne dubium.

SECTIO IV.

Quæ excommunicationes non reseruata latæ sint in sexto libro Decretalium.

Ex his excommunicationibus non nullæ coincidunt cum contentis in Bulla Coenæ, vel cum aliis reseruatis quas solum indicabimus: aliæ non sunt admodum utiles ad vsum, quas breuiter transigimus: aliæ vero exactius declarabimus. Prima ergo sumitur ex c. Vbi periculum, §. Hoc facio, de Elect., in 6. vbi in verl. Nulli etiam fas sit, fertur excommunicatione ipso iure contra eos, qui ad aut secrete Cardinales in Conclave conclusos ad eligendum in Conclavi. Summum pontificem scripturam miserint, vel nuncum Cardi- cium, aut cum aliquo ipsorum secrete locuti fuerint. Quia nullæ lex cum ipisis Cardinalibus non loquitur, vnde licet ea, expostis ipsi scripturam accipiant, vel nuncium audiant, cap. Vbi, de vel cum alio loquantur, illam censuram non incur- runt. Solum indiget declaratione illa particula, se- crete, an sit coniungendu cum omnibus illis tribus, scriptura, nuncio, & locutione, vel tantum cum ultima: muleum enim hoc refert. Nam si cum omnibus co- iungatur, erit magna moderatio huius legis; fice- niam publice mittere nuncium, vele epistolam, nō e- rit sufficiens ratio incurrendi hanc censuram. Cum ergo contextus, & plana constructio verborum ad- mittat hunc sensum, & simus in materia penali, vi- detur amplectendus. Quod sentiunt Archidiaconus, Ioannes Andreas, & alii ibi, Angelus, Excommunicatio, 11. And. 110. 7. casu 13. Sylvestris, Excommunicatio, 9. censura 11. nu. 34. Nihilominus contraria sententia probanda videtur, quam tenent Caietanus, c. 55. & Nauarrus n. 111. Et pater ex contextu: nam primo absolute p- habet, Nulli fas sit ipsi Cardinalibus nuncium mittere, vel scripturam. Vbi manifeste vniuersalis est prohibitus fine restrictione ad publicum, vel secretam; & tamē hanc ipsius prohibitus statim corroboratur censura repetitis eisdem verbis, sine villa limitatione illis ad- ditis, sed addiutum tertium membrum de locutione, & ibi adiungitur aduerbiū secrete, quod ita inter- ponitur, vt manifeste sit solum coniungi, eū ver- bo loquendi, scilicet: Aut cum aliquo ipsorum secrete loquendo. Rechte tamē aduertit Caietanus verba illa, Nulli fas sit, intelligi de his, qui in Conclavi non ex- stant, de quibus in proximo præcedente vericulo dictu fuerat Nulli ad eosdem Cardinales aditus pateat. Itaque certum est licere Cardinalibus in Conclavi existentibus inter se secrete loqui, vel nuncium mit- tere, aliquem scilicet famulum, quem vnuquisque intus habet: & eadem ratione licere scripturam in- ter se dare, vel mittere, quantum est ex vi huius legis.

Secunda excommunicatione habetur in eodem c. Vbi periculum, §. Præterea, vbi excommunicatur Do- minii, aliis Rectoribus, & officiales illius ciuitatis, in toto eod. & Bigerius, hom.

Tertia excommunicatione habetur in cap. Sciant- cundi, de Elect., in 6. fertur que contra eos, qui grau- communica, reprobamus Clericos, vel qualibet personas Ecclesiasticas in contra- (ad quas in aliis Ecclesiis, Monasteriis, & pisis locis spe- ciat electrico) pro eo quod rogasti, seu alias induci, cum, pro

A quo rogarunt, aut inducebantur, eligere noluerunt. Qua- ille autem debeat esse hoc grauamen, concluditur in illo verbo, aut alias iniuste persequentur: in particula- ri autem ponitur actio spoliandi eos, vel consanguineorum, aut Ecclesiis, Monasteriis, vel loca pia beneficis, aut aliis bonis suis, per se, vel per alios: quod intelligendum puto de iniusta spoliatione, vt

personas Ecclesiasticas, eo quod non elegi- ent cum pro quo eligendo sunt rogati, ex- portantur.

Illo ultimo verbo declaratur. Vnde qui sine iniustia spoliat aliquem bonis, aut beneficio, petens id ad quod habet ius, quāmuis id faciat provocatus, eo quid non fuerit ille electus, pro quo ipse rogarerit, & aliqui etiam non facturus: non incurrit, quia non infert iniustam vim, aut persecutioem. Item negare Monasterio elemosinas, quas aliquis face- re consueverat, vel negare amico specialia benefi- cia, non sufficit ad incurrandam hanc censuram, et iam si hoc titulus fiat: quia neque est acceptio bonorum alterius, neque iniusta persecutio. Sicut è con- trario, si quis inferat iniuriam, vel persequatur hu- iusmodi electorem, alio titulo, & non propter elec- tionem, quam fecit, non incurrit hanc censuram: nam in textu expresse dicitur, pro eo quo, &c. Quæ o- mnia, & alia, quæ hic notari solent, in textu ipso cla- ra sunt.

Solum potest dubitari, an quod ibi dicitur de- lectione extendendum sit ad presentationem, in- stitutionem, confirmationem, & postulationem. Respondeatur in primis, si presentatio ad laicum pertineat, non comprehendendi: quia textus loquitur, quando electores sunt Clerici, vel personæ Ecclesiasticæ. Vnde etiam electiones, quæ à laicis sunt, ut in confraternitatibus, & aliis congregatiōibus personarum, quæ nec Religiosæ sunt, nec Clerici per se, & ex vi talis status, non comprehenduntur sub hac censura, vt omnes aduertunt. At vero si presentatio ad Ecclesiasticam personam pertineat, quatenus talis est, & titulo Ecclesiastico. Nauarrus num. 122. affirmat hic comprehendendi, cum Glossa, in eodem cap. Sciant, verbo Alios, quæ in hoc fundatur, quæ hæc lex simpliciter non est odiosa, sed fauorabilis, ut Ecclesiasticam libertatem defendat; & ideo re- stringenda non est, sed potius extendenda: cum ergo presentatio sit quidam modus electionis, merito ad illam hanc constitutio de electione extenditur. Quæ ratio etiam procedit de confirmatione, po- stulatione, &c. Et ita etiam sentiunt Sylvestris, & Angelus supra.

Tandem quoniam in eo textu explicatur, per- seuctionem, seu spoliationem iniustum posse fieri circa consanguineos, dubitabit ibi Glossa, & Doctores, vs- que ad quem gradum consanguinitatis intelligendu- dum sit, & an possit extendi ad fines. Dico tamen, ex vi illorum verborum non comprehendendi affines, ut patet ex propria significacione illorum verborum; cumque in iure non reputentur consanguinei, nisi qui intra quartum gradum continentur, & ius in hoc nihil amplius declarat: ex vi etiam talis vocis solum videntur comprehendendi prædicti gradus: nec potest cum fundamento fieri extensio usque ad se- ptimum, potius quam usque ad octauum, vel deci- num, quidquid alioqui dixerint. Quamquam autem hōc verum sit ex vi illorum verborum, tamen ex vi illius clausula generalis, seu alias iniuste persequendo, fieri potest, vt, quamvis spoliatione, vel alia similiis iniurie fiat circa affines, vel alios familiares, aut coniunctos, si sit in odiu alterius, moraliter censeatur iniustum grauamen eius, & iniusta persecutio: ideo- quead incurrandam hanc censuram sufficiat;

quod quidem ex circumstantiis & pru- dentis arbitrio expenden- dum est.

Excommunicatio contra occupantes iura, aut bona
ad Ecclesiast. vacantes pertinentia, ex-
ponitur.

Cap. Gene-
rali, de Elec-
tioni, in 6.

Q^{uarta} excommunicatio habetur in cap. Gene-
rali, eodem titulo de Electione, in 6. ferturque in
eos, qui in Ecclesiast. Monasteriis, aut priis locis tici-
lum defensionis, aut similem de novo usurpare co-
nantes, iura ad talia loca pertinentia, aut eorum bona,
quando talia loca vacant, occupare presumunt.
In quo primum notandum est verbum, *Nove usur-
pando*. Duo enim requirit: primo, ut de novo fiat: se-
condo, ut sine iusto titulo, aut legitima concessione.
Vnde qui id facit titulo antiquae præscriptionis, seu
cōficiūdinis, vel novo titulo fundationis, aut con-
cessionis legitimæ non comprehenditur hac lege
ut in fine eius explicatur, & Glossa aduertit. Deinde,
est considerandum, legem illam directe ferri con-
tra occupantes bona talium locorum eo tempore,
quo vacant; non tamen quomodo cuncte occupa-
tes, sed simul usurpare conantes iura aliqua ad tales
Ecclesiast. pertinentia, quæ ibi dicuntur Regalia, aut
Custodiaz, &c. Ideoque ad incurrandam hanc cen-
suram non sufficit alio modo occupari talia bona,
nisi fiat occupando, iura ipsa, & illo titulo: neque è
conuerso sufficit tale ius usurpare, nisi occupant
bona Ecclesiast. vacantes; nam utrumque ita coniū-
gitur in illo textu, ut simul requiratur. Quod no-
tant Caietanus, Nauarrus, & alij. Vnde cum censura
non contrahatur donec actus prohibitus consum-
metur, quamvis aliquis conetur usurpare ius an-
imo occupandi bona, si hoc perficere non potuit,
non incurrit censuram, donec cum effectu illa o-
cupet. E contrario vero, si de facto quis occupat bona
per huiusmodi actionem, conando usurpare ius
Ecclesiast. quamvis hoc non aequaliter, sed tantum
ad id conetur, videtur incurrire: quia lex illa, ut di-
xi, per se, accidere excommunicat occupantes bona,
& ex alia parte non requirit ut usurpent, sed
quod conentur ad usurpandum ius. Præterea oportet,
ut illa bonorum occupatio ex præsumptione
fiat, quod habet vix sepe explicatam. Estque ge-
neralis contra omnes committentes tale delictum,
de consulentibus vero, & similibus nihil ibi di-
citur.

Additur vero specialis extensio contra Clericos,
Monachos, vel alias personas talium locorum re-
specti, procurantes tale delictum fieri: meritoque
id propter specialem infidelitatem talium perso-
narum. Non incurrit tamen hi procurantes hanc
censuram, nisi res, ad exitum perueniat, iuxta doctri-
nam in superioribus datam; quia talis actio solum
prohibetur propter aliam, & quasi via ad illam, &
ideo non videtur consummata, donec illa fiat. De-
rinque necessarium est, ut talis procuratio sit, ut ita
dicam, positiva per actionem aliquam: nam si solū
sit negligencia resistendi, etiam culpabilis, contra
sui officij debitum; illud non est procurare, sed in-
debite permettere: quæ culpa ibidem paulo inferius
alia poena punitur in Clericis: nam pro eo tempore
prohibet Papa, ne de prouentibus talium Ecclesiast.
aliquid percipiant. Per quæ verba, ut opinor,
non fertur suspicio ipso iure, neque ipsi Clerici te-
nentur in seipso talem exequi poenam; sed Prela-
tus, aut Iudex iuxta hanc legem debet eos punire.

Excommunicatio contra eos, qui dum electioni Mo-
nialium interfuerint, aliquid faciunt, vnde ori-
ri possit discordia inter eas super
electione.

Q^{uinta} excommunicatio habetur in cap. Indemni-
tatis, §. Postremo, de Electione, in 6. ferturque

A contra Prelatos, vel alios, qui vocantur, ut interfuerint
electionibus Monialium, si aliquid faciant, ex quo
possit oriri, vel nutrita discordia inter ipsas Monia-
les, super huiusmodi electionibus faciendis. Quæ
lex vniuersalis est quoad personas, in quas fertur
censura: nam verba sunt generalia sine limitatione.
Est autem ponderatum in eo texu non requiri,
quod talis persona interfuerit tanquam superior, vel
iurisdictiōnem habens, vel tanquam misia à su-
p̄iore: sed solum quod sit acerbita ad illud munus
dirigendi electionem per consilium, exhortatio-
nem, vel aliquid simile; & quod ipse eo nomine ac-
cedat, & interfuerit: nam verba textus in omni proprie-
tate hoc significant. Vnde si Religiosæ ipse aliquem

B vel Religiosum eiusdem ordinis, aut alterius, vel
Clericū secularium, aut etiam laicū, sive virum,
sive etiam fœminam vocarent, ut interfuerit sua elec-
tioni, & sua prudentia, & iudicio illas dirigere, in eo haberet locum hæc constitutio, & censura, ut
pater ex pleno contextu verborum. A fortiori au-
tem habebit locum in superiori, qui ex officio in-
terfuerit, vel alio, qui vicem eius gerit: nam hi etiam
vere dicuntur euocari ad dirigendam tales electiones,
vel à Monialibus ipsis, vel certe ab ipso officio,
& regula, vel à Prelato superiori. At vero si quis in-
terfuerit non vocatus ad dirigendum, sed quia ipse
se immiscerit forte ad perturbandum, vel detide-
rium suum excludendum, non incurrit hanc cen-
suram, ut probe notatuit Caietanus cap. 80. quia licet Caiet.
forte delictum sit grauius: tamen non est illud spe-
ciale, quod hic punitur est, nimurum infideliter a-
gere, & quasi prævaricare in eo munere, ad quod a-
liquis vocatus est. Rursus etiam ipse, qui ad dirigendū
vocatus est, si ante electionem non perturbat,
aut discordias generet, vel nutritas, si post factam elec-
tionem aliquid horum committat, non incurrit:
nam textus solum loquitur de discordia super faci-
tudinē electionibus. Et in his conuenient Glossa, expo-
sitoris, & Summis omnes.

Addit vero Angelus verbo Excommunicatio, 7. ca-
fu 16. hanc constitutionem non procedere tantum
in Monialibus, quæ sunt vera Religiosæ; sed in his
etiam congregationibus fœminarum, quæ propriè
Religiosæ non sunt, tamen in communī viuent, &
D suæ selectiones faciunt. Et idem sequitur Sylleter, Angel.
Excommunicatio, 9. num. 42. qui citat Geminianum; Sylleter
dicitque colligi ex textu. Sed neque in textu ego vi-
deo fundamentum, quia nomine Monialium tam
in iure, quam in communī vnu solum intelligi so-
lent Religiosæ fœminæ: & iura, quæ de huiusmodi
electionibus loquuntur, de Religiosis, seu regulari-
bus sermonem faciunt, ut videre licet in Concilio
Agathensi, cap. 19. & 57. & in Tridentino, sess. 25. cap. Agath.
7. de Reformatione regularium: quare non video Concilio
cur in lege penali extensio illa admittenda sit. Quod
sensisse videntur Caietanus, & Nauarrus illam pre-
tereundo, de Religiosis tantum loquendo.

Sexta excommunicatio sumitur in c. vltimo de
officio Delegati in 6. vbi suspenduntur Conferua-
tores: qui de aliis, quam de manifestis iniuriis, &
violentis scienter se introiicent: pars vero, quæ
hoc procurauerit, excommunicatur, ita ut abfoli-
uenda non sit, donec alteri parti lœsa satisfaciat.
De quo canone, quia poena in eo principaliter late-
rit suspensio, infra ex professo dicemus disputationes
de suspensione. Hic solum aduerto huiusmodi pro-
curantes non incurrire, nisi effectus sequatur, pro-
pter rationem superius taftam. Non fertur autem
talis censura contra quoslibet procurantes, sed cō-
tra eum, qui est pars in tali iudicio, & hoc procreat:
expresse enim fertur cum tali limitatione. Rursus
necessaria est, ut talis Conferuator conmissionem
non habeat ad huiusmodi actus, etiam si talis con-
cessio data sit per clausulam generali, qua exten-
di solet commissio ad cognoscendum de eo, quod
requiri-

requirit altiorem indaginem, vt notat Nauar. n. 125. quia cum haec procuratio non per se, sed propter vi-
tandum actum procuratum prohibeatur, tunc solu-
censi debet prohibita, quando actus procuratus
malus est, & prohibitus: ergo quando actus ipse co-
cessus est, procurare illum non est malum, neque est
materia censuræ.

*Excommunicatio contra extorquentes per vim
aut metum absolutionem à censura,
exponitur.*

Septima excommunicatio sumitur ex cap. vni-
cato de his, quæ vi, in 6. ferrurque in eos, qui per vim,
vel metum extorquent ab Ecclesiastico iudice ab-
solutionem à censura. Quem textum supra expo-
suum disput. 7. de Censuris in commun., se. 10. 3.
Contra quantum ad priorem partem eius. Nunc vero quan-
tum suff. cum ad hanc censuram aduertendum est primò, ne-
tia ad hanc censuram esse ad eam incurriendam, vt metus illa-
censuræ, ut sit talis, vt moraliter faciat actum ita in uolunta-
tum, vt ex eo capite nulla sit absolutione, ad quod nō
sufficit quilibet metus, sed ille solus, qui cadere pos-
test in constatim virum, ut iura loquuntur, & cito-
loco declaratum est. Contra ium autem videtur
docere Caetanus cap. 41. dicens: Qualisunque sit
metus illatus, sufficere ad incurriendam hanc cen-
suram, quia haec lex nihil distinguit inter magnum, &
parvum. Quam sententiam ait Nauarrus cap. 27. nu-
mer. 125. esse tenetiam in foro conscientiæ. Ego vero
censo non esse hic distingendum inter forum
externum, & conscientiam: quam si ex vi illius le-
gis in extremo foro non censem excommunicati-
us, qui leuem metum intulit, neque in foro consci-
entia erit, cum talis excommunicatio ex sola effica-
cia, & proprietate illius legis inferatur. In vtroq; ergo
foro censo in eo casu non incurri. Quod tenet
ibi Glossa ultima communiter ab interpretibus ap-
probata. Et ratio est, quia si lex illa nō distinguat,
tamen ex subiecta materia constat loqui de metu
gravi. Prius enim irritat lex illa absolutions sic ex-
tortas: deinde vero subiungit. Ne autem sine vindicta
violent crebat audacia, eos qui huiusmodi absolutionem,
&c. ergo talis censura cadit in eam extorsione ab-
solutionis, quæ illam reddit nullam ex vi illius capi-
tis: non reddit autem nullam, nisi vis aut metus gra-
vis, qui cadat in constantem virum: ergo.

Cætera vero, quæ Caetanus notat circa hanc
censuram, mihi probantur, & facili sunt ex verbis
textus, videlicet nihil referre, quod inferens vim:
vel metum, si ipse, qui absoluendus est, vel alias: v-
erisque enim æque incurrit: nam textus non distin-
guit de extorquenti sibi, vel alteri, sed absolute de
extorquenti. Sicut etiam in priori parte capit. nulla
sit absolutione, siue metus illatus sit ab eo, qui absolu-
tur, siue ab alio. Deinde non satis esse, quod metus
inferatur nisi absolutione cū effectu obtineatur, quia
textus non excommunicat inferentes metum ad
hunc finem, sed extorquentes absolutione per me-
tum: hac autem extorsio non consummatur, donec
absolutio obtineatur. Denique nihil referre, quod
censura, cuius absolutione extorquetur, iuste, vel iniu-
stè latè sit, neque quod sit ab homine, vel à iure: quia
etiam in hoc lex illa nihil distinguit. Ego autem hoc
intelligo de censura iniulta, dummodo sit valida: nā
si fuisset nulla simpliciter, id est tam in re, quam in
exteriori foro, non credo incursum hanc excom-
municationem, qui reuocationem illius censuræ
per vim, vel metum extorqueret: nam cum illan
fuerit censura, cessat materia huius legis: neque illa,
quæ extorquetur, potest vere dici absolutio, vel re-
uocatio censuræ, sed potius declaratio nullitatis
eius: hic autem non excommunicatur, qui extor-
quet declarationem nullitatis: sed qui extorques

Fr. Suarez tom. 5.

Absolutionem, vel reuocationem censuræ veræ, ac
validæ.

*Excommunicatio contra eos qui per fraudem
faciunt ut iudex personaliter feminam
adeat eius testimonium interrogatur
et exponitur.*

Octa excommunicatio sumitur ex cap. 2. de
Iudicis in 6. vbi statuitur, ne feminæ cogantur
personaliter venire in iudicium ad ferendum testi-
monium: & prouidetur, vt per tabellionem, vel ali-
am personam ad eas transmissam peratur, aut si ca-
sus id postuleret, quod iudex ipse personaliter ad eas
accedat. Et additur: Prouto quod casus huiusmodi (vi-
delicet ut iudex vadat personaliter) non singatur, nec fraus
interueniatur in hac parte: alioquin victor huiusmodi, vel
fraudator ipso facto sententiam excommunicationis incur-
rat. Vbi est aduertendum, hanc excommunicatio-
nem non incurri, donec sit per fraudem obtentum,
vt iudex personaliter ad feminam accedat, eius te-
stimonium per se ipsum interrogatur: quia in eo
accessu consummatur actio hic punita, & prohibita,
quando per fraudem sit: & ita sentit Caetanus cap. 59.
quem sequitur Nauarrus. Postquam autem hic effe-
ctus consequtus est, ille tantum incurrit hanc cen-
suram, qui author fuit fraudis, & deceptionis. Vnde
si ipse iudex fuit deceptor, ipse incurrit: si vero fuit
alia persona, iudex non incurrit, etiam si ad femi-
nam personaliter accedat, etiam si id faciat sciens,
& permittens: vel, vt sic dicam, male vtris malitia
alterius ad suum fortasse prauum desiderium ex-
plendum. Quia hic non punitur qualibet malitia,
sed sola fictio, vel fraudator: tunc autem iudex non
est fictor vel fraudator, licet male faciat, dum se, &
aliam decipi, & fraudari finit. Quod significauit Na-
uarrus numero 125. in fine dicens, iudicem non
incurrit hanc censuram, si ipse non fngi fecit:
quam dicit esse communem sententiam in dicto
cap. 2.

Dices: Hoc ipso, quod iudex scit fictionem, vel
deceptionem alterius, & nihilominus sub illo colo-
re vult personaliter feminam adire, decipit illam,
impolit, ac fictor dici potest: ergo incurrit censu-
ram. Respondeo negando assumptum, si nihil
cooperatur ad deceptionem: sed solum illa supposita,
disimulata, proficiuntur, & personaliter adest
femina. Quare considerandum arteente est, aq; sit
mortalis cooperatio, seu effectio fictionis: quia tunc
incurrit censura, & non alias. Vnde fit, vt ipsa met
femina, si fingat, & decipiatur, vt iudex ad eam per-
sonaliter veniat, & consequatur effectum, incurrit
hanc censuram: quia lex illa generaliter excom-
municat omnem deceptorem, seu fraudatorem sub
quisib; vocibus, quamvis masculini generis, certum
est iuxta iuris vim, etiam feminas comprehendendi.
Nec refert, quod talis lex instituta: quia lex simili-
citer loquitur, & sine restrictione: vnde non tam re-
spicit fauorem personæ, quam ipsius iudicis, vt re-
cte, atque etiam honestè fiat.

Sed interrogari potest: Quando vñus est author,
vel inuentor deceptionis, alias vero executor, quis
illorum incurrit hanc censuram? Respondeo, mea,
sententia vtrumque incurrit, quia vterque est de-
ceptor: vel si accommodare velimus terminos ipse-
us textus, alter est fictor, scilicet inuentor mendaci-
tor, alter fraudator, scilicet executor. Quare, etiam si
plures ad executionem concurrant fingendo, vel
professando mandacia in ordine ad talem effec-
tum, illo consecuto omnes incurront. Altera inter-
rogatio est: An haec lex intelligenda sit tatum de iu-
dicis, & iudicibus Ecclesiasticis? Posset enim aliquis
hoc existimare: quia Ecclesiastici canones solu-
punt formam, & modum seruandum ab Eccle-
siasticis.

L1

Cap. 2. de
Iudicis.

14.

Quid si ac
ipsa femi-
nadecipiat.

15.

Quoniam
res hanc

author

fraudie-

aut excep-

tor.

fiasticis iudicibus. Sed dicendum est, legem esse vniuersalem, & iudices seculares comprehendere. Quod colligo tum ex illis verbis textus, *Autoritate Sedis Apostolicae, aut alia quacumque: nam in rigore omnem iudicariam potestatem comprehendent: Tum etiam quia semper est sermo de iudicio, & iudice indefinito & absolute, neq; fit restricton ad Ecclesiasticum. Vnde Nauarrus dicit nihil referre, an iudex sit clericus, vellaicus. Denique in his, quae ad bonos mores pertinent, Ecclesia per suos canones potest modum ponere secularibus iudicibus.*

Excommunic. Contra laicos compellentes Prelatos Eccles. ut res Eccles. laicos submittant, & contra eos quae si habitas non dimiserint.

16.
Cap. 2. de
Reb. Eccles.
non alien.

Nona excommunicatio sumitur ex cap. 2. de Reb. Eccles. non alien. in 6. vbi proibent Prælati Ecclesiastici ne immobilia bona vel iura sularum Ecclesiarum sine consensu Capitali, & licentia Sedis Apostolicae subiiciant laicos: & in clericos vel prælatos contrarium facientes suspensionem fert ipso iure: quam infra suo loco explicatur sumus cum ipso textu, quia hæc est pœna ibi principaliter lata. Adiungitur vero duplex excommunicatio. Prima est contra laicos, qui compellunt clericos ad huiusmodi contractus faciendo, & qui ante illam legem similem vim fecerant, nisi post competentem nominationem (remissa submissione) Ecclesiastica bona sua libertate dimisstant. Ut autem hic casus intelligatur, adiutorio submittere Ecclesias, aut earum bona, vel iura laicos personis variis modis fieri posse ut ex illo textu sumitur, scilicet, constituendo illos patronos, vel aduocatos Ecclesiarum, vel recognoscendo eos ut patronos, ac si talia bona, vel iura aibillis haberent. Clerici ergo, seu Prælati Ecclesiarum prohibentur hanc submissionem facere (nisi modo, & in casibus a iure permisso) in perpetuum, aut ad tempus non modicum: quod iuxta Glossam ibi, Sylvestrum, Antonium, Nauarrum, & omnes debet esse tempus decennorum. Quia ergo nobiles laici interdum opprimebant Ecclesias ut eis submittentur a Prælati, ideo in eo censura fertur contra eos, qui huiusmodi vim vel antea Ecclesijs fecerant, vel postea fecerint.

17.
Quamoni-
tore requira-
tur inz.ca-
su excom.
Glossa.
Sylvest.
Nauarr.

Vbi solum est notanda differentia quoad incur- rendam illam excommunicationem prout fertur propter actum futurum, non requiritur alia monitio præter eam, quæ per hanc legem: prout vero fertur propter actum præteritum, requirit nouam monitionem ab homine factam: & alioquin non censemur quis esse concursum. Et probabile existimo talem monitionem debere esse trinam, prout sentit Glossa ibi Sylvest. Excommunicatio, 9. cap. 19. Quamuis Nauarr. cap. 27. numer. 126. dicat sufficere vnam tam in hoc caſu, quam in omnibus, in quibus iura requirunt monitionem ad incurriendam censuram per ipsum inslatam, & afferat probabiles coniecturas: sed non video rationem cogentem: Vnde cum contraria sententia favorabilior sit, & graues autoreshabent, & rationem fortasse probabiliorem, sa- tis tuta est in conscientia: maxime cum in hoc loco textus requirat competentem monitionem: com- petens enim monitio in iure intelligitur trina.

18.
Secunda excommunicatio est, quando hi contractus licet sunt cum consensu & licentia requisiti, si laici aliqui usurpant, præter id quod ex natura vel conditione talis contractus eis debetur: na- si legitime admoniti illud non restituant, excom- municationem incurront: quod eodem modo in- telligendum est. Denique declarat Nauarrus hanc

A submissionem esse illam quam Hispani, Commen- tam, appellant; & sub aliis pœnis prohibetur in legi- bus illius regni lib. 1. Ordin. tit. 3. lib. 1.

Decima excommunic. contrareligiosos quarundam religionum exercentes aliquas actiones in cap. viii. de Religios. dom. in 6. prohibitas.

Decima excommunicatio sumitur ex cap. viii. de Religios. domibus in 6. fer- turque contra religiosos, qui paupertatem in com- muni profertur secundum regulam suam, quoru religio post Concil. Lateranense sub Innocentio III. celebratum, id est, post annum 1215. confirmata est: quam censuram huius religiosi in tribus casibus incurrunt. Primus est, si aliquem ad suam professionem de novo admittant: secundus si nouam domum vel locum acquirant: tertius si iam habita alienent sine Sedis Apostolicae licentia. Quæ limitatio ad omnes tres casus refertur, ut per se notum est. Hæc vero excommunicatio iam parum est utilis: nam ibidem in §. sequente excipiuntur ab hac prohibitione quatuor ordines Mendicantes antiquiores proper eorum approbationem, & evidentem utilitatem. Vnde similiter excipitur quilibet alia religio posse similiter approbata: vt ex bullis & priuilegiis singularium religionum intelligentum est. Quocurca illæ religiones, de quibus textus hicio loquitur, vel iam non existant, vel rarissimæ sunt: & ideo non est quod in hac excommunicatione amplius declarandum immoremur. De alia vero simili quæ haberut in Clem. vlt. de pœnis dicam in sect. sequente.

Addunt vero Angelus, Excommunicatio. 7. cap. 22. & Sylvest. Excommunicatio. 8. numer. 45. excommuni- catione 20. & Nauarr. cap. 27. numer. 127. in hoc hæc est. ad infra- ordinem religionis, aut accipiunt nouum habitum illius. Sed ego inuenio hanc excommunicationem in illo ca. nam illa prohibito habetur in prima parte illius cap. vbi est sermo de religionibus non confirmatis: & ibi nulla adiungitur excommun. Potest vero in §. 1. additur prohibito illorum trium causu quos retulimus, qui pertinent ad religiones confirmatas, ut patet ex principio §. Confirmatus autem, &c. Excommunicatio autem, quæ ibi subiungitur, evidenter refertur solum ad causas in eodem §. prohibitos, non vero ad superiorem prohibitionem. Quod patet, tum quia sunt capitula, & leges diuersitatum etiam ex contextu ipsorum verborum: non post illos tres causas additur. Sive secus presumptum fuerit, ne personarum receptione, nec domorum, vel locorum acquisitione, aut iporum, ceterorumque honorum alienatio valeat: & nihilominus contrarium facientes sententiam excommunicationis incurvant. Ex quo textu manifeste constat illa verba, si vero secus presumptum sit, solum ad tres causas proxime precedentes referri. Cum ergo posteriora verba. Et nihilominus contrarium facientes, ad eandem materiam referantur, manifestum videtur hanc excommunicationem extendi ad religiones nullo modo à Sede Apostolica approbatas. Vnde Caietanus hanc excommunicationem non admisit, quia in eo caſu non incurritur ex vi huius iuris, vel alterius, quod in iure communi habetur. At Sylvest. refert Ioann. 12. in quadam Extrauag. quæ incipit *Sancta mater Ecclesia*, quam dicit referre Pa- normitanum, huiusmodi excommunicationem, *Excom* tulisse. Tamen ex Extrauagante Ioann. 22. dicit Religiosi domibus, hæc excommunicatione non colliguntur, ut notauit Caietanus verbo excommunicatio cap. 5. nec aliam de hac materia 2. illo habemus, etiam in Bullario Romano. *Excom* normitanus vero ex Ioanne

Ioanne 23. illam extrauagantem refert; que videatur, ait, ipso facto excommunicare iſtos, qui adiuueniunt nouam religionem, &c. Vbi aduerto Panormitanum non inueniſſe hanc excommunicationem in iure communi, & ideo ex illo non attulisse illam: sed potius dicendo, Hodie eſt quodam Extrauagans, &c. significante illam non fuisse huiusmodi excommunicationem ipso iure latam. Deinde expedit non omnino aſſerendo, sed subdubitate dicere, Que videtur ipso facto, &c. Sed neque illa extat, vnde, neque de illa nobis conſtat multo que minus de censu illius: propter quod censio illam non obligare, neque ex vi illius talem excommunicationem incurri.

Excommunicatione contra impontentes tributa personis Ecclesiasticis, exponitur.

VNdecima excommunicatione ſumitur ex c. Quanquam, de censibus in ſexto. Et fertur contra eos qui imponunt, vel exigunt ab Ecclesiis, vel Ecclesiasticis personis, pedagia, quidagia, & ſimilia tributa, per ſe, vel per alium, ſuo, vel alieno nomine pro personis ipſis, aut rebus ſuis propriis, quas non defuerit, vel transmittunt causa negotiationis. Vbi recte adiutor hoc uertit Caeteranus cap. 39. haec prohiberi ſub hac censu regiſtura ſunt onera, & tributa, non vero ſi ſunt ſipendium iuſtum pro aliquo negotio: nam pedagium v.g. eſt tributum quod exigunt ſolum ratione tranſitus: ſi tamen per flumen tranſendum in nauicula exigere aliquid pro illo tranſitu, non eſt contra hanc legem. Similiter quidagium dicitur, quod ſoluit pro ducatu, ſeu oſtenſione itineris, quod tunc eſt tributum; quando homo non vult ducentem vias, neque illum accipit, & ſolueret cogitur: ſi autem clericis huiusmodi ducentem conduceat, ille iuste exiget ſipendium, quia illud non eſt tributum, Rufus aduertit Caeteranus, omnia illa tria verba, exigere, exigerque, compellere, significare coactionem aliquam: tamen non eſt hic neceſſariam maiorem coactionem, quam illam, quae communiter fit per tendo hanc etiā debita, & impediendo tranſitum personarum, aut rerum dorie excolutatur: nam ex illis tribus verbis ſub diſiunctione poſitis ſatis tolligunt quodlibet illorum ſufficere, ergo exigere ſatis eſt, ergo a fortiori reliqua, quia plus adduunt. Tandem aduertendum eſt, hic non ſolū prohibe ri exiger hac tributa a personis Ecclesiasticis ratio ne, ne prouentum Ecclesiasticorum, ſed etiā ratione propriorum honorum, quae ſecum deferunt, vel tranſmittunt, quo cunque titulo illa poſſe dant. Solum que fit exceptio, quando talia bona deſeruntur aut tranſmittuntur ad exercendam mercaturam: que tunc exerceri dicitur, quando res emitur in vno loco vt in alium deferatur, vt ibi cum aliquo lucro vendatur. Vnde ſi clericis tranſmittat fructus vel ſui beneficij, vel ſui patrimonij, vt alibi eos vendat, non poſſunt exigiri ab eo vſigalia, ſeu pedagia. Idemque erit, ſi ea, quae emittat vtius ſuos bona fide, & ſine animo negotiandi, poſteā tranſmittat, vt vēdantur, quia iam illis non indiget, ut ſpecialius attigit Nauarrus n. 128.

Hic vero inquiri potest an haec censura, licet non fit reseruata in hoc cap. censenda fit reseruata in Bulla Coenæ. Nam Syluester verb. Excommunicatione 9. in Bulla Coe. 11. 29. excomm. 21. aſſeruit. Duæ autem ſunt clauſula in Bulla, in quib[us] videtur potest facta haec reſeruatio, & vtramq[ue] indicat Syluester. Prior eſt quinta in ordine ſupra a nobis poſita, vbi excommunicatione cur qui augent, vel imponunt noua pedagia, cum ad id potestatem non habeant, vel ſic imposta exigunt: & per hanc non fit proprietas reſeruatio, nam ha leges censuras ferunt propter cauſas Valde diuerſas, nam in Bulla Coenæ excommunicatione qui exigunt vſigalia ibi prohibita, id eſt ſine potestate, & contra

Fr. Suarez tom. 5.

A eandem clauſulam imposta, ut ibi cum Caeterano, Nauarr. & aliis declarauimus, quod non eſt factum in fauorem clericorum, ſed omnium fidelium. At vero haec lex eſt ſpecialis in fauorem clericorum, & prohibet exigere ab eis vſigalia, quæ alioqui iuſte impoſita ſunt pro personis non priuilegiatis. Vnde qui haec exigit a clericis, licet in clauſula in qua ſumma tractamus, non tam in Bullam Coenæ: commun. h.u. & ideo talis excommunicatione reseruata non eſt. At vero exigens a clericis vſigalia per ſe prohibita contraheret excommunicationem reseruata in Bulla Coenæ, quam etiā contraheret ſi exigere a laico. Dubitari vero potest, an tunc contrahat etiam excommunicationem huius cap. Quanquam. Videatur enim non incurrere, quia illa re vera non ſunt vſigalia, cum legitima potestare non ſint impoſita. In conſtricti vero eſt, quia, ſi haec lex prohibet exigere a clericis vſigalia etiā iuſta ſpecialia, multo magis iniqua. Et ita quidem dicendum videtur, quod licet non eſt in Bulla Coenæ illa clauſula poſita, & excommunicatione lata, incurreret ex vi huius cap. Nunc vero ad rem mortalem parum refert, quod ex vi vtriusq[ue] legis talis censura incurrit, quia in re vnuſ eſt titulus, ſeu vna cauſa quæ explicata omnino tolletur per abſolutionem illa excommunicatione quatenus ab utraque lege dimanat, & in eo tantum cauſa erit illa excommunicatione reſeruata.

Altera clauſula Bullæ, per quam videtur potest facta haec reseruatio, eſt iſo anobis poſita, in qua excommunicantur, qui huiusmodi collectas, ſeu onea Ecclesiasticis personis imponit, aut ab eis accipitunt. Et de hac clauſula hoc etiam negat Nauarr. quia in ea ſolum prohibent onera & exactiones, quae petuntur ratione prouentu Ecclesiasticorum. Verumtamen in illa clauſula diſtinguuntur onera, quae personis, vel bonis Ecclesiasticis imponuntur: & licet quod ea, quae in bonis imponuntur, expreſſe fit ſermo de bonis ſeu redditibus Ecclesiasticis: tamen quod ea, quae imponuntur personis, non fit limitatio ad exactionem, vel onus, quod imponuntur ratione botiorum Ecclesiasticorum, ſed absolute de oneribus talibus personis impositis: pedagium autem quod ratione ſuipius a persona Ecclesiastica exigunt, proprieſime comprehenditur ſub illa generali clauſula. Vnde quo dicitur in hac partem certa mihi videtur ſententia Syluestri. Sicut etiam erit certa si exigatur portoriuſ de bonis aut fructibus Ecclesiasticis. Quando vero exiguntur de aliis bonis propriis Ecclesiasticæ personæ, res eſt magis dubia propter rationem Nauarii. Nihilominus tamen etiā in hoc mihi magis placet ſententia Syluestri: nam, licet illa exactione immediatè fiat propter bona: tamē indirecte, & mediata eſt potius onus personæ, quam bonorum. Onera enim in bonis poſita ſunt illa, quae per ſe debentur ratione fructuum, vt in eadem clauſula Bullæ videtur ſatis expoſti, a quibus oneribus non ſunt exempta omnia bona Ecclesiastica personarum ſi ipsa bona Ecclesiastica non ſunt, nec fructus eorum, ut ibidem expoſtiſimus: hoc vero onus, quod exigitur pro ſola transmissione, aut ventione rerum propriarum, magis videtur redundantare in personam: ſicut exigere alia tributa quae pro rebus empris imponuntur, vt illud, quod vulgo dicitur, ſiſta, & ſimilia, censentur onera personalia, ideoque in illa clauſula prohibita ſub censura reseruata: idem ergo in praienti dicendum censio.

Duodecima excommunicatione ſumitur ex c. Quod niam de immunitate Ecclesiæ in 6. illa vero incluſa eſt in 13. & 14. clauſula Bullæ Coenæ, quae eſt contra impeditores iurisdictionem Ecclesiasticam, vel Ecclesiasticos iudices illa vitentes, & ideo in ea morari non eſt necelio.

Decimatercera ſumitur ex cap. vltimo de immunitate Ecclesiæ, ferturque contra temporales Ca. v. de

L 1 a dominoſ,

24. Ca. Quod niam de immunitate Ecclesiæ in 6. illa vero incluſa eſt in 13. & 14. clauſula Bullæ Coenæ, quae eſt contra impeditores iurisdictionem Ecclesiasticam, vel Ecclesiasticos iudices illa vitentes, & ideo in ea morari non eſt necelio.

25. Ca. v. de

imm. eccl. dominos, qui præcipiunt suis subditis, ne officialiter
est explica obsequia communia Reipublica personis ecclæsia-
rum in iustis exhibeant, scilicet ne coquant panem, &c.
excom. B. Quem textum supra explicauimus circa Bulla Ca-
la Cana
ex clausulis, in fine: nam hac censura ex part-

nam in clausula 15, in m^o cap. 1. habemus etiam et ex parte ipsius etiam latra est in illa clausula, & Papæ reservata. Dicunt autem, ex parte; nam ibi solum excommunicantur facientes vel seruantes statuta Ecclesiastica libertati contraria: ostendimus autem ibi huiusmodi formulatum, quo hæc obseqüia prohiberentur. Et ita explicuimus verbum, presumendi in hoc textu positum. Qui ergo rale statutum cōderet, & ex vi huius trahit exco. ea, vlt. & ex vi Bullæ Cœnae excommunicatus est, huiusmodi reservationem autem habereat ex vi Bullæ tantum incidere in At vero cap. hoc non loquitur solum de statuto, sed et conjuram. Cœna. & solute de præcepto: & ideo quia iabsque lege latra hac præcipiterat quoconque modo in perando, censuram huius cap. contraheret; non tamen Bullæ nec reservationem, vt per se constat.

*Excommunicatio contra religiosos habitum sua re
ligionis dimitentes, aut ad studia sine
Prælati licentia accedentes
exponitur.*

26. **D**ecimaquarta sumitur ex ca. 2. Ne clericis, vel monachis, in 6. Quæ fertur contra religiosos proper alterum ex duabus causis: & extenditur inde ad quosdam alios. Prohibentur ergo in primis religiosi professione in scholis, vel alibi habitu sua religionis dimitant. Secundo prohibentur ne accipiant libet studia literarum accedant sine licentia suorum patrum. Prælati cum consilio sui coniunctus, vel maioris partis eius. Et subiungitur, Si quis autem horum violator temerarius exitiit, excommunicationem incurrit ipso facto. Circa que verba primo adquerendum est, illam particularum, horum violator, non esse intelligendam collectiæ sed distributiæ: alias qui temeriter habuerint dimitteret, & ad studium absque licentia non irrehane censuram non incurreret: quod est contra omnes Doctores, & contra textus intentionem: ergo si militer est contrario, si religiosus sine legitima facultate iuxta hunc textum requirita ad studium eatur, quamvis habitum nondimitat, hanc censuram incurreret.

27. curret.
Ad censuram. Circa priorem partem aduerendum est, aliud est se dimittere habitum: aliud se habitu spoliare: nam si religiosus exuat le veltimentis vt dormiat, verè & p. Proprie non dicitur dimittere habitum suum. Vnde, licet fortasse in eo peccet vel contra suam specialem regulam, vel contra debitam decentiam & modestiam, vel quia præbet aliquod scandalum, vel ex intentione mala etiam mortaliter, vt si id faciat ad liberius, vel voluptuosius peccandum, non incurreret hanc censuram, quia tunc non dimittit habitum secundum communem & moralem modum loquendi, vt aduerunt Syluest. *Excommunicatio. 9. censura 24. n. 51. & 52. & Nauarr. n. 131.* & sumitum ex Palud. in 4. d. 18. q. 3. casu 12. n. 41. quamvis Antonin. & Armil. oppositum sentiant sine sufficienti fundamento, quia lex penalism non est extendenda extra proprietatem verborum, vt communis vñs accipiuntur. Et eadem ratione non censebitur dimittere habitum qui superiores vestes deponit ad breue tempus vt facilius ludere possit. Propria ergo dimissio habitus est, quando fit mutatio in alium habitum ad se occultandum, vel incedendum hoc modo. Temeraria audiatur tem dimissio dicitur quoties si fine rationabili causa, & cum contemptu regula, seu legis, iuxta doctrinam D. Thomas & Caetanum ponderatam 2. a. q. 53. art. 3. ad. 3. Vnde si dimissio habitus fiat ex causa rationabili, qualis erit defensio propriæ vita, vel famæ, aut proximi, aut vitare scandalū graue & similes, sic non potest dici temeraria, quia prudenter fit.

Item, licet causa non sit rationabilis, tamē sit dimissio ex contemptu . sed ex ignorantia culpabili, vel passione, vel levitate animi cū aliqua apparenti excusatione, nō dicitur etiam temeraria dimissio, qui terminus bis in eodem textu repetitur, & ideo cum omni proprietate verificanduni est.

Ex his ergo colliguntur tres regulæ generales. Prima est: Quoties depositio, vel spoliorum habitus sit absque dimissione illius, non incurrit habere censura. Patet, quia texius loquitur de dimissione: & exemplis iam hoc satis declaratum est. Vnde quando non totus habitus, sed aliquis pars eius dimittitur, si ea quæ retinent, est proprius habitus religiosi, quo satis cognoscit posse, etiam non incurrit. Imo etiam si religiosus partem alterius habitus, seu communem vestem accipiat, si tamen eam partem religiosi habitus quam habet, non occulter, & per eam sati cognoscit posse ut religiosus, id non satis erit ad incurrandam censuram hanc. Probatur, quia tota illa non est dimissio simpliciter, sed solum ex parte, & secundum quid. Et præterea ex illa non sequitur incommodum, quod illa lex vitare intendit, videlicet ne detur religiosis vagandi licentia: ergo illa actio negat contra verba, neque contra finem huius prohibitionis. At vero si quis dimitteret partem habitus, v.g. superiorum, & aliam loco illius acciperet quæ se occultaret ad liberius vagandum, seu sine causa rationabili, iam tunc ille incurreret censuram, quia illa est dimissio habitus in textu prohibita. Nam licet demus aliquam partem habitus, vel signum religiosi sub eius retinere, nihilominus absoluere & simpliciter hic & nunc in exteriori specie seu forna, in qua potissimum habitus consideratur, ille non gehat habitum religiosum, & ideo vere ac proprie dicitur dimittere illum. Idemque dicendum censeo, etiam si dimissio una parte habitus nullum alium induat, si in ea quam retinet, nullum signum religiosi manet, & id facit ad incedendum illo modo, & se occultandum: nam licet non omnis spoliorum habitus sit dimissio, tamen aliqua quæ sit tali modo, & contraria nem talis legis, propriissime dicitur, & est habitus dimissio.

Secunda regula est, Quoties dimissio habitus sit
extractionabili causa, vera, vel apparente, proper-
tiam non incurri hanc excommunicationem. Patet
D in primis si dimissio ex honesta causa fiat, nam illa
excusat a culpa ergo a censura. Vnde in eo casu pra-
cipuus loquuntur & expressius dicti autores. Addo
vero, etiam si non omnino excusat a culpa, pro-
pter ignorantiam culpabilem, vel propter quandam
nimium timorem ad tuendam vitam, vel alienam,
vbi in re ipsa necessarium non esset, excusari ab hac
censura, quia, sicut ille tunc male dimittit habitum,
non tamen temere, sed, ut ita dicam timide, vel igno-
rante: ergo ille tunc non potest dici temerarius
transgressor, ut illa lex loquitur: quo loquendi modu-
lus non minorem energiam habet, quam verbum
prætulpsit, quod, dum in his legibus ponitur, ex-
cusat operantes ex metu, vel ignoratia etiam culpabi-
li, ut saepè notauimus cum communis sententia.
Hinc probable etiam est, quod Antoninus docet, 3
E par. it. 2. 4. c. 53. & Sylvestris verb. *Habitu*, q. 2. si reli-
giofus dimittit habitum ad breue tempus, & alium
induat proper ludicram aliquam actionem occa-
sione aliquius festi inter ipsos religiosos & sufficiendam
titulo cuiusdam honesta lætitia, non incurere in
hanc censuram, quia illa re vera non potest dici tem-
eraria dimissio. Et ad hunc modum de aliis casi-
bus particularibus iudicandum est. 19

Decem maior contemptus necessarius est. Vnde regula procedit, etiam si dimissio solum ad tempus sit, quia textus simpliciter loquitur, & non tantum de dimissione in perpetuum. Pater etiam ex ratione illius legis, quae non sicut solum vitare propriam apostoliam, quae maximè sit per dimissione in perpetuum habitus, sed ad impedientiam vagandi libertatem, ad quā ordinariè sit temporalis dimissio habitus: Hanc ergo etiam cohibuit hæc lex per hanc censuram. Vnde amplius extenditur etiam ad tempus breve: quia etiam in hoc lex nihil distinguit, & non fert censuram propter durationem in carentia habitus dimisi, vel vñ alterius, sed propter temerariam dimissionem, quæ in puncto (vt sit dicam) consummatur, & tunc incurrit censura, sive breuius, sive diutius postea duret. Tamen aduertere oportet multum ad hoc referre posse intentionem dimittentis: nam, si à principio dimisit intentione diutius vagandi vel permanendi illo modo, licet paucum post mutata intentione ad suum habitum reuertatur, non excusat censuram. Idemque censio si à principio nihil cogitauit de breuitate, aut longitudine temporis, sed simpliciter voluit dimittere ad suum placitum, vel quantum necesse esset ad prauam actionem, quam int̄debat, utrāq; enim dimissio eligrauis, & directè contraria legi: vnde à principio etiam sicut sufficiens ad contrahendam censuram.

At vero, si à principio quis intendit dimittere ad breuissimum tempus, vt vñ per horam, vt liber, & occulus incedat, vel cuiusdam levitatis, vel recreationis causa, vel etiam vt eat ad cōmittendum aliquid peccatum mortale, tunc videri potest illa dimissio leuis in suo ordine, quidquid sit de alia malitia extrinseca alterius speciei, quia in ratione dimissionis videtur habere materiam leuem. Nihilominus tamen etiam in hoc casu probabilior sententia est non vitari censuram, sed in ipso puncto dimissionis contrahi, quia grauitas huius delicti non est pēnanda ex duratione temporis, etiam in re praeconcepta; & voluntate intentata: nam, licet hoc multū augear: tamē ipsa dimissio habitus per se est res grauis, & sufficiens ad peccatum mortale, quod peccatum est huius contrarium, & materia huius censuræ: ergo sufficiens causa illius: quod planè sentiunt Syluester, Nauarrus, & alii supra citati. Quod si interdum (vt supr̄a retul) aiunt dimissionem hæc ad breue spatium non esse sufficiens in causam censuræ intelligent quando vel non est temeraria dimissio, sed ex aliqua apparenti causa, vel non est dimissio, sed tamē spoliatio habiens, vt in principio distinx, & s̄pē pender ex prudenti arbitrio, vt Syluester, & Nauarr. indicant.

Amplificatur præterea hæc regula, vt procedat etiam si quis habitu sua religionis dimittat, vt immedietè induat habitum alterius, quia in textu expresso dicitur: *Ne quia temere habitum sua religionis dimittat: non enim dicit, religionis, absolute, vt inde excusari possit, qui, retento habitu religioso, suū mutat: sed dicit sua, quod aperte etiam in illo c. suū committitur: & ita hæc est communis sententia, vt Nauarr. supr̄a refert. Aliqui vero eam limitat, nisi assumat habitum alterius religionis, vt in ea perpetuo maneat. Quod sentit Angel. Excommunicatio. 7. casu 27. qui generalius etiam loqui videretur non solum de ingrediente, sed etiam de induente quomodolibet habitum alterius religionis. Et ratio etiam eius hoc tēdit, scilicet, quia vna est religio, generaliter assumpta per tria vota. Quæ ratio fruola est, cum non tollat distinctionem religionum, quam aperte observauit textus in illa particula sua. Proprius ergo adhibet illam limitationem Caiet. c. 61. & reddit rationem, quia illa non est temeraria dimissio habitus sua religionis, quia cum aliam ingrediatur, iam pror non est sua. Quod recte procederet, si transitus ad*

Fr. Suarez tom. 5.

aliam religionem esset rationabilis, vel saltē si supponeretur esse validus, quia tunc non est vere dimissio temeraria. At vero, si transitus sit irrationabilis, & contra ius, Caïetanus supponit, non video quomodo ille possit excusari à temeraria dimissione, cum grauius ille peccet dimittendo habitum suæ religionis, & ingrediendo aliam. Item illa religio, quam dimisit, revera erat sua eo tempore quo illam dimisit, & tunc irrationabiliter dimisit, ergo temeraria. Addo etiam postea manere suam iure & obligatio, etiam in intentione, & voluntate non maneat, impertinens est.

Præterea amplificari soler hæc regula, vt procedat non solum in propria, & physica, vt sic dicam, ^{Anocculta-} dimissione habitus, sed etiam in occultatione, quæ ^{tio habitus} ^{sufficit ad} ^{hanc c. n.} moraliter reputatur quædam dimissio, quia per ^{Opinio suffici-} occultationem sit, vt talis persona in exteriori habitu ^{suram} religiosa non appareat: quod est moraliter (vt sic dicam) exire habitum religionis. Quod etiam colligitur ex fine illius legis, scilicet tollere vagandi licentiam, nam hæc etiam ex tali occultatione & quæ sumi potest. Atque ita sentiunt Nauarrus dict. n. 131, ^{Opinio} cum Glossa in Clement. 2. verb. *Extrinsecus* de Vita & honestat. clericorum, & idem tenet Syluester, Caïetan. & alii. Hæc tamen sententia difficultate nō caret: quia lex penaliam amplianda non est ultra verborum proprietatem: hæc autem lex, quæ penalis est: non loquitur de occultatione, sed de dimissione: occultatio autem in rigore & proprietate non est dimissio: & illa consideratur moraliter amplificatio quædam, quæ in materia odiosâ parum valet, neque etiā similiudo a paritate rationis. Propter quæ tenet hanc sententiam Panorm. in ca. *Deu. qui de vit.* ^{34.} *Panorm.* & honest. cler. n. 4. Vbi plus infra eam extendere videtur, sentiit enim, quod licet exterior habitus religiosus tollatur, si interior reineatur, & per alium occultetur, non incurrit censura, propter rationem supra tactam, quia illa non est dimissio simpliciter: cuius contrarium nos supra in eo casu diximus, & huic rationi satisficimus.

At vero quando ex habitu religioso nihil dimittitur, sed alius superinduitur, qui personam seu religionem eius occultat, mibi videatur vera Panormitani sententia, quia ratio facta est efficax: neque in hac lege est sub censura prohibita omnis occasio vagandi, sed solum illa, quæ est per habitus dimissionem. Item, quia, si religiosus alius modis occulteret, v. g. intra currū, vel in tenebris, aut facie coperta, non propterea contrahet hanc censurā. Quod h. Caïetan. Nauarr. & alii attente legantur, in re non dissentunt: aiunt enim: Si quis non ita occulteret habitum religionis, quin ab illis, cum quibus familiariter versatur, dignosci possit, etiam si ita occulteret, vt respectu aliorum lateat, non incurrit hanc censuram. At vero, si ex habitu nihil dimittit, non potest moraliter non cognosci ab his, cum quibus familiariter conuertatur: ergo iuxta illam doctrinam in eo casu non incurrit censura. Si ergo occultatio etiam respectu familiariter conuersantium est sufficiens causa huius censuræ, ideo est, quia non sit sine aliqua dimissione habitus, saltem quoad aliquam partem notabilem: tunc enim iam verba legis in proprietate verificantur, vt supra declaratum est. Circa hanc vero partem videndum est nonum ius Concilii Trident. less 5. capit. 19. de reform. regular. quod nunc non expono, quia in eo nulla excommunicatione fertur.

Circa alteram partem de accessu ad studium sine licentia legitima, existimo sermonem esse, quando eundum est ad habitandum extra claustrum proper studium: nam ad ordinarium modum eundi ad scholas habitando in proprio contentu non est nec essentiarium, vt licentia detur à Prælato cum concilio maioris partis capituli: ita Caïetanus dict. ca. 61. ^{35.} *Caiet.* Hinc recte colligens, quandoreligiosus mittitur ad

Li 3

locum

locum vbi est studium, vt ibi habetur in conuentu sui ordinis, in quo, vel ex quo studiis, aut lectionibus vacer, non procedere dispositionem huius canonis, quia tunc immediate non datur licentia eundi ad studium, sed ad alium conuentum, licet finis missio- nis sit studium.

^{36.} Aduertit etiam Caietanus in illo textu sermonem esse de Prælato conuentuali, eiusque potestatem limitari ad dandam facultatem eundi ad studium in dicto sensu, scilicet vt in eo extra conuentum ordinis religiosus habitet. Limitatio autem est, vt non possit illam dare sine consilio conuentus, vel maioris partis eius. Circa quam limitationem Glos- sa ibi verbis. *Conuentus aduertit alibi concedi Prælato, vt solus det licentiam, & putat illud esse singulare. id dicans hoc esse ordinarium. Alioqui cur in hoc speciali casu hoc grauamen Prælato imponeretur? sed oppositum verius est vt Caietanus sentit cap. 61. & Nauarr. n. 133. Quia iure communi tota potestas est penes Abbatem, vt alibi (Deo dante) ostendemus. Hoc ergo est ius speciale. Ratio autem eius potest esse, vel quam reddit Caietan. quia ex hac honesta causa pronus est animus religiosorum ad exequendum extra claustra: vel quia dare licentiam ad habitudinem extra monasterium, præsertim iuuenibus, vt solent esse studentes, est res grauia, multoq; consilio indigena.*

^{37.} Requiratur ne ad hanc licentiam, nam dicit esse necessariam licentiam ca- dandam con- sensus capi- tuli, & nro filium tam. Nauarr. concil. 13, indicat Primum, nam dicit esse necessariam licentiam capi- tuli. Caietan. præcisè dicit esse necessariam consilium, & nihil aliud explicat: & eodem fere modo transiunt Doctores reliqui. Et mihi videatur nihil esse addendum textu, quia res est onerosa, & exor- bitans à iure communi, & ideo non est amplianda. Iura autem cum volunt requirent consensum, illud exprimit, vt constat ex his quæ Nauarrus tractat, & refert comment. 3 de Regularibus n. 4. & sequentib. ergo si hic etiam volueret, expreßisset. Dices in illa disiunctione, *Cum consilio conuentus, vel maioris partis: indicari necessarium esse consensum saltē maioris partis.* Respondeo, potius indicar non esse præcisè necessarium totum conuentum, ad consilium vocare, sed satis effevocare maiorem partem arbitrio Prælati. Hæc autem intelliguntur ex vi iuris communis, nam in particulari seruanda sunt iura religionum, si plus requirant. Quin potius in religionibus, in quibus Prælatus conuentualis non habet hanc potestatem, nec cum consensu capituli posse est dare hanc facultatem: quia hoc ius non intendit illis dare potestatem, sed illa supposita, ponit modum in visu illius. Vbi ergo hoc fuerit reseruatur. Sed qui sit in his religionibus Prælatus conuentualis licet iuxta suum institutum legitime non possit de facto det hanc facultatem cum consilio capi- tuli. Respondeatur, est id non sufficiat iuxta religiosum ordinem, vt accessus ad studium legitime fiat, videatur sufficere ad vitandam hanc censuram, quia & seruatur forma huius iuris, & saltē sufficit, vt non possit illa dici temeraria violatio huius canonis.

^{38.} *Abbas sentiat ad studium finis capitulo prædicto, incurrit hanc censuram.* Et omnes fere licentia, an communiter negant incurrit. Antoninus 3. p. c. 24. incurrit n. 13. Angelus Excommunicatio 7. casu 27. Nauarr. c. 27. hæc censurā n. 133. qui plures Canonistas refert. Oppositum ta-

men tenet Sylvest. dict. n. 55. quia etiā Abbas habet superiorem, & ideo comprehenditur sub illo verb. nisi à suo Prælato, nam & ipse religiosus est. Addit etiam, esse parem, vel maiorem rationem. Sed nihilominus textus videtur loqui de religiosis subditis habentibus proximum, & immediatum Prælatum localem, vt sic dicam, vt hæc colligitur communis opinio ex illis verbis, *Nisi à suo Prælato cum consilio sui conuentus.* Vnde leet fortasse Prælatus alterius eo peccet: non tamen contra huc canonem, & ideo nec illius censuram incurrit. Addo etiam similem easum a deo esse extraordinarium & rarum, vt non oportuerit speciali legi comprehendendi: vnde nec rem moralē admodum necessarius est.

^{39.} B. Tertio extenditur in eo cap. hæc censura ad magistros, seu Doctores Legum, vel Medicinam, qui præsumunt in suis scholis retinere religiosos, qui habent dimissi huius scientias vacante. Circa quam partem sunt ponderandæ singulae circumstantiae, quæ requiriuntur, vt illa censura incurritur. Prima est, quod religiosus habitus suo dimisso studiis vacet. Vnde si habitus retinere non incurrit. Magister hanc censuram, si et discipulus alias peccet, & excommuni. sit. ^{40.} *Alia circumstantia est, quod religiosi student scientias illis prohibitis, scilicet Legibus, & Medicinam, itaque, si audiat alias scientias, non habet locum hæc censura. Tertia est, quod scilicet magister delinquit, nam si ex ignorantia facti, vel iuris id faciat, etiam non omnino inculpabilis sit, non incurrit, nam ultra particulam scilicet, additur verbum præsumpti, quod maiorem contumaciam requirit. Persona autem incurrens dicitur esse Magister, vel Doctor. De quibus vocibus dubitari potest, an hinc nominatio gradus, vel officii docendi, verumque enim significare solent. Videntur sibi hic indiferentes accipi, itaque sit tantum docens, si etiam Doctor Academia, incurrit, si aliquam actionem hic prohibitam exercerat. Et fortasse nomen Doctoris propter gradum positum est. Magistri vero propter officium docendi, nam iurisperiti, aut Medicinam solent ratione gradus Magistri appellari.*

Duplex vero actio sub disiunctione ponitur, tan- quam proxima causa huius censuræ, *docere vel reti- nere.* Vnde colligitur, si scienter doceat, quamvis non retineat, id est quamvis nihil posse cooperetur quasi ad tuendum, vel defendendum huiusmodi religiosum, vt in suis scholis permaneat, incurrit hanc censuram. Sed interrogari potest, quid facere ^{41.} *Dubium tenetur huiusmodi Doctor, si dum publice docet, sciat a deo huiusmodi religiosum inter alios. Respondeatur ex communis sententia, illum posse, & de- bere per vim expelli, quia secundum ius non potest permiti ibi a deo. ergo ipsi plumerius præberat facilius illum expellendi per vim: Opinor tamen neque magistrum si aliunde iurisdictionem non habet neque aliam personam priuatam, posse sua au- thoritate hanc vim inferre, quia non est superior: quamquam enim per modum defensionis possit fine effusione sanguinis, vel magno scandalo: aut co- actione, procurare vt exeat: quando tamen hoc non satis fuerit, ad Superiorum scholarum pertinet ut vim inferre efficacem, omnino compellend, vt exeat. Quod si Doctor suam diligentiam exhibuit, non arbitrio teneri ad relinquendum suum munus, ne alter audiat, quia iam tunc non propriè dicetur sci- enter eum docere: sed docere alios, illum tolerare, vel permittere. Itē, quia dum lex illa requirit, vt sci- enter id faciat, à fortiori postulat vt faciat voluntaria, nam scientiam non requirit nisi propter per- fectionem voluntarij.*

Rufus ex alio membro sequitur, *Si aliquis Do- ^{42.} *ctor præsumat huiusmodi religiosum in suis scholis ligatum in retenere, quamvis illum non doceat Medicinam, scholam aut leges, incurrit hanc censuram, quia textus sub nec- disiunctione.**

disunctione loquitur: ergo quilibet illarum actio-
num sufficit: & ita omnes intelligent.

Sed interrogabis, quid sit retinere? Respondeo, in rigore significare concursum aliquem positum, vel influxum, sive sic cogando, sive consulendo, sive defendendo sua auctoritate & favore, vel multo magis aliqua violentia. Per solam autem negationem expellendi; non dicetur quis retinere, nisi fortasse ex officio ad hoc tenetur, & propter eius negligenciam tali apostata ibi detineatur. Quod potius ad Rectores, quam ad Doctores spectat: si vero Rector ipsi non sit Doctor, non existimo ingredi docere hanc censuram, quia textus solus de Docto-
ritate, & Magistris loquitur. Tadem inquiri potest, quam censuram incurrant huiusmodi Doctores, & Magistri, si huiusmodi actiones faciant circa religiosum, qui non dimisit habitum. Respondeo in primis certum esse non incurrere hanc, quia deest prima conditio in textu posita, ut bene docent Ca-
ietanus, & Nauarrus contra Sylvestrum, & alios. Addit vero & Nauarrus, eos incurrere excommunicacionem, cap. *Nuper*, participando in criminis criminoso: quod ad summum procedit supposita ex-
communicatione religiosorum, alii capitibus supra
tatis, & denunciatione, de quo supra dictum est.

Decimaquinta excommunicatione sumitur ex ca.
2. de Hereticis, in 6. vbi excommunicantur, quia se-
enter presumunt corpora hereticorum, credentium, re-
ceptatorum, & defensorum eorum ecclesiasticis tradere/pe-
naltutis. De qua censura videri possunt dicta circa prima-
m Bulla Cœna, vbi hostem, Credentes, re-
ceptatores, &c. in particulari declaravimus. Ex-
fesso vero hunc textum, & materiam eius tractauimus
disputat. 12. de excommunicatione, sect. vlti-
ma, & infra disputat. vltima de suspensione sect.
2. attingemus alias poenam, quas in similibus casibus
clericorum excommunicatorum, vel usurpariorum cor-
pora sepelientes incurront.

*Excommunicatione contra Rectores, aut dominos
temporales impedites promotionem
officii Inquisitionis.*

43. **D**ecima sexta excommunicatione sumitur ex cap.
6. vbi Inquisitio, de Hereticis in 6. in quo aliquae
leges feruntur ad promouendam Inquisitorum of-
ficium pertinentes. Prima est, ut domini, & Guber-
natores temporales quorumcumque locorum In-
quisitoribus parcent, & ab eis requiri ad hereticorum,
credentium, fautorum, receptatorum, & de-
fensorum eorum capturam diligenter intendant.
Secunda, ut idem domini temporales, & Rectores
& officiales eorum statim, & sine mora, omnique
appellatione postposita condigne puniant huiusmo-
di hereticos per Inquisitores condemnatos de ha-
resi, ipsorumque iurisdictioni commisso. Tertio
prohibet eosdem dominos, & iudices temporales
corumque officiales, ne de hoc crimen hæresis con-
gnosecere, aut indicare audeant, nec carcere deten-
tos liberare sine Inquisitoris licentia. Quarto man-
dat, ne executionem sibi a Diœcesano, vel Inquisi-
toribus iniunquam facere prompte, seu adimplere
detrectent, prout ad suum spectat officium. Quin-
to eiusdem præcipitur, ne Diœcesanorum, aut Inqui-
sitorum iudicium, sententiam, seu processum dire-
cte, vel indirecte impidere præsumant. Et deinde
subiungitur: Si quis autem de prædictis potestibus, vel
domino temporaliibus, Rectoribus, vel eorum officialibus,
seu Balliis, contra prædicta fecerit, aut præfato fidei nega-
tio prefatis Diœcesano, Episcopo, vel Inquisitoribus incum-
bent se opponere forte presumperit, excommunicationis se-
nouerit mucrone percutsum.

44. Ad cuius expositionem solum oportet, ut singu-

A **l**e particulae attente ponderentur, scilicet verbum *Sylvestri di-
pliciter; direkte vel indirecte, & similes*, quæ in a-
liis casibus sapienter explicatae sunt. Vnum vero, *impro-
batur*, quod Sylvestris adiungit *Excommunicatione*, 9. casu 28.
numer. 58. mihi non placet, videlicet si temporalis
potestas, aut Rector se opponat Inquisitori, vel Diœ-
cesano hoc munus Fidei exercentibus, eosque im-
pediat in progressu sui muneris, non souendo ha-
resim, aut persequendo Fidem, sed ob inimicitias, &
odium talis persona Inquisitoris, vel Episcopi, non
incurrere hanc censuram. Falsum enim hoc est,
quia lex illa non communicat facientes illa, hac,
vel illa intentione, sed simpliciter facientes. Item,
quia licet aliquis impedit hunc progressum ex a-
more aliquius persona, vel ob lucrum, & non in od-
ium Fidei, nihilominus incurriter: ergo similiter.
Item, quia textus dicit, *direkte, vel indirecte*; item di-
citur, *aliquatenus impidere*: ille autem vere impedit ali-
quo modo; ut supponimus: ergo quod non faciat
tam pervera intentione, non excusat à censura.
Tandem in his omnibus, in quibus potestates tem-
porales præcipiunt fauere iussum Inquisitorum,
& Diœcesanorum, intelligendum est quando Epis-
copus & Inquisitor inter se non discordant, nam si
contraria præcipiunt, supercedendum est, ut Ca-
ietanus, Nauarrus, & omnes docent, nisi vbi iam ex
declaratione Pontificis constaret, primum, & ordi-
narium progressum in his causis ad munera Inqui-
sitorum pertinere. Diœcesanum vero solum habere
posse suffragium suum in talis Consilio; tunc enim
iudicio tribunalis standum est, eiisque mandato
pendendum.

Postea vero additur in eodem textu excommu-
nicatio contra omnes, qui scienter dederint auxili-
um, consilium, vel fauorem in prædictis. Que ge-
neraliter comprehendit omnes personas aliquid ex
illis tribus facientes: quæ tria sepe in superioribus
declarata sunt. Actandum de omnibus additur,
quod quicumque in hac excommunicatione per
annum curauerit, animo obstinato, tanquam ha-
reticus condemnetur. Quam rem supra in generali
doctrina explicata relinquimus. Quamobrem
solum superest aduentum, quod Caetanus be-
ne notauit, quamvis hac censura ex vi huius textus
reservata non sit, caudendum tamen esse his omni-
bus personis, ne dum officio Inquisitorum resi-
stunt, hereticorum fautores sunt: nam tunc, iam in-
cident in Bullam Cœna Domini, & eo titulo in ex-
communicationem reseruatam. Quando autem
huiusmodi resistentia, vel inobedientia sufficiat, ut
quis dicatur heresi fauere, ex circumstantiis, effe-
ctibus, ac modo operandi colligi poterit, & in ordi-
nione ad forum conscientia, multum pender ex inten-
tione operantis.

*Excommunicatione contra mandantem ali-
quem interfici per Assassinos.*

45. **D**ecima septima excommunicatione sumitur ex
cap. 1. de Homicidio, in 6. Vbi excom-
municantur omnes, qui aliquem Christianum
per Assassinos interfici mandauerit, sive sequa-
tur mors, sive non sequatur, præter alias poenam,
qua contra eosdem ibi imponuntur. Deinde ve-
ro additur extensio per hæc verba: *Aus eos rece-
ptaverit, seu defendens, vel occidaverit.* Et circa
priorum partem primo oportet intelligere quid
Assassinorum nomine significetur. Nam vulgo,
præsertim in Italia dici solent Assassini, publici la-
trones viarum, qui ad deprædandos homines, il-
los interficiunt, vel proprius illi, qui ob pecuniam
acceptam officium assumunt interficiendi aliquem:
atque de his videtur loqui hic textus in superficie
sumptus. Non tamen in hoc sensu hic sumitur illa
vox: sed ut est nomen proprium cuiusdam natio-

LI 4 nis, &

*Capit. de
homicidio in
Assassinis
qui sunt.*

Volater,

Nauarr.
Couarr.

nis, & gentis infidelis, qui usum habent assumendi
hoc officium interficiendi alios ex praepeto sui do-
mini: quales esse quosdam Syria homines, refert
Volaterranus libr. 11. Historia, cap. de Sectis Syriae,
& plura de his congerit Couarruias libr. 2. Varia-
rum, cap. 20. numer. 9. & 10. vbi hunc textum ex-
ponit: & plures auctores refert ita hunc textum in-
terprentes: quos etiam sequitur Nauarrus numer.
136. & colligit Couarruias ex illis verbis. Cum non
nulli magnates taliter peritier formidant, & adi fuerint
securitatem ab eorumdem aff. & in orno domino impera-
tore, sive ab eo non absque Christiane dignitatis oppro-
brio redimere quodammodo vitam suam. Significatur
enim his verbis hos esse infideles, habereque tem-
peralem dominum, sub quo huic muneri incum-
bunt. Optima etiam coniectura est, quod haec ex-
communicatio non fertur in ipsis mandatariis,
seu assasinis, sed tantum in mandantibus, quia, cum
illi sint infideles, non sunt capaces talis posse: alio-
qui non minus ipsi, quam mandantes excommuni-
cari fuissent. Ideoque excommunicatio haec fertur,
non solum propter homicidium, sed etiam propter
solum mandatum, quia tale mandatum atrocissi-
mum reputatur, & cedere in magnam infamiam
Christiani nominis: imo quando mandans est per-
sona ecclesiastica: tot peccata ibi contra illam accu-
mulantur, ut credibile non sit propter solum deli-
ctum mandandi occidere alium per quoscumque
homines pecunia conductos illas ferrari: nam ipso fa-
cto incurrit sententiam depositionis a dignitate,
honore, ordine, officio, & beneficio, & tanquam
Christianae religionis exodus a toto Christiano po-
pulo perpetuo disfuditus esse dicitur. Ex quo colli-
git Couarruias huiusmodi mandantem, si sacer-
dos sit, ipso facto amittere priuilegium clericale:
non opinor amittere tale priuilegium, usque ad de-
gradationem realem. De qua re infra in suis locis
dicimus.

47.
Centra lo-
cantes do-
mum vnu-
rariis.

Decima octava sumitur ex capit. 1. de Usuris in 6.
Vbi prohibetur, ne usurariis alienigenis quicquam
locerit domum, vel sub alio titulo quo cumque con-
cedat. Et contraria facientes, si sint persona eccl-
esiastica Episcopis inferiores, excommunicantur:
laici enim non excommunicantur ibi ipso facto, sed
per censuras ecclesiasticas a suis superioribus com-
pellendi dicuntur. Episcopi autem, & superiores
suspenduntur; propter quod textum hunc, in ma-
teriam de suspensione declarandum relinquimus.

Excommunicatio contra concedentes repre-
falias ad usurpandas personas eccle-
siasticas.

48.
Ce vnic de
Iniur. in 6.

Ecima nona sumitur ex capit. vnic. de Iniur. in 6. vbi prohibetur, ne contra personas
ecclesiasticas, pignorationes, vel repræfalias con-
cedantur. Et subditur: illi autem qui contraferint,
nisi præsumptionem huiusmodi reuocauerint intra mem-
sem, si persona seculares fuerint, sententiam excommunicati-
onis incurant: (nam contra vniuersitatem inter-
dictum fertur) de quo suo loco. Ut autem hoc in-
telligatur, est aduentum, repræfalias dici potest,
statim alicui concessam, ut pro re ab alio concepta,
vel pro damno sibi illato possit auctoritate sua, im-
pune & quicquam accipere ab alia tercia persona,
qua in hoc pro altera grauatur, etiam illi vim infe-
rendo, seu quasi priuatum bellum, si necesse sit. Quæ
concessio interdum potest esse iusta si ab habente
potestatem ex legitima causa, & legitime cognita,
ac iudicata sit: tunc etiam vius eius iustus erit, si
debito modo, atque intentione sit. In praedicto ergo
textu prohibetur sub excommunicatione, ne
huiusmodi repræfalias contra ecclesiasticas personas
conferantur. Et quoad hanc partem cessat quæstio,

A an intelligendum hoc sit etiam de repræfalias iustis:
quia eo ipso quod conferantur contra personas ec-
clesiasticas, iniusta erunt, cum fiant & contra ius, &
a non habente potestatem. Dices, ergo, si detur ali-
cui facultas accipendi a clero debito bona ex-
equivalenta suo debito, incurreret haec censura. *Salutem.*
Respondeatur negando consequentiam; illa enim
non sunt repræfalias, ad quas necessarium est vivi-
nus pro alio grauatur, propter aliquem modum pignora-
tionis, ut in eodem textu dicitur, & Glossa ibi
notat, & alii etiam Summiste: quod autem aliquis
pro suo debito grauatur, per se non est iustum, ha-
bile circumstantie debita seruentur: & ideo illa non
est materia huius censurae.

Deinde prohibetur executio talis concessionis
circa personas ecclesiasticas, seu bona eorum, etiam
per extensio, ut in textu dicitur. Et sensus est,
quod, licet repræfalias concedantur contra ciuita-
tem, verbi gratia, in qua sunt personæ ecclesiasticae,
non debent executioni mandari circa tales perso-
nas, vel bona eorum, quia illa est extensio prohibita
in textu. Proper quod dicit ibi Glossa, concessionem
prohiberi superioribus, extensionem inferio-
ribus. Et procedit prohibito etiam aliis repræ-
falias sunt iusta respectuorum, quia textus genera-
liter loquitur, ut adiurit Nauarrus 136. *Nauarr.*

Tandem fertur excommunicatione non simpliciter, sed sub illa conditione. *Nisi infra unum, &c.* *Excep-
tio.* *Quam limitationem Glossa ibi, & Sylleller, Ex-
communicatio, 9. numer. 6. intelligunt, dummodo
intra illum mensum ad executionem concessionis
non procedatur. Sed non est cur penalem legem
extendamus præter verborum proprietatem. Sim-
pliciter ergo tempus illud necessarium est, vi-
curatur censura; cum proportione tamen appli-
candum. Nam post concessionem datur illud tem-
pus ut reuocetur, & nisi ita fieri, incurratur excom-
municatio: ergo licet intra illud tempus ad execu-
tionem procedatur, nondum est consummata con-
tumacia contra hanc legem, ut censura incurrit.
Nec satis est, quod talis executio sit contra hanc
legem, aut quod ex illa possint sequi in commoda per-
sonis ecclesiasticis: quia lex noluit haec omnia per
censuram ipso iure latam cohíbere, nisi cum illa
temporis amplitudine. Post executionem vero in-
choatam datur illud tempus vnius mensis, non tan-
tum ad censandum, sed etiam ad restituendum, seu
satisfaciendum damnum illorum; quia præsumptio
executionis non reuocatur per solam cessionem
absque reparacione damni illati. Et ideo computa-
tio huius mensis in illis duabus actionibus ab illa
rum initio respectu facienda est. Nam superior,
ab eo die quo talis licentiam concessit, debet com-
putare mensum, ut infra illud reuocare teneatur;
& nisi intra hoc tempus id faciat, censura incur-
rit, etiam si executio inchoata non sit: inferior vero
computare debet ab eo die, quo executionem in-
choavit, si concessio multo, si brevi tempore
præcessit. Ipse enim non incurrit censuram pro-
pter elapsum mensum a concessione, si executio fa-
cta non est, quia nondum ipse deliquit contra hanc
legem: neque etiam per ipsam executionem statim
incurrit, quia cum eadem proportione spatii men-
si illi conceditur, ut resipiscat.*

Vigesima excommunicatio sumi potest ex capit.
Felicis de Poenis in 6. ferturque contra eos, qui per-
sonam Cardinalis hostiliter audent inuade-
re. Sed haec sufficiens explicata est in
censuris Bullæ, sub quibus iam
continetur. *(:)*

SECTIO

SECTIO V.

Que excommunications non reseruatae
sunt in libris Clementinarum
ipso iure late.

I. Clement.
vnius de
sequitur.
Nauarro.

Rima excommunicationis in hoc ordine ponitur à Nauarro ex Clement. vniua de Sequestratione posselli & fructu. Vbi statuit, ut in casibus beneficiis, si vna definitiua sententia apud Sedem Apostolicam contra possessorem proferatur, qui prius per triennium pacifice nō possedit, fructus beneficii sequestrantur per ordinarium, ut ei, qui tandem vicerit, seruerantur. Et deinde subiungitur excommunicationis ipso facto in eum, qui præsumperit huiusmodi sequestrationem impedit, aut bona sic occupata sequestrare. Hunc vero casum ait Caetanus cap. 43. esse de raro contingentibus: & ideonihil circa illum dicit: sed solum aduertit circumstantias litera esse dependendas. Quod videtur dixisse propter verbum *præsumperit*, & verba *impedit*, & *occupare*, & similia quæ sepe sunt tacta, & eorum proprietas explicata. Potest tamen quispiam dubitare, cur hic casus raro contingere dicatur, cum huiusmodilites, & sequestrationes frequentes sint, quas eriam sepe accidit impediti, & c. Respondetur ex Nauarro num. 137. factum quidem non esse rarum, sed vnum huius iuris. Ordo enim hic præscriptus est, ut post talem sententiam latam apud Sedem Apostolicam, sequestratio fiat per ordinarium loci: hoc autem hodie nō seruatur, sed sit etiam sequestratio auctoritate Papa per Auditores Rota: & ideo si talis sequestratio impeditur, vel bona sic sequestrata vñperatur, non incurritur hæc censura, quia non impeditur sequestratio, quæ hic præcipitur, & consequenter non violatur hæc lex. Ad quod ponderanda sunt illa verba: *Sicque autem sequestrationem huiusmodi, &c.* Nunc autem in huiusmodicauit incurriri solet excommunicationis ab homine, quam iudex sententiam tulit, & executionem eius, mandat quantum ad hunc efficiat, imponere solet. Et ideo de censura hac plura non dicemus: sed videri possunt ibi Glossa, Panormitanus & alijs.

Secunda sumitur ex Clementina 1. de sepulturis. Et comprehendit quatuor casus pertinentes ad sarcophagum, in tradenda sepultura commissum. Primus est contra eos, qui tempore interdicti corpora mortuorum sepeliant in loco sacro in casibus non concessis à iure. Secundus contra eos, qui publicè excommunicationis similem sepulturam præbent. Tertius similis de publice interdictis. Et quartus de publice vñsritatis. Ex quibus casibus secundum & quartum expoñimus supra dispergat. 12. sect. vltima, aliovero tractabimus in materia interdicti: & ideo nihil hic addere oportet.

Tertia sumitur ex Clement. 1. de Decimis, quæ specialiter fertur contra religiosos occupantes decimas, vel earum solutionem impidentes in casibus prohibitis. Est autem aduentum ibi prius ferri censuram suspensionis ab officio, administratione, & beneficio. Pro his vero religiosis, qui administrationem, aut beneficium non habuerint, adiutur excommunicationis poena. Et ideo tex-
tus hic magis directè pertinet ad materia-
riam de suspensione, & in disputa-
yltima, illius sect. vltima
tractabitur.

**

Excommunicationis contra monachos, & canonicos regulares, qui ad curias Principum sine licentia accedunt, aut arma intra claustra tenent.

Q^{4.} Varta sumitur ex Clementinā, Ne in agro, de Statu monachor. quæ virtute duas continet in S. Quia vero. Prima est contra religiosos; qui suauem iugum regularis obseruantæ abiecto per curias Principum vagando discurrunt, pensiones, seu alimenta a Prælatis extorquentes per vim, vel grauem metu, ut ibi latius narratur. Et generaliter prohibetur ne monachi, aut Canonici regulares administrationem aliquam non habentes, ad curias Principum abesse, speciali suprum Prælatorum licentia se conferre præsumant. Et subditur, Quod si ad suis Prælatus aut monasteriū damnum aliquod inferendum, ad dictas curias conferre præsumptiū, excommunicationis sententiam eos incurrere volumus ipso facto. Vbi aduerto haec censuram specialiter ferri in monachos, & Canonicos regulares: vnde constat non omnes religiosos comprehendunt, sed illos tantum, qui proprie monachi vocantur, tum quia verba restringenda sunt: tum etiam, quia alias non oportuerit specialiter nominare Canonicos regulares, cum constet illos religiosos esse. Imo Angel. verb. Excommunicationis 7. casu 28. hoc limitat monachos nigris, cui videtur obstat, quod textus absolutus, & sine limitatione loquitur. Ideoque Abbas ibi dixit numer. 19. monabi cuiuscumque habitus.

C Quod sequitur Sylvestris Excommunicationis 9. num. 78. abb. Nihilominus, si textus attente legatur à principio, loquitur tantum de monachis nigris, & omnia quæ usque ad illum s. statut ad illos solos diriguntur, & in hoc ipso s. Quia vero, sic inchoat. Quia vero non nulli monachorum ipsorum: referit ergo sermonem ad eosdem: ergo, licet postea non reperat determinationem illam, de illis tantum statuit legem. Nec est extensio ad alios facienda propter rationis similitudinem: quia, ut s^æpe dixi, in materia penalii hæc non sufficit, neque etiam similitudo satis probari potest in omnibus, quæ ad legem ferendam mouere possunt.

Adiutur vero limitatione quoad has personas, scilicet, administrationem aliquam non habentes. Quæ De qua ad. verba de administratione temporalium fructuum, non spiritualium officiorum intelliguntur Cardinalis, noloqutus ibi, & Angelus. Sed non video cur hanc limitationem adhibeant, cum textus dicat: non habentes administrationem aliquam, id est, nullam habentes: ergo, si habuerint aliquam, quæcumque illa fuerit, non comprehenduntur. Censo igitur illa verba generatim sumenda esse, ut indicant Glossa, & Panormitanus ibi: & rationem reddunt, quia ob administrationem sepe necesse est ire ad curias Principum. Quæ ratio, licet regulariter procedat in administratione temporali, tamen ex accedenti habet locum in spirituali, ut experientia constat. Sylvestris autem indicat, limitationem hanc, licet ponatur in illo textu in clausula prohibitionis, non tamen in clausula vbi fertur censura. Sed hoc non refert: quia eodem textu de eisdem personis concilium loquitur. Et ideo fortasse Nauarrus dixit, hac censura comprehendit tantum simplices religiosos, id est, nec iurisdictionem, nec administrationem habentes. Est autem obscurum in textu, an illa determinatio addatur solis Canonici regularibus, veletiā monachis: tamen cum satis commode possit ad utrumque referri, & id pertineat ad mitiorem interpretationem legis penalii, & ratio limitationis sit eadem in utrisque, hic sensus præferendus videatur.

Secundo circum materiam, seu causam huius censurae

Materia sura adiutendum est, non satis esse conferre se ad A
huius priori curiam Principum, nisi id faciant, ut in Prelatis, scilicet
monasteriis dampnum aliquod inferant, vt in textu prae-
scriptis quae.

Obiectio. illuc se conferat, & in eo grauiter peccet, si tamen
cum illa intentione, seu ad illum finem non eat, non
incurret hanc censuram. Dices, ergo & contrario, si
habeant licentiam eundem ad alia negotia, licet eant
eo fine damnificandi, non incurrit hanc censuram.
Respondetur cum communis sententia Glossa, Pa-
normitani, Cardinalis, & aliorum ibi, quam sequitur
Angelus, Sylvestris, Caetanus, Nauarrus, & alii,
negando consequentiam, quia in clausula, qua fer-
tur hanc excommunicatio, nulla sit mentio eundi
cum licentia, vel sine illa, sed tantum eundem ad illum
finem. Ex quo inferunt igitur autores, censuram
hanc propter talem accessum immediate con-
trahi, sive sequatur effectus, sive non: quia causa
principalis, & materia censurae non est damnifica-
tio, sed ipse accessus cum animo damnificandi. Ne-
cessarium tamen erit, quod saltem ad curiam perve-
niat, non enim satis est exire de monasterio cum ta-
li intentione: immo si in itinere intentionem mutet,
& postea alio animo curiam intrat, non incurrit
hanc censuram. E contrario autem, si accessus ad
curiam factus esset bona intentione, postea vero
mutato animo vellet monachus ibi esse, vel perma-
nere ut dampnum inferret, extunc incurriteret: nam
quod praecipue hic prohibetur, non tam est accessus
ratione itineris, sed ratione existentiae,
sive assistentiae in curia ad illum finem.

**Quid si accedat cum animo damnificandi a-
liam personam extraneam, vel alium religiosum
eiusdem monasterij, qui non fit Prelatus? Respon-
deretur non incurrit, quia textus dicit, ut in Prelati-
bus, vel monasteriis dampnum aliquod inferant. Quin
potius intelligo illud relatum suum, proprie, & distri-
butione accommoda sumendum esse; ita ut si mo-
nachus accedat ad curiam animo damnificandi aliud
monasterium sive religionis, non tamen suum vel
Abbatem similiter non suum, sed alterius domus,
non incurrit hanc censuram propter relatum suum.
Video posse exponi, id est sive religionis: Tamen
ille non est proprius & rigorosus sensus, qui in ma-
teria poenitentia tenetur: quia illud relatum est
reciprocum, & ad eadem personam dicit habitu-
dinem. Sed quid si eat ad inferendum dampnum non
proprio Abbatum, sed Generali, vel non seu monaste-
rio, sed soli religioni? Respondetur in quoque casu
suum sed incurrit. In priori, quia illa etiam est Prelatus suis
religionem, vere & proprie: & ideo comprehenditur. In pos-
teriori autem, cum quia dampnum religionis totius,
etiam est proprium detrimentum sui monasterii,
& fortasse maius: tum etiam, quia qui prohibet damp-
num inferri parti, multo magis tori: praeferit quan-
do dampnum totius non potest in dampnum partis
non redundare. Dices: ergo eadem ratione, si mo-
nachus eat, ut dampnum inferat cuiuslibet religiosum
monasterii, incurrit, quia dampnum cuiuslibet mem-
bri seu religiosi redundat etiam in dampnum totius
monasterii. Respondetur negando consequentiam,
quia per se dampnum particularis persona non redundat
in dampnum religionis, seu monasterii secundum
suum communitem: quod, si aliquando id continet,
accidentarium censetur. Quod patet: nam damp-
num personale Prelati potest in dampnum totius
monasterii redundare; & nihilominus exprimitur,
quia non est directe contra monasterium: ergo signum
est, hic non agi de dampno aliarum personarum pri-
uatarum, seu particularium.**

8. Altera causa seu extensio huius censurae habetur
Secundo eti in fine eiusdem §. his verbis: Prefata quoque senten-
tia eiusdem in monachos intra septa monasteriorum sine licentia Ab-
Clem. con-
batum suorum arma tenentes, determinamus subiacere.
tra mona. Quae verba de eisdem monachis, de quibus pra-

cedentia exposuimus, intelligenda opinor. Et quia *etiam* *hinc* *non* addiuntur Canonici regularis, illos non *classificantur*. Circa causam autem censuræ notanda sunt singula
la verba. Nam *arma* comprehendunt tam defensio-
nem, quam offensiuam, quia *textus* indefinitè loquitur.
Opertur tamen ut sint propria arma, id est, instru-
menta per se instituta, & arte facta ad viam bellum
cum sive publicum, sive priuatum: nam instrumen-
ta quasi naturalia, quibus homo vti potest ad offendendum, ut lapides, ligna, &c. non significantur illa
voce *arma*, communis viam, nec videtur esse haec mens
ilius constitutionis: neque est cur rigorem ample
interpretetur. Ita teneri ibi Glossa, quam sequuntur
Sylvestris, & Nauarr. vbi si supra, licet Panormitanus, &
Angelus aliud sentiantur. Præterea notandum est ver-
bum illud, *intra septa monasteriorum*: non enim requiritur
ut habeat intra cellam, nec sufficit habere extra to-
rum monasterium, etiam si in alio habeat, quia, cum
de monasterio loquitur lex, intelligit de suo, sicut in
superiori. Intra septa autem monasterij censetur
contineri ex omnibus sententia totum illud loci
spatium, extra quod sine licentia Prelati exire non
licet. Tandem ponderandum est verbum illud *praefata sententia*, ut intelligamus fieri contra delin-
quentes ex presumptione, ut declarat verbum *presumperit*, prius positum. Ut hinc verum habeat,
quod Caiet. Nauarr. & alii notant, si contingat per
oblivionem, aut bonam fidem, veram, vel falsitatem
existimatam, haec habere, excusetur nihilominus
haec censura.

*Contra impeditores visitatores monialium
in suo munere.*

Quinta sumitur ex Clementina, Attendentes, de
statu monach. vbi circa visitationem, & visita-
tores monialium multa disponuntur. Et postea sub-
iungitur, si qui vero visitatores ipsos in premis, vel altis
quo præmissorum impedit præsumperit, nisi moniti re-
sipiscant, ipso facti excommunicatio sententiam in se
noverint incurvuros. Ex quibus verbis constat, hanc
excommunicationem quoad personas esse genera-
lem. Quod ad actionem vero in communione v-
nam propter quam incurritur, scilicet in pedire, in
virtute autem esse multiplicem iuxta varias res ibi
præscriptas, quibus potest impeditum appon-
i: quia ibile possunt. Quid autem proprie sit impedi-
re, sive est in superioribus expeditum. Illa etiam
verba, nisi admittit, &c. superius exposita sunt. O-
pinatur enim quies ius requirit admitionem,
non solum ad tollendam ignorantiam, sed ad tol-
lendam præsumptionem & pertinaciam, intelligendam
monitionem canonica, quæ trina fit, vel
una pro trina, etiam si non requiratur ad incurren-
dam excommunicationem ab homine, sed à iure
sufficiere tamē generalem, vel particularem, cum
de hoc iuri nihil distinguat. Ponderandum autem
est verbum *resipiscant*, nam ex vi illius, vera est sen-
tencia Glossæ ibi, nec esset monitionem fieri
ri post inpedimentum possum: quia resipiscere
supponit iam delictum commissum: & ideo necesse
est, ut postquam aliquis impedit incipit, rhonea-
tur ut desistat: fortasse tamen sufficit ut una moni-
tio postea fiat, si alia præcessent, quia hoc sat est
ad proprietatem illorum verborum tenendam.
Debet autem talis monitio fieri à tali visitatore, v-
i. Sylvestris, & Angelus casu 39. & est textus
confitendum, & ratione, quia talis monitio debet
esse iuridica, & consequenter à superiori facta: in ea
autem causa visitator est proprius superior. Deni-
que resipiscere in proposito erit, & cessare ab actione
impediendi, & auferre impeditum pos-
sum, si aliquo modo permanens esse poterat; ita vt,
quæ-

quantum est ex se, visitatio & que libere ac ante a fieri possit.

10. *Contra fratres* 1. de Religiosis dominis, vbi contra quasdam fœminas, quæ Beguinæ dicebatur, excommunicatio fertur, si talem statum profiteantur, vel in eo perseverando, vel illum de Beguina novo assumendo: & extenditur ad religiosos, qui huiusmodi fœminis in hoc negotio auxilium, conseruatum, aut fauorem præbent. De qua nihil est dicendum, quia ad vnum nihil inferuit. Nam, vt in fine eiusdem textus dicitur per hoc non prohibentur fœminæ honestæ, quin & votum continetæ emittere, & diuino seruatio, in suis dominibus, & priuatam vitam agentes, se emancipare possint, etiam si forfætis simili habitu vrantur. Quod tamen cauere debent, si eis confaret de habitu Beguinarum. Unde constat hic non comprehendereas, quæ dicuntur Territoria S. Francisci, aut similes quæ sub regula tolerata viuunt.

Contra personas matrimonium sacrilege contrahentes in quinque casibus.

11. *Contra fratres* v. 1. de Religiosis dominis, vbi contra quasdam fœminas, quæ Beguinæ de confanguinitate, & affinitate, vbi proper matrimonium sacrilege contra varias personas excommunicatio fertur, quæ neq; quoad culpam in matrimonio contrahendo commissam, neque quod personas vniuersales est: sed nonnullos tantum casus ibi expressos, & personas, ad quas illi pertinent, complectitur. Prima ergo causa illius censura est contrahere matrimonium cum consanguinitate in gradibus a iure prohibitis. Secunda contrahere cum a fine intra eodem gradus. Tertia, cum monialibus matrimonium contrahere: quæ comprehendit verumque contrahentem. Quarta, si religiosus matrimonium contrahat. Quinta, si clericus in sacris contrahat matrimonium. Aliqui adiut sextam, scilicet celebrare huiusmodi matrimonia prohibita inter ipsos contrahentes: sed hæc non habetur in textu, vt infra dicam. Igitur extra illos quinque casus non contrahitur hæc censura, etiam si alii modis continet fieri matrimonium prohibatum sive cum impedimento irritante, sive cum prohibitione tantum, quia lex penal, non extendit ultra casus in ea expressos. Et ita docent omnes interpres ibi, & Summisæ. Quibus adde, quod licet contrahendo cum infidelis, ex illo capite non incurrit hæc censura: tamen si est cum consanguinitate vel affine, ille qui Christianus est, hanc incurrit censuram, quamvis coniux infidelis non contraheret illa, quia non est capax neque ad illam spestat lex Ecclesiæ de gradibus prohibitis; pertinet autem ad fidelem etiam respectu infidelis.

12. Sunt tamen expendenda singula illa verba, *Coniugineos, affines, &c.* nam consanguinei intelliguntur in quartum gradum ex iure communis ex causa. Non debet, de confanguinitate & affinitate. & Concilium Tridentinum sess. 24. c. 5. de Reformat. matrim. Affinitas vero quædam contrahitur per licitam copulam matrimoniale, & hæc ad eodem gradus extenditur. Alia vero contrahitur per copulam illicitam: & hæc iam nunc non extendit ultra secundum gradum ex eodem Tridentino supra c. 4. & in eisdem habet nunc locum hoc ius. Monialis vero & religiosus communiter dicitur esse, qui tacite vel expresse professionem emitit in religione approbata. Nunc vero extendendum est, ad quæcumque verum religiosum, quacumque ratione constitutatur, vt iam sæpe in superioribus tactu est, & in proprio loco & materia Deo dantelatus declarabimus.

13. De clero autem in sacris quis dicatur satis constat, *Coniugia* Deinde notandum est verbum illud, *scienter*, quod excludit ignorantiam etiam culpabilem non solum negligi, vt omnes fatentur, sed etiam iuris, vt verior tenet opinio, dummodo non sit affectata. Primum pa-

A tet, quia alias nihil operaretur verbū illud, *Scienter*, nam ignorantia inuincibilis semper excusat à censura. Glossa tamen ibi dicit requiri ignoratiā probabilem: subiungit vero affectatam non sufficere: vnde videtur sub probabili omnem non affectatam includere: nā alias insufficienter numerat ignoratiās. Statim vero destrui hunc sensum, & ideo potius sub ignorantia affectata viderur includere omnem culpabilem. Sed i m p r o p r i e t u r voce, & f a l s u m etiam dicit, vt ratio facta probat. De ignorantia autem affectata verum est esse excipiendā, quia hæc moraliter & qui paratur scientiæ: imo semper includit aliquam cognitionem saltem dubiam, nam qui vult ignorare, iam intelligit fieri posse (v. g. in materia in qua versamur) vt interueniat tale impedimentum consanguinitatis, vel affinitatis, &c. & ideo nō potest dici simpliciter ignorare, etiam si id velit.

14. De ignorantia autem iuris, id est, quando quis ignorat gradum consanguinitatis, esse prohibitum,

aliqui existimat non excusat, quia non tollit quod minus, *scienter*, quis contrahat cum consanguinea.

Ita Glossa ibi, ob aliam rationem, quia ignoratiā iuris non excusat iuxta regulam, *Ignorantia*, 12. de Regul. iur. in 6. sequitur Antoninus 3. p. tit. 24. cap. 43.

Sylvester. Excom. 9. n. 76. & Panormitanus ibi n. 2.

Sed illud principium & limitatione & declaratione indiger: Interdum enim ignorantia iuris potest esse inuincibilis, & male applicatur, quia ignorantia ali-

quaque modo culpabilis potest hic excusare à censura, licet non excusat à culpa.

Quare opposita sententia verior est, quam infinita Nauarr. ca. 27. num.

15. Nam, si ignorantia facti excusat, etiam si probabilis non sit, non est cur ignorantia iuris non excusat: illa enim sola ratio Glossam mouebat. Et præterea falsum est tunc hominem operari, *scienter*, quia hoc non est intelligendum de operatione materiali

tantum, sed de operatione morali vt mala, vel bona: & hoc modo qui operatur ex ignorantia iuris, non operatur, *scienter*. Præterea, quando lex puniit solum eum, qui scienter facit, requirit dolum, & malam fidem in illo, ex l. 1. *Sed et si legi. §. Sciret. ff. de Pe-tit. hæred. vbi expresse dicitur, non solum qui fa-*

ctum nescit, sed etiam qui in iure errauit carere do-

lo, id eoque non omnino scienter fecisse. At vero

D ignorantia, etiam si vincibilis & culpabilis, exclu-

dit dolum, vt recte dicit Glossa ultima in l. Plagi. 2.

C. Ad legem Flavianam, de Plagiariis. Atque ita ferunt

Couarruias in 4. de cr. 2. p. ca. 6. §. 8. n. 2. vbi plures

referunt.

Sed circa hanc conditionem dubitari potest pri-

mo, an comprehendat omnes casus superioris positi-

os. Respondeo, si textus attente expendatur, illam

particulam solum coniungi tribus primis casibus:

nam prius sic dicitur, Eos, qui scienter in gradibus con-

sanguinitatis, & affinitatis constitutione canonica inter-

dicit, aut cum monialibus matrimonium contrahere non

verentur. Et postea subiungitur, Nec non religiosos, &

moniales, ac clericos in sacris ordinibus consituos matri-

monia contrahentes. Vbi constat bis repeti verbum

*contrahendi, & verbum, *scienter*, cum primo con-*

iungi, non cum secundo. Et ratio differentia fuit,

quia in primis tribus casibus facile potest ignoran-

tia interuenire, quia impedimentum prouenit ex

conditione alterius personæ, cum qua contrahitur

in aliis vero virtutis non admittitur talis ignoran-

tia quia impedimentum consistit in cōditione ipsius

met contrahentis, scilicet, quod sit religiosus, vel

clericus: & ipse est qui excommunicatur, id faciat.

Et hæc est communis sententia.

Secundo dubitatur, si in aliquo trium priorum

casuum vnum contrahentium sciat impedimentum,

& alter ignorat, an contrahatur tunc hæc censura:

nam textus in plurali loquitur dicens, matrimonium

contrahere non verentur: ergo, nisi ambo scienter con-

trahant, nullus incurret. Nihilominus Glossa ibi,

quam

*16. Solū in tri-
bus primis
casibus i-
gnorantia
excusat cō-
siderat.*

*contrahens
modus scie-
tus ignorat
contrahic
cōsiderat.*

*contrahens
cōsiderat.*

quam omnes sequuntur, responderet, eum, qui scienter contrahit, incurtere censuram, alium vero excusari. Est ergo manifestum in duobus casibus, scilicet quando matrimonium est inter consanguineos, vel affines, quia lex unum quemque horum per se, & diuissim prohibet ne contrahat, & si scienter id faciat, excommunicatione puniri. Neque obstat pluralis locutio illius legis, quia non ponitur propter duos contrahentes, sed propter omnes, qui hoc modo peccare possunt. At verocirca tertium casum advertendum est, ex vi illius prioris partis textus non incurtere censuram moniale, cum qua alius contrahit, quia ibi solum excommunicantur contrahentes, cum monialibus, in quo contractus non est, ut ita dicam, respectus eiusdem rationis inter contrahentes, scit est inter consanguineas, vel affines, sed est dissimilis rationis, ideoque ex vi excommunicationis late in alterum extremonum, non infertur latam esse in aliud: ac propterea in secunda parte textus addita est excommunicatio in ipsas moniales contrahentes. Ex vi ergo illius partis si ille, qui contrahit cum moniali, ignorante contrahit, licet ipsa scienter & dolose contrahat, non incurrit, nam requiritur dolus in ipsome, qui haec censura ligandus est. At vero est contrario, si ipse contrahat dolose, monialis vero etiam per ignorantiam iuris (facti enim esse non potest) vterque incurrit, secularis ex vi huius partis, monialis vero ex vi posterioris, dummodo non sit ignorantia inuincibilis, quod vix contingere potest.

17. *Qui ceterum cum ea, quam putabat esse consanguineam, vel moniale, quae non erat, an incurrit in hanc censuram, quandoquidem culpam eiusdem rationis committit.* Responderetur in illo casu non consummariactum propter quem fertur censura, quia ille non contrahit scienter cum consanguinea, sed ignorante cum putata consanguinea, & ideo non incurtere censuram in ipsa. Nam ex conscientia erronea ligabitur, quodammodo in priori errore perficerit: statim vero ac intellecerit in re non fuisse tale impedimentum, intelligenter etiam se non esse excommunicatum; neque alia indigebit solutione, ut in superioribus in generali dixi. Idemque est, si quis exterius contrahat matrimonium, sine intentione contrahendi, quia ille non est verus contractus, sed fictus, & ita non est actus consummatus propter quem fertur censura. Arque ita sentit *Couarruias* dicit. lib. 4. 2. p. c. 3. §. 2. num. 8. cum Adriano in 4. de Matrimonio, quodammodo. Potestque confirmari ex doctrina generali superiorius tradita, quod censura requirit actum perfectum.

Dices: *Hæc lex non prohibet verum matrimonium, quia inter has personas supponit impedimentum irritans, ergo prohibet & punit matrimonium attentatum: ergo, licet fiat solum cum voluntate exterius & appetere contrahendi, incurrit haec censura.* Confirmatur primo, quia alias vix posset *Catholicus* ita contrahere ut incurret hanc censuram: efficeret haec lex quasi nullius efficacitatis: quia, cum *Catholicus* sciant haec esse impedimenta dirimenti, non possunt absolvitam intentionem concipere verum matrimonium contrahendi. Tadem confirmatur, nam alias, si quis cum hac intentione conditionata contraheret, *Volo matrimonium perficere, si inter consanguineos, vel affines in gradu prohibito potest consistere*, non incurret: consequens est fallum, ut idem auctores, praesertim *Couarruias*, probant, ergo, &c. Sequela patet, quia consensus conditionatus, quodammodo conditio non impletur, non valet ad matrimonium perficiendum; haec autem erat ratio excusans hanc censuram. Vnde, si quis ita contraheret cum consanguinea, *Te dico in uxorem, si Papa dispensaverit*, non incurrit, quia de praesenti non contrahit: imo neque intentat de praesenti contrahere.

12. *Obiectio.*
Adrian.

1. *Contra.*

2. *Contra.*

3. *Contra.*

4. *Contra.*

5. *Contra.*

6. *Contra.*

7. *Contra.*

8. *Contra.*

9. *Contra.*

10. *Contra.*

11. *Contra.*

12. *Contra.*

13. *Contra.*

14. *Contra.*

15. *Contra.*

16. *Contra.*

17. *Contra.*

18. *Contra.*

19. *Contra.*

20. *Contra.*

21. *Contra.*

22. *Contra.*

23. *Contra.*

24. *Contra.*

25. *Contra.*

26. *Contra.*

27. *Contra.*

28. *Contra.*

29. *Contra.*

30. *Contra.*

31. *Contra.*

32. *Contra.*

33. *Contra.*

34. *Contra.*

35. *Contra.*

36. *Contra.*

37. *Contra.*

38. *Contra.*

39. *Contra.*

40. *Contra.*

41. *Contra.*

42. *Contra.*

43. *Contra.*

44. *Contra.*

45. *Contra.*

46. *Contra.*

47. *Contra.*

48. *Contra.*

49. *Contra.*

50. *Contra.*

51. *Contra.*

52. *Contra.*

53. *Contra.*

54. *Contra.*

55. *Contra.*

56. *Contra.*

57. *Contra.*

58. *Contra.*

59. *Contra.*

60. *Contra.*

61. *Contra.*

62. *Contra.*

63. *Contra.*

64. *Contra.*

65. *Contra.*

66. *Contra.*

67. *Contra.*

68. *Contra.*

69. *Contra.*

70. *Contra.*

71. *Contra.*

72. *Contra.*

73. *Contra.*

74. *Contra.*

75. *Contra.*

76. *Contra.*

77. *Contra.*

78. *Contra.*

79. *Contra.*

80. *Contra.*

81. *Contra.*

82. *Contra.*

83. *Contra.*

84. *Contra.*

85. *Contra.*

86. *Contra.*

87. *Contra.*

88. *Contra.*

89. *Contra.*

90. *Contra.*

91. *Contra.*

92. *Contra.*

93. *Contra.*

94. *Contra.*

95. *Contra.*

96. *Contra.*

97. *Contra.*

98. *Contra.*

99. *Contra.*

100. *Contra.*

101. *Contra.*

102. *Contra.*

103. *Contra.*

104. *Contra.*

105. *Contra.*

106. *Contra.*

107. *Contra.*

108. *Contra.*

109. *Contra.*

110. *Contra.*

111. *Contra.*

112. *Contra.*

113. *Contra.*

114. *Contra.*

115. *Contra.*

116. *Contra.*

117. *Contra.*

118. *Contra.*

119. *Contra.*

120. *Contra.*

121. *Contra.*

122. *Contra.*

123. *Contra.*

124. *Contra.*

125. *Contra.*

126. *Contra.*

127. *Contra.*

128. *Contra.*

129. *Contra.*

130. *Contra.*

131. *Contra.*

132. *Contra.*

133. *Contra.*

134. *Contra.*

135. *Contra.*

136. *Contra.*

137. *Contra.*

138. *Contra.*

139. *Contra.*

140. *Contra.*

141. *Contra.*

142. *Contra.*

143. *Contra.*

144. *Contra.*

145. *Contra.*

146. *Contra.*

147. *Contra.*

148. *Contra.*

149. *Contra.*

150. *Contra.*

151. *Contra.*

152. *Contra.*

153. *Contra.*

154. *Contra.*

155. *Contra.*

156. *Contra.*

157. *Contra.*

158. *Contra.*

159. *Contra.*

160. *Contra.*

161. *Contra.*

162. *Contra.*

163. *Contra.*

164. *Contra.*

165. *Contra.*

166. *Contra.*

167. *Contra.*

168. *Contra.*

169. *Contra.*

170. *Contra.*

171. *Contra.*

172. *Contra.*

173. *Contra.*

174. *Contra.*

175. *Contra.*

176. *Contra.*

177. *Contra.*

178. *Contra.*

179. *Contra.*

180. *Contra.*

181. *Contra.*

182. *Contra.*

183. *Contra.*

184. *Contra.*

185. *Contra.*

186. *Contra.*

187. *Contra.*

188. *Contra.*

189. *Contra.*

190. *Contra.*

191. *Contra.*

192. *Contra.*

193. *Contra.*

194. *Contra.*

195. *Contra.*

196. *Contra.*

197. *Contra.*

198. *Contra.*

199. *Contra.*

200. *Contra.*

201. *Contra.*

202. *Contra.*

203. *Contra.*

204. *Contra.*

205. *Contra.*

206. *Contra.*

207. *Contra.*

208. *Contra.*

209. *Contra.*

210. *Contra.*

211. *Contra.*

212. *Contra.*

ciēdi matrimonium, non incurreret, iuxta superius dicta. Nunc vero post Tridentinum hoc non habet locum, nisi in casu speciali statim tractando. Simili ratione si quis contraheret cum consanguinea im- pubere, non incurreret, quia nō perficeretur matrimo- nium, sed solum sponsalia de futuro ex iuriis in- terpretatione, iuxta c. vniuersitatem de dispensatione im- puberum in 6. & in vniuersitatem quacunque ratione in tali matrimonio interueniat aliud impedimentum sufficiens ad irritandem contrahētum, siue sit metus cadens in constantem virum, siue aliud simile, non incurritur haec censura, ut optime notauit Panorm. in dict. Clem. & probari potest ex dictis.

in duos distingunt, sicut in textu fit. Quapropter donec mihi constet verba illa esse in legitimo textu, non censeo excommunicationem hanc propter hunc actum incurri. Dico ergo tantum illa quinque genera personarum incurrire hanc censuram, non vero assilentes contractui, ne dantes auxilium vel fauorem, quia haec extensio in textu non habetur.

Contra Inquisitores, &c. qui prætextu officiū pecuniā extorquent, aut bona Ecclesiæ fisco applicant.

Octaua excommunicatio sumitur ex Clement. 24
2. de Haereticis, vbi prohibetur, Inquisi- Clem. 2. de
toribus, & Commissoribus tam ipsorum, quam Episcopo- Haeret.
rum, &c. sicut in s. 1. de Haereticis, vbi prohibetur, Inquisi- Clem. 2. de
toribus, & Commissoribus tam ipsorum, quam Episcopo- Haeret.

inquisitorum, quioiuus modis iuicere ab aliquibus pecuniam extorquent, nec sienter attentent Ecclesiastum bona, ob clericorum delictum predictum occasione officij, sisco etiam Ecclesie applicare: quod si fecis in hi, vel eorum altero fecerint, excommunicationi subiunguntur ipso facto. In quod textu circa personas nota Commissarios dici omnes, qui vices aliorum gerunt, & ab eis habent iurisdictionem in tali munere: Et comprehendit omnes, sive sint Vicarii ordinarii, sive tantum delegati ad tempus, vel ad causam: nam omnes hi propriissime dicuntur Commissarii. Quamuis autem Episcopos posset per se ipsum Inquisitionis officium exercere, noluit tamen Concilium eum sub hac censura comprehendere, cum aperte & Inquisitoribus, & iporum Commissarios nominet: & distincte etiam Episcoporum Commissarios, non autem tempis Episcopos: non ergo comprehendit Episcopos sub inquisitoribus. Nam, præterquam quod in aliis iuribus ad Inquisitores pertinentibus, quando Episcopi comprehendendi sunt distincte nominantur: si hie comprehendendi fuissent nomine Inquisitorum, etiam Vicarii ipsorum sub Vicariis Inquisitorum contenti essent: confitat autem non fuisse, & propterea distincte & speciatim nominantur. Voluit ergo Cœcilius in hoc deferre Episcoporum dignitatem, quod frequens est in iure.

Prima actio, propter quam imponitur hæc ex- 15

communicatio, est pecuniaæ acceptio: quæ tres debet habere circumstantias, ut sit causa huius censure. Prima, ut extorqueatur: secunda, ut per aliquem

modum illicitum: *tertia* ut *prætextu officij* *Inquisitionis*. Ita enim habetur in *textu*. *Quapropter*, si aliquod *horum* *deficiat*, non *incurritur censura*: ut *Si* *in* *textu* *deficiat*, *non* *incurritur censura*.

Inquisitor extorqueat pecuniam alio modo illi-
cito, non tamen pretextu Inquisitoris, vel si non ex-
torqueat sed sponte oblatam accipiat, etiam si sciat *Quid per pe-*

carum prætextu officij Inquisitionis, non incurrit ce-
cuniam te-
suram. Nomine autem pecunia intelligitur quid-
telligatur.
quid pecunia æstimabile est. Et ita ibi notat Glossa;
Glossa;
¶ De Stetore & Summis in Cicerone car. 4. Cicerone car. 4. Cicerone car. 4. Cicerone car. 4.

et Doctores, & Summi, Caretanus cap. 4. Nauar-
rus numer. 143. Sylvestr, & Angelus casu 42. Addo
denique per extorsione pecunia in rigore intelli-
ti donationem. Vnde si quis extorqueret illam tan-
Nauar.
Sylvestr.
Angel.

gitationem. Vnde, si quis extorqueret illam tan-
tum mutuata animo soluendi, non incurreret hanc
censuram: quia mutuatio non est aliquid pecunia
estimabile, & hanc tantum extorqueret, non impli-

attingit, et hanc tantum exorquet, non impicit pecuniam ipsam, cum illam redditurus sit, si vero postea non reddat, incurrit.

Secunda actio, ob quam haec censura incurritur, est ecclesiarum bona applicare fisco ob clericorum delicta. In qua etiam circumstantie adhibetur. Pri- 26 Secunda ac-
tio sub ea-

dem censu-
ra prohibi-
ta.

personarum. Tertia ut applicatio fiat prætextu talis officij, seu (quod idem est) occasione eius, ut in textu
Mm dicitur,

Digitized by srujanika@gmail.com

1. *What is the primary purpose of the study?*

dicitur. Quarta quod applicatio fiat fisco: vnde, si sibi applicent, vel alii, non incurrent, etiam si for-
tasse in eo grauius peccent, quia hæc lex hoc tantum
præscribit, fortasse quia frequentius, & majori
quodam colore fieri poterat. Est autem aduentu-
dum, in textu non solum dici, ne applicent, sed, ne at-
tentent applicare. Vnde videtur sumi, quacumque ra-
tione inchoent, vel medium aliquod adhibeant ad
hanc applicationem, statim incurrit hanc censu-
ram; etiam si conatus eorum ad exitum non perue-
niat, quia iam attentarunt. Non est tamen hic sen-
sus, sed, quia applicatio illa non poterat esse valida,
cum esset iniusta, & de alienis bonis, ideo videtur
Concilium dixisse, Ne attentens applicare. Tamen
huiusmodi personæ non incurruunt donec applicent
quantum est ex se, nam in illis hoc proprie et atten-
tare. Dicentur autem applicare, vel si cum effectu
faciunt ea bona applicari fisco eo titulo, vel si pro-
ferunt sententiam, qua declarant talia bona esse ap-
plicata fisco.

²⁷ *Sub qua
conditio
dobeat dari
absolutio ab
hac censura.* Ultimo quoad absolutionem ab hac censura ad-
uertendum est, eam simpliciter non reseruari: ta-
men additio conditionem ut nemo posit ab ea ab sol-
lere, donec illa à quibus extor/eris, plene/satisficeris de
pecunia sic extorta. Vnde ante exploram cum effectu
hanc conditionem nemo potest ab illa absoluere
inferior Summo Pontifice, præterquam in mortis
articulo, ut ibidem dicitur. Ex quo intelligimus,
non satis esse propositum satisfaciendi, nec excusationem ob aliquam impotentiam, etiam cum ali-
qua cautione, nam hæc omnia necessaria sunt in
mortis articulo: ergo cum ille solus excipiat, ex-
tra illum realis satisfactio necessaria est, alias manet
excommunicatio Papæ reseruata. Hoc autem so-
lum videtur intelligendum, quando hæc excom-
municatio incurrit propter primam actionem,
quia verba, quæ in limitatione ponuntur, aperre re-
feruntur ad illam tantum, nam loquuntur de pecu-
nia extorta reddenda.

*Excom. contra Potestates, &c. vsuras fuentes
exponitur.*

²⁸ *Cle vnic. de
Vsur.* **N**ona excommunicatio sumitur ex Clement.
vnica de vsuris, vbi excommunicantur Po-
testates, Capitanei, Rectores, Consules, Iudices, Consiliarii, &
alij quibus officiales quarumcunque communictum, qui
præsumperint facere, scribere, vel dictare statuta preci-
piens, vt soluamus vsuram, vel impediti vni non reper-
tantur, vel etiam qui præsumperint scienter indicare,
quod soluta, cum reperiantur, non restituantur plene, ac
libere. Hæc est prior pars illius textus, in qua per-
sonis nominatis circa statuta illa vsuras fuentia
quatuor actiones respective prohibentur, scilicet,
facere, scribere, dictare, & secundum illa iudicare, qua-
rum singula sufficiunt ad hanc excommunicatio-
nem incurrandam, si ex præsumptione fiant iuxta
expositionem saepe datam verbi, præsumperint.
Duo nota-
da.
Primum.

²⁹ *A*nes prohibentur circa statutum, non circa senten-
tiam.

Atque hæc pars illius textus respicit tempus fu-
turum quo ad statuta condenda. De conditis vero in ³⁰ Textu
tempore præterito præcipitur in secunda parte, vt pars ex
de libris communictum deleantur: excommuni-
canturque qui hoc non fecerint intra tres menses, si
ad hoc potestatam habuerint, aut si ipsa statuta, aut
conuetudines effectum eorum habentur, que quo modo pre-
sumperint obseruare. Vbi duo prohibentur & puni-
untur. Primum est omisio quædam; & quod hanc ^{Prima} statuta
non additum verbum, præsumperit: vnde sufficiet hanc ^{statuta} per
vt quacumque ratione voluntaria sit, dummodo sit
mortaliter peccaminosa, ad quod requiritur & po-
testas, & obligatio quæ & per hanc imponitur & per
se inest, iuxta materiam subiectam, quia est sermo
de officialibus communictum, qui ratione officij, sic
ut habent potestatem, ita etiam obligationem. Se-
cundum est commissio quædam, scilicet obseruare
ex præsumptione talia statuta: vel conuetudines
eudem effectum habentes. Circa quam partem pri-
mum considerandum est in ea de eisdem personis
est sermonem, de quibus in prima, nam est sermo
continuatus circa eisdem, vt patet ex illis verbis,
Eandem etiam sententiam in vsuris. Vnde fit, vt licet
alij de plebe ferent talia statuta, vel conuetudines,
& in eo alias peccent, non incurrit hanc censuram,
quia solum lata est contra officiales prædictos.

Secundo est aduentendum quod, licet hæc pars
repliciat statuta illo tempore iam condita, non ex-
cludit futura, si fortasse inique sit, vel conuetudines
similes, si in posterum introducantur: semper
enim talia obseruare erit contra hanc legem, & si fu-
tura ficiens causa huius censuræ. Et similiter, licet aliquis
ex dictis officialibus non concurrit sit ad tale statu-
tum condendum, si postea, & post illud statutum
delere ex libris communibus, & ex officio debetur,
atque id omittit, in hanc censuram incurrit. Neque obstat verbum illud, *Nisi statuta hanc modi
hæc denus edita*, quia illa verba sunt potius extenua,
quam exclusiva, vt ita dicam. Potest etiam hæc ex-
tentio in priori parte textus fundari. Nam, siue qui
prohibet accipere alienum, prohibet & retinere, ita
qui prohibet facere talia statuta in posterum, pro-
hibet et retinere si hant, ideoque illa lex quasi con-
tinue obligat ad talia statuta delenda, sicut depra-
cepto restituendi dici solet. Dices, ergo respectu ta-
lium statutorum, non oportebat tres menses in ha-
lege præscriptos concedere, vt illa deletur: quia illa
lex obligat, vt quam primum poscit, id sit. Respon-
silio, eum qui non concurrit ad tale statutum con-
dendum, sed succedit, v.g. in officio, & inuenit factum,
non incurrit, si statim non delectat, sed posse illi con-
cedi illorum trium mensium tempus à principio sui
officij computandum, vel ex similitudine rationis,
vel ex probabili interpretatione illius legis.

Vtimo aduentendum est, hic non esse sermonem
de omni lege, vel sententiâ, quæ vsurarii fauere
videantur; sed solum illa quæ fauet modo hic præ-
scripto, scilicet concedendo exigi, vel soli vsuras,
vel compellendo debitores vt eas soluant, vel im-
pendo onera repetentibus, aut alio modo hoc im-
pediendo. Vnde, si circa vsurarios conderetur lex
etiam iniqua, quæ illis fauere videtur alio modo,
vt permettendo tale officium, vel quid simile, non
haberet locum hæc censura, quia non deberet exten-
di ultra terminos suos, & ita dixit ibi *Glossa* verbi
facere, quod si statutum tantum negariue dicere;
Non posse pro mutuo accipi ultra tantam quantitatem,
non esse damnum vt contrarium huic canonii,
quia licet tantum id vetet, non propterea concedit,
aut statuit, vt in minori quantitate posse vsuram exi-
gi, sed solum permittit, vt id impune fiat, quod hic
verum non est. Si autem lex fieret, vt infra illam
quantitatem non audirentur in iudicio reperentes
vsuras,

19
Textus
art. ex
statu.
32
Clem. de
Sent. excom.
vsluras, esset contraria huic canonii, quia impediret
receptionem vslurarum, quod hic prohibitum est,
quacunque fraude, vel quoconque colore fiat.

Decima sumitur ex Clement. i. de Sentent. excom.
vbi excommunicantur religiosi, qui non seruant
generale interdictum, vel clementinem adiunxit. Sed
hactenuta est in materia de interdicto, quia ibi
facilius intelligitur.

Contra religiosos transgredientes dispositio-
nem cap. vnit. de excessibus.

Prelat. in 6.

31
Clem. Cu-
pientes de
panis. Pri-
ma actio
probatis in
hac Clem.
Dicitur
religiosi lo-
quuntur tex-
tum.
30
dicas su-
ian regis
fatuas
ne pro-
prio
C
Combac-
pro specialia
priuilegia
mendicant
muni-
cipia.
34
Gloss.
Nauarr.
35
Nonprob-
bito hac
leg. domos
ampliare,
aureficiere.
Angel.
Sylvest.
Gloss.
Caiet.
in x.
F. Suarez, tom. 5.

Decima sumitur ex Clement. i. de Sentent. excom. B
vbi multiplex fertur in aliquos religiosos propter multas actiones. Prima est de novo recipere domos, vel loca quacunque ad habitandum, vel recepta hucus mutare, vel ea transferre in alios cuiuslibet alienationis titulo absque speciali Sedis Apostolice licentia. Fuit autem hactenuta prohibitio facta in c. vnic. de excessibus Praef. in 6. & excommunicatio hactenuta est contra transgressores illius capit. & ideo huius censurae dispositio ex illius cap. intelligentia penderit. Est ergo aduentendum, ibi non esse sermonem de omnibus religiosis, sed de mendicantibus, non quidem eo modo quo in cap. i. de Religiosis dominibus in 6. nam ibi excipiuntur quatuor religiones mendicantes principales, Prædicatorum, Minorum, Heremitarum S. Augustini, & Carmelitarum: hic vero hec omnes comprehenduntur partim expesse & specificè, partim sub generali clausula, & ideo excommunicatio hactenuta diuersa est ab illa quam exposuimus.

Secundo est aduentendum, licet ex vi huius iuris communis Mendicantes non possent noua loca, seu domus suscipere sine licentia speciali Summi Pontificis: tamen per priuilegia post hoc ius concessa possit facere. Refert autem Nauarrus num. 144. Iulium 2. hoc priuilegium concessum Minimis, pro ut habetur in Supplemento fol. 8. concess. 27. eoque frui Minoribus, ut habetur in suo Compendio tit. adiudicare, fol. 39. & 40. & consequenter reliqui habentes cum illis communicationem. Et aliae religiones habent etiam in hoc specialia priuilegia, de quibus alias. Eo vel maxime, quod iuxta communem interpretationem, circa monasteria post hanc Clementinam constructa per priuilegia, vel speciale facultatem Summi Pontificis, non habent locum aliæduo actiones hic prohibita circa has domos, scilicet, nec transferri, nec alienari possint, quia illud solum fuit statutum de omnibus constructis vsque ad tempus Clementis 5. vel forte Bonifacij 8. qui fuit autor illius cap. vnic. de Excessibus, prælat. & decem annis antecedit Clementem. Et patet ex verbo illo, *Se habentia recepta mutare, vel ea, &c.* cum enim ipse prohiberet ne in posterum reciperentur, de mutatione circa postea recepta, nihil dispositus: quod adnotauit Gloss. in dict. ca. vnic. quam Nauarrus sequitur referens.

Tertio obseruandum est, ex vi illius iuris communis non esse prohibitorum Mendicantibus antiquas domos vel Ecclesiis, quas tunc habebant, reficere, regredicare, vel auggere, quia illud non est nouas domos vel loca acquirere, quod ibi tantum prohibitum est; & prohibitorum stricte accipienda est. Ita Angelus, & Sylvest. casu 44. Item non prohibentur acquirere in alio oppido domum recreationis, vel hospitij annexam antiquo monasterio: quod notauit Gloss. & Caietanus c. 56. Et fundatur satis in illo verbo, *Ad habitandum, &c.* Denique quantum ad prohibitionem transferendi, vel alienandi illa antiqua loca, hoc ius fere derogatum est per priuilegium Leonis X. quod refert Nauarr. ex Supplemento concess. 277. fol. 92. Concessit enim Provincialis

A bus Minorum, ut ex causa necessaria possent trans-
ferre Ecclesiis, & monasteria ab uno loco in alium;
& conuertere priora loca in alios vslus, prout ut ilius
vslum fuerit, obseruantes tamen, ut iuxta antiquos
canones materia Ecclesia translatæ ad alteram sedi-
ficandam applicetur.

36
Secunda ad
actio in eodem
text. prohibi-
tiva.
Altera actio prohibita sub eadem censura est, ne
religiosi aliqua proferre presumant in sermonibus
suis, vel alibi, quibus audientes retrahant a solu-
tione decimam Ecclesiis debitarum. In qua in pri-
mis est aduentum, generaliorem esse quam præ-
cedentem, quia non arcatur ad Mendicantes, sed ad
religiosos quoconque extenditur, ut bene notat
Glossa, & patet. Tum quia mutato sermone de reli-
giois absolute loquitur textus: *tum etiam quia au-
to post, simile prosequens præceptum, dicit, Religiosis
omnibus insangnium, &c.* Quam partem infra in mate-
ria de suspensione declarabimus propter suspensionem,
qua in illa fertur. Comprehendit ergo hactenuta
communicatio omnes religiosos, & ad eos limita-
tur. Vnde prædicatores, vel clericis secularibus illam
non incurrit, & multo minus laici.

Secundo est ponderanda in hoc textu illa parti-
cula, Ne audientes a solutione decimam E. cl. suis debita-
rum retrahant in sermonibus suis, vel alibi proferre presumant. Nam colligitur primo, non satis esse proferre verba, quibus alij retrahantur, &c. nisi ea intentione proferantur, illam enim vim habet particula, *ut re-
quiritur ergo inductio formalis, & non sufficit (vt sic
dicam) materialis, & veluti casualis præter hoc re-
quiritur presumptio, ut sepe explicatum est.* Se-
cundo colligitur, requiri ut materia huius delicti
sint decimæ debitis Ecclesiis: nam, si quis exighorantia,
vel ex pietate veller solvere, quas non debet, il-
lum retrahere non sufficeret ad hanc censuram in-
currendam, ut pater ex illo verbo, *Debitas. Quid ve-
ro ibi additur, Ecclesiis, dubitari potest, de his qua
debentur per sonis alii. Nam Doctores significant
non sufficere. Caiet. ca. 65, & Nauarr. nu. 145, & sentit Decidit
Sylvestri numer. 88. Sed nulla ratione possim eis ac-
sentiri, quia Decimæ proprium pte. omnes debentur
Ecclesiæ per se primo: quod vero per Ecclesiæ Quesitio.*
Pastores iam sint applicate particularibus personis,
non excludit, quin debentur Ecclesiæ. Item quari
potest, an requiratur debitum iustitia, vel sufficiat *Responso.*
ex religione, seu ex verbo. Respondeo, esse seritonem
de debito iustitia: vnde votum non sufficit, nisi iam
propter consuetudinem, vel aliam similem causam
proprium ius iustitia Ecclesiæ contulerit. Tertio, *Corol. 3.*
colligit Nauarrus necessarium esse ut hanc inductio
sit immutata ad ipsos debitores audientes, quia hoc
dicit ipsa verba. Ultimo colligo excommunicati-
onem hanc incurri, etiam si non sequatur effectus, id
est, quia non alij non persuadeantur, seu retrahantur,
quia excommunicatio fertur pro ipsa iusione
tantum.

Tertia causa alterius excommunicationis ibi-
dem late est violatio ciuildam suspensionis, quam *Terria actio
probabilita.*
declarabimus infra in materia de suspensione sect. 18
E vltima:

SECTIO VI.

*Quæ excommunicationes non reservata habeantur
in libris Extraagant. iuris
communis.*

Decima sumitur ex Extraag. vlt. de i Sentent. excom. vbi supponitur, gra-
uitur eos errare, qui dixerint Papam timere eligi-
tate electum priuquam coronetur, & non tur si vere
debet se introniter in provisionibus, Episcopos,
iurisdictionibus, dispensationibus; & aliis gratias facien- Extra vlt.
do Sent. excom.
ti, nec fere litteris Episcopum simpliciter, sed electum Epi-
di. Mm. 2 stopum

scopum scribere, nec etiam vti bullæ, in qua nomen exprimatur ipsius. Ratio huius suppositionis est differentia inter Summum Pontificem, & alios Episcopos, alij enim non per electionem, vel præsentationem, sed per concessionem, quod alias dicitur, per sicut Papæ, sunt Episcopi. Summus vero Pontifex sit ab ipso met Christo, & ab ipso habet immediate supremam iurisdictionem in vniuersam Ecclesiam: statim ac ab honinibus electus est: & ideo non est tantum Episcopus electus, sed simpliciter iam factus Episcopus, ut traditur in c. In nomine Domini, 23 d. & ex tunc potest omnes actus iurisdictionis valide, & recte exercere. Coronatio autem solum ad solennitatem quandam, & quasi publicationem susceptæ dignitatis conferri videtur.

² Floc ergo supposito, excommunicantur in illa Extrauagante, omnes, qui occasione contrarij erroris aut fuerint impugnare aliquas litteras Apostolicas super negotiis quibuscumque confectas, que ante coronationem Pontificis emanarunt. Vbi primum est notandum statu ius perpetuum: nam licet Clemens 5. videatur solum loqui de se, & suis litteris in illis verbis, aliquas litteras nostras, que a nobis ante donationem nostra insignia emanarunt, & licet videatur loqui de præterito, & consequenter non extendi ad litteras, que in futurum emanabunt ab aliis Pontificibus electis, & nondum coronatis: nihilominus omnes autores intelligunt non loqui tantum de persona, sed de Se de sua, & illud prateritum non esse possumus respectu temporis, in quo facta fuit illa lex, sed respectu ad illud tempus in quo talis impugnatio fit ex prætextu: nam semper fit ob litteras, que iam emanarunt ante coronationem. Ratio enim huius constitutionis eadem semper durat, & ideo etiam ipsa constitutio perpetua est. Deinde, expendenda est illa particula, occasione huiusmodi, nam qui impugnauerit illas litteras occasione aliunde sumpta, non incurrit hanc censuram, quia per ipsam legem limitatur ad hunc modum delinquendi. Qui ergo resistiter litteris causatis electionem non fuisse rite factam, vel quid simile, etiam si contingat in hoc grauius peccare, non incurrit hanc censuram, quia non sufficit grauius delictum ad censuram incurrandam, si non sit illud met pro quo imponitur. Et in hoc fundari potest quod Nauarr. ait numer. 147. non incurrit hanc censuram, quia litteris resistit, eo quod Papæ a quo manant, ob iustum timorem fuit electus, quod colligit ex dicto cap. In nomine Domini. Vt hoc enim verum est, non est necesse quod in re verum sit talem electionem ex meta factam, irritam esse, quia neque hoc dicitur in dict. ca. neque est ita generaliter certum, quin oporteat distinguere de gradu & modo timoris, &c. quod nunc nobis necessarium non est. Satis ergo fuerit, quod illa impugnatio non sit occasione in illo texu prescripta, sed alia longe diuersa, que opponi posset etiam contra literas post coronationem emanantes.

Secunda sumitur ex Extrauag. vniæ de rebus Ecclesiæ non alienandis, vbi Paulus 2. excommunicat omnes Ecclesiastica bona alienantes contra illam prohibitionem. Nauarr. autem n. 149. cum Sylvestr. verb. Alienatio, qu. 3. & Caietano num. 55. & alii censer, vel nullib; vel paucis in locis esse vñi recepta & maxime quantum ad penas, ideoque non oportet in eius declaratione immutari quantum ad hanc excommunicationem spectat; sed solum consilendum esse consuetudinem, seruandam in hac parte, potuit enim contra hanc legem præualeare.

4. Tertia sumitur ex Extrauag. vniæ de Consuetudine, ferturque contra impudentes legatos Summi Pontificis ab executione sui inuineris, vel non reseruata in pientibus illis. Hæc tamen in Bulla Cœnæ Domini Bulla Cœnæ continetur.

5. Quarta habetur in Extrauag. Sandæ Romana, Ioannis 22. ferturque in eos, qui profitentur (aut de

A nono sumendo illam, vel perseverando in ea) sciam ^{hanc} religionem Fratricellorum, seu Biziochorum, seu ^{extra} Beguinorum, & extenditur etiam ad Episcopos, & Prælatos, qui hos admittunt sine speciali facultate, & approbatione Summi Pontificis. Sed hæc nihil iam utilitas habet; quia isti falsi religiosi nulli extant, & ultra illos non exceduntur, seu extra citum, & modum vitæ illorum. Vnde, qui alium habeam affluerent, aut aliud genus vitæ instituerent sine approbatione, licet alias peccare, & temere agerent, non incurrit hanc censuram, ut recte notauit Caietanus, cap. 5. An vero incurrit aliam, tractauimus supra fest. 4. circa c. 1. de Relig. domib. in 6.

SECTIO VII.

Quænam excommunicationes non reseruatae extracorpus iuris habeantur.

¹ Gimus, ut supra dixi de generalibus excommunicationibus pertinenti. ² Exco. bus ad vniuersalem Ecclesiam, atque ³ traimp. adeo ad Summum Pontificem, vel Cœlio. ⁴ mentu. generali datis: nam alij particulares, ⁵ brosibus, ⁶ seut episcopales, varia sunt, & sub scientiam non ca- ⁷ dunt. Prima ergo ex his excommunicationibus afferti potest ex Concilio Lateranensi, sub Leone X. self. ⁸ in decreto 3. eiusdem Leonis, vbi excommunicatur omnes, quilibet, vel scripturam imprimitur, vel ⁹ imprimere faciunt absque approbatione, ibi prescripta. ¹⁰ Verumtamen censura huius Concilij, ut Caietan. & Nauarr. adnotant, non sunt vñi recepta. ¹¹ Id autem quod eo loco statuitur, innovatum fere est in Concilio Tridentino fest. 4. quannius ibi non de omnibus libris, sed cum hac limitatione, ¹² de rebus iuriis, & non exigit Inquisitoris approbationem, sed Ordinarij tantum: & præterea mandat, ut sine nomine auctoris non imprimatur: quod si autores regulares fuerint, vltra examinationem, & approbationem huiusmodi, licentiam quoque a suis superioribus obtinere præcipiuntur, recognitis per eos libris iuxta formam suarum ordinationum. Et infra ad hanc approbationem in sacris dandam esse, & in fronte libri authentice ponendam. Sed ex his omnibus solum nomen auctoris, examinationem, & approbationem Ordinarij videtur sub dicta censura exigere. In aliquibus autem Regnis, vt Castilla, & vt fertur, etiam Gallia, vñs obtinuit, vt libri per Conc. Regum examinentur, & probentur: quod fortasse Pontificibus annuentibus factum est, vel certe ipsi Ordinarij videntes, & tacentes, talem approbationem, vt sufficientem admittere videntur. Præter hoc vero consilendum est Index Romanus, præsertim editus a S. D. N. Clemere, vt in huiusmodi librorum impressione ea seruerentur, quæ ibi statuantur, & ordinantur.

Et autem circa hanc excommunicationem & Tridentinam aduertendum, quatuor genera actionum seu personarum comprehendere, scilicet, ¹³ impressores, qui huiusmodi libros imprimunt sine his requisitis: ¹⁴ auctores, ¹⁵ vel quilibet alios, qui imprimere hos faciunt: & hi duo tantum habentur in Lateran. Trident. vero addit, videntes, & hos libros apud se retinentes: vnde hæc duo vltima solum locum habent circa libros de rebus sacris. Ad legentes vero huiusmodi libros aliter impressos non extenditur hæc excommunicatio: vt si quis huiusmodi librum legat non eum apud se retinendo, sed apud alium inuentum, non incurrit hanc censuram, incurrit tamen aliam latam ad Summum Pontificem, vell Inquisitoribus in Indice librorum, vel in Bulla Cœnæ, si talis liber doctrinam damnat, vel suspestat contineat, vel sit auctoris damnati ob hæfsum, vel suspicionem eius.

Additur denique in Conc. Trident. hac excommunicatione ligari eos, qui manu scriptos libros communicat vel euulgant, nisi ante examinati, probati.

que fuerint: nam de his dicitur, *Eisdem panis subiectis quibus impressores: sicut ergo impressores incurvant excommunicationem ipso facta, ita & hi autores: quod etiam restringendum est ad libros de rebus sacris, nam de his tantum ibi est sermo. Et non men libri proprie & stricte accipiendum est pro opero consummato & integro, quale est illud quod imprimi solet: nam prout visus obtinuit, & declaruit, scripta Theologica, & questiones, vel conciones, scripta facile, communicari solent sine hac examinatione & approbatione, cum negari non possit illa esse scripta de rebus sacris: tamen, quia non diuulgantur per modum librorum, sed tanquam dictata quædam inferioris rationis, & quæ vix in humana communicatione literatorum hominum vitari possunt; & quia per se non scribuntur ut diuulgantur per modum librorum, sed ad proprium usum & utilitatem, & communicatio illa est priuata & per accidens: ideo non censentur huiusmodi scripta sub hac clausula comprehendi. Aliud autem anathema, quod idem Trid. Conc. fert, eadem sess. 4. decret. i. ad hunc ordinem excommunicationum non spectat: Semel enim aduertere oportet in illo Concilio, atque etiam in antiquioribus sepe proferri anathema in definitionibus fidei: tamen illa censura non est alia ab illa quæ propter haeresim incurrit: & ideo per illam significatur, doctrinam sic statutam ad fidem Catholicam pertinere. Huiusmodi ergo est quod in illo primo decreto dicitur de libris Canonis & sacris ab Ecclesia receptis suscipiente, & Apostolica traditionibus non contemnendis scienter, & prudenter, sub anathemate: nam per hoc damnatur tanquam haereticum eum, qui vel libros canonicos non suscipit, vel traditiones sciens & prudens contemnit, scilicet ex interiori mente, & iudicio seu a sensu huic definitioni contrario.*

4 Secunda sumitur ex Concil. Trident. sess. 13. can. 11. vbi excommunicat ipso facto eum, qui presumperit docere, predicare, vel pertinaciter assertere, aut disputando defendere, necessarium non esse habenti conscientiam peccati mortalis confessionem sacramentalem primittere ante communionem, si fit copia confessoris, quam censuram & canonem tractauit in Tome 3. pa. dis. 66. sect. 3.

5 Tertia fumitur ex eodem Concil. sess. 24.ca. 6.de
reformatione matrimonij, Vbi raptor alicuius fœ-
minæ, & omnes illi auxilium, confilium, aut fau-
orem præbent ipsò excommunicantur. Vbi
alia etiam pœnæ feruntur, & alia de raptoibus sta-
tuuntur, quæ ad præsentem materiam non spectant.
Quod vero ibi de clericis dicitur infra in materia de
suspensione explicabitur.

Quarta fertur in eodem Concilio sess. 24. ca. 5. de Reform. matrim. contra eos, qui quouis modo direcle, vel in directe subditos suos, vel quoisque alios cogunt, quominus libere matrimoniū contrahant. Estque quadam perlomena vniuersitatis, quia, licet in principio sit sermo de temporalibus dominis, & Magistratibus: tamen, cum fertur praeceptum & censura, verba generalissima sunt, Praeipit Sancta Synodus omnibus; cuiuscumque gradus, dignitatis aut conditionis existant, sub anathematis pena, quam ipso facto incurriant, &c. Ponderandum autem est verbum, Cogant, nam coactio proprie non est nisi vbi interuenit violentia, aut iniuria aliqua. Vnde Principes, vel magnates, qui promittunt officium aliquod, vel fauorem ut aliquem ad tale matrimoniū inducant, & aliter negant se id facturos, si hoc negando non faciunt iniuriam, quia solum negant gratiam, non incurunt hanc censuram, quia non cogunt: sed inducent quod longe diuersum est: vt si Petrus leget, aut promittat Ioanni mille, si Mariam duxerit, & non alias non cogit, sed inducit. Et ita in praesenti decreto censuit Congreg. Roma. in quodam responsō, anno 1573. die 18. Iunij. At si huiusmodi frangentes negent

A officia, quæ ex iustitia dare tenentur, vel nimium
diferant soluere stipendia iusta, aut similia debita
donec alius ad contrahendum cum hac velilla fe-
mina inducatur, incurrit hanc censuram, quia re-
uera est saltem indirecta coactio.

Quinta sumitur ex eodem Conc. sess. 25. cap. 5. de
Regulari, vbi duas excommunications proferat circa
clausulam monialium obseruandam. Una est contra
seculares magistratus, si requisiisti a Prelatis Ec-
clesiaſificis, auxilium suum non dederint ad praedi-
cantes clausuram monialium inſtaurandam, aut ob-
ſeruandam. Alia est contra omnes personas que in-
tra septa monasterij ingressæ fuerint, abſque legitima
facultate Episcopi, vel superioris in scriptis ob-
tentia. Sed de hac re ſupra ſuficienter dictum est circa
ſinem earum excommunicationum, que Pontifici
ſeruantur.

Sexta excom. contra eos qui feminas ad ingredientem monasterium cogunt.

Sexta sumitur ex eodem Concilio eadem sess. ca. 18. & causa eius est, nimurum cogere aliquam foemina ad ingrediendum monasterium, vel ad suscipiendum habitum cuiuscunq; religionis, vel ad emitteundam professionem, præterquam in casibus iure expressis. Quæ censura est generalissima quoad personas contra quas fertur, ut ex textu satis constat. Ex parte etiā foeminarum, quarum coactio prohibetur & punitur, est vniuersalis fini limitatione. Tamen, quia ea, quæ specialiter disponuntur circa foeminas in fauorem earum, non extenduntur ad viros; ideo si coactio fiat alicui viro vt religionem impediatur, non incurrit hæc censura. In quo videtur constitueda differentia inter hæc & quartam censuram: nam illa ad viros & foeminas extenditur, cuicunque illorum coactio fiat: imo licet secundum tenorem verborum videatur ferri contra eos, qui viros inducunt ad contrahendum, extendi posset ad foeminas, vel ob maiorem rationem, vel quia nomina masculina facile ad utrumque genus extendi solent: quod fecus est quodam in particulari est sermō de foeminis, vt est in præsenti.

D Circa causam autem huius censuræ tria membra
distincte numerantur, scilicet coactio ad ingredien- 9
Triplex *ad*
hoc *ad* legi
prohibetur
dum monasterium, ad suspicendum habitum, & ad
professionem emitendam. Posset autem exponi ut
primum sit commune quid, quod explicetur per
duo sequentia, id est, ad ingressum monasterij, siue
per habitus susceptionem, siue per professionem: non
enim videtur dari alius modus ingrediendi religio-
nem: praeter hos duos. Sed obstat, quod Concilium
bis haec tria numerat tanquam omnino distincta. Et
ideo in illo primo membro non dicit ingredi reli-
gionem, sed monasterium, quia nimis per illud
prohibet ne cogantur sc̄emina ad habitandum ibi,
etiam proprio habitu retento. Et in hoc membrum
sic intellectum: videtur maxime cadere illa restri-
ctio, *Nisi in casibus à iure expressis*. Nam in p̄cānam, vel
E cautionem interdum possunt ad hoc sc̄emina cogi
secundum iurâ: ad habitum vero, aut professionem
raro, aut nunquam. Tandem extenditur ibidem hec
cessititia ad dantes auxilium, consilium, velsa-
rem, & ad eos qui sc̄ient sc̄emina non sponte in-
gredi monasterium, aut habitum suscipere aut pro-
fessionem emittere, quo modo eidem actui, vel
præsentiam, vel consensum, vel auctoritatem in-
terpouerint. Quæ ultima extensio est valde singu-
laris, & rara, & ideo est notanda, & singula eius ver-
ba expendenda, iuxta ea que supra in similibus dicta
sunt. 10
Extensio
censura ad
dantes con-
silium, aux-
iliu, &c.

Ulterius vero in eodē c. extenditur familiis excommunicatio ad omnes eos, qui quācumq[ue] foeminae voluntē velum accipere, aut votum emittere absque iustā causā quo modo impedient. Vbi velū causas ad impeditentes nō faminae in religionis p[ro]fessione.

accipere, aut votū emittere idem videtur esse quod religionem proficeri: tamen, quia nemo potest proficeri nisi prius habitu suscepit, qui hanc susceptionem impediret, à fortiori impediret professionem, & consequenter hanc censuram incurreret. Posset etiam quis opinari, illa duo aliquid amplius quam professionem includere. Nam professio specialiter videtur significari per veli susceptionem, quia professione solet velum fœminis imponi: votū autem emittere in rigore generalius est. Et ideo videtur hęc censura extendi ad omnes, qui impediunt fœminas sine iusta causa, ne votum simplex castitatis, aut religionis emittrant. Nihilominus non exstimo Concilium suisse locutū de priuatis votis alias non tam confuse de emissione voti suissit locutum: sed illam secundam partem opinor addidisse vt comprehenderet omnem modum seu statum religionum, seu perlonarum monialium, nam aliquę fine susceptione veli statum illum affumunt.

Septima excommunicat. contra fuentes Monachiam.

Sextima habetur in eodem Concilio eadem sess. 25. cap. 19. de Reform. Vbi excommunicat omnes temporales dominos, qui locum ad monomachiam in suis terris concederint: quam etiam extendit ad ipsos, qui in duello pugnant, & eos qui consilium dederint, aut suaserint, & ad spectatores. Verum est, solum in prima clausula, quę est cōtra concedētes locum ad hanc pugnā, ponit verbum, eo ipso, quod significat censuram ipso factō. De pugnatis vero & patriniis solum dicitur, Excommunicationū, ac bonorum omnium proscriptiōnē, aut perpetuo pāna aliam incurrant. De aliis vero dantibus consilium, aut spectantibus dicitur, Excommunicationū, & perpetua maledictionū vinculo teneantur. Quę verba magis ambigua sunt, quia nec additur, eo ipso, & verba, incurvant, & teneantur, cum non sunt indicatiui, sed imperatiui modi, non videntur significare sentētiā latam, sed ferendam per iudicem. Nihilominus tamē certum est contra hos omnes ferri excommunicationē ipso factō. Quod ita videtur expōisse Gregorius XIII. in Motu proprio de hacre, & incipit, Ad tollendam, estque 82. inter decreta eius in collectione Romana, vbi referens hoc decretum aequaliter ait Concilium Tridentinum excommunicationem tulisse in omnes has personas. Vnde verba illa incurvant & teneantur, sicut imperatiua sunt, non tamen diriguntur ad iudicem, neque eius actionem requirunt, sed ad ipsum reum, quem per imperium efficax ligant. Dicitus autem Gregorius extendit hanc censuram ad priuatum duellum, quod enim illa sit extensio, & non tantum declaratio, satis indicat verbum *flatūmus*, vt ponderauit Nauarrus. Statuit ergo Pontifex, vt omnes qui ex condito, statuto, tempore, & in loco contento, monomachiam commiserint, etiam si absque aliis vītatis cāremōnis, & solēnitatisibus id faciant, eadem censura, eisdemque penitētiā teneantur: & similiiter dominos locorum huiusmodi permittētes, aut quantū in se fuerit non prohibentes, & omnes mandantes, infigentes, auxiliū, & consilium, & fauorem dantes, equos, arma, pecuniam, comitatum, & alia subhdia scienter subministrantes, aut ex proposito spectatores, vel socios quoquis modo se se præbentes excommunicata.

Ottavo reperitur in Bulla Pij III. in confirmatione Concilij Tridentini editam. Vbi omnibus perlonis generatim prohibet commentarios, aut interpretationes suas in decreta Concilij edere sine autoritate Pontificis: excommunicatq; ipso factō omnes personas Prælatis inferiores illud præcepū violantes. Quod intelligēdū est de propriis commentariis, glossis, aut scholis super iplū. Concilium

A lij decretum, non est prohibitum illud interpretari; vt constat ex vſu, & ex necessitate: vix enim potest alia ratione tradi Theologica doctrina: ac denique ex verbis ipsiusmet Pontificis, quę in rigore non aliud exigunt.

Præter has excommunications inueniūtur aliae latas in Extravagantibus, seu propriis motibus aliquorum Romanorum Pontificum, quas specialiter referre, & expōne non censeo necessarium, quia mihi non constat eas esse receptas; vt est illa quam tulit Pius V. circa taurorum agitationem in sua Extraug. 47. quę incipit: *De salute plebi: quam posteriores Pontifices partum abstulerūt, partim mutarunt Et plures alia habentur inter Motus propriis illius Pontificis, vt patet in 47. & 75. & in aliis quos Nauarrus indicat. Sixtus etiam V. plures excommunicaciones tulit, quām plures eārū referuāt sine, quas supra ex parte tertigimis: aliquę vero reuocare sunt, vel nūquā etiam in vſum redacte. Quapropter in particulari oportet statum rei, & confutuīdinem consulere, nam, cum hāc ad factū pertineant, non possumus de eis doctrinā tradere. Quando vero constiterit constitutionem vīam suam & efficaciam retinere, diligenter perpensis verbis eius, facile erit ex principiis positis, & ex dictis circa alias similes constitutiones, modum vniuersitatis censurā, & proprietates, seu effectus eius intelligere.*

DISPUTATIO XXIII.

De Excommunicatione minori.

Expedit is his, quę de excommunicatione maiori dicēda occurrerunt, breuiter tractari possūt ea, quę propria sunt excommunicationis minoris, cuius definitionem iam supra tradidimus explicando differentiam inter eam, & excommunicationem maiorem. Nunc ergo effectus huius censurā, diuisiones eius, ac causas & reliqua omnia, quę de censuris in communi diximus, percurremus.

SECTIO I.

An vna sit tantum excommunicatione minor, & quę sit eius ratio.

Dictiores communiter vnam tantum speciem excommunicationis minoris Opinio, assignare videntur, & rationem eius in hoc constituunt, quod sit censura priuata. Sacramentorum participationē: sic enim definitur in capit. penultimo, de Sentent. excommunicatis, & significatur in capit. ultim. de Clerico non ordinato ministr. Docent Theologī in 4. d. 18. Summissæ, præsertim Caetanīs in verb. *Catian.* Excommunicatione minor. Nauarr. cap. 27. num. 1. & 24. *Nauarr.* & alij communiter. Hūc vero doctrinā opponi videatur lex nostri regni partit. 1. titul. 8. 1. 5. Qua duas Opinio di- distinguit species minoris excommunicationis. V. *flingant plures excommunicati.* *monachos.*